विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

मकवानपुर २०७६

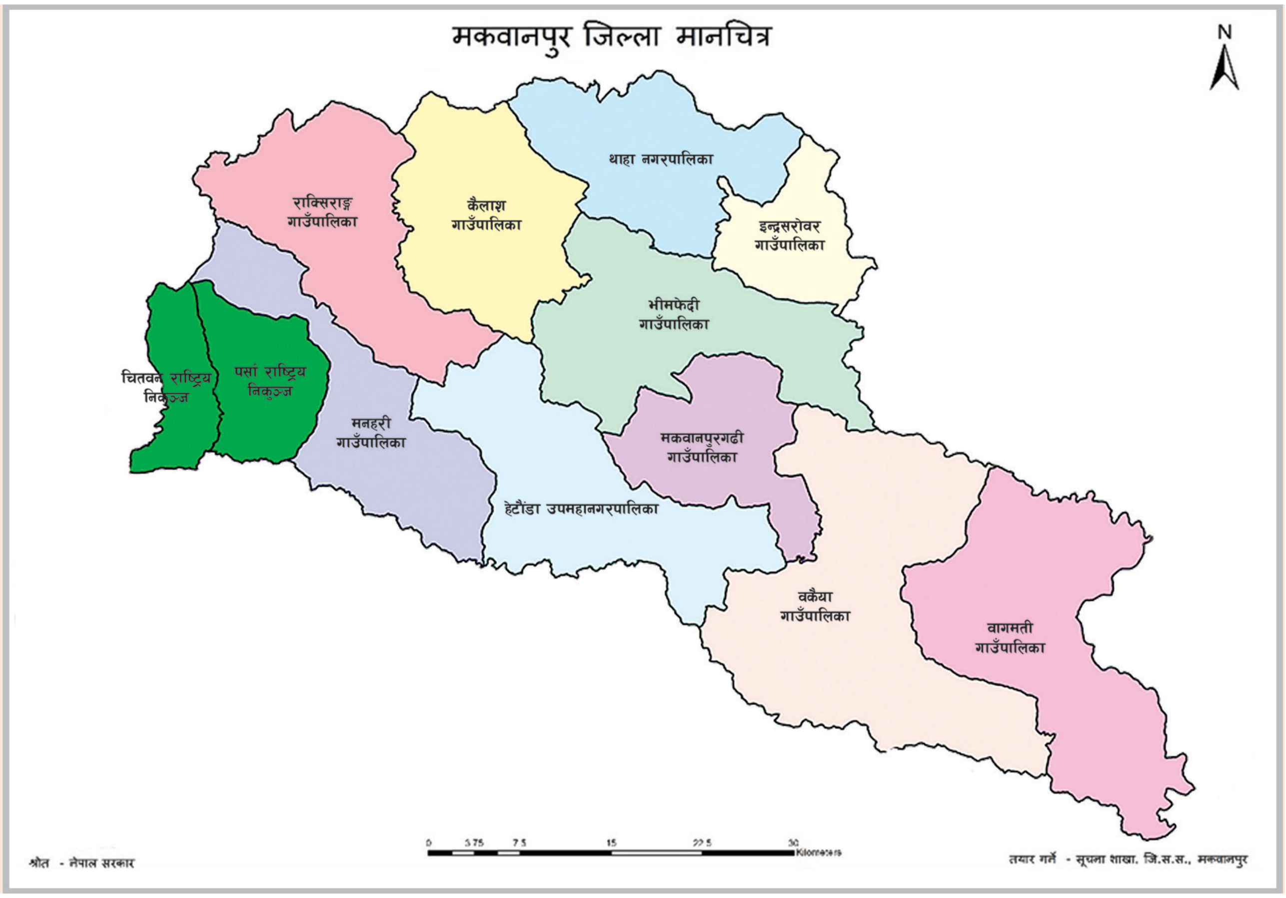

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति

मकवानपुर

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

मकवानपुर २०७६

जिल्ला विपद् ब्यवस्थापन समिति

मकवानपुर

दस्तावेज : जिल्ला आकस्मिक योजना मकवानपुर , २०६७

तयारी प्रकाशन : जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति, मकवानपुर

प्रकाशन तथा परिमार्जन मिति :

पहिलोपटक : २०६७ असार

दोस्रोपटक : २०६८ असार (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

त्रेस्रोपटक : २०६९ आषाढ (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

चौथोपटक : २०७० आषाढ (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

पाँचौं पटक : २०७१ आषाढ (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

छैठौं पटक : २०७२ चैत्र (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

सातौंपटक : २०७३ श्रावण (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

आठौंपटक : २०७४ श्रावण (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

नवौंपटक : २०७६ असार (पुनरावलोकन तथा परिमार्जन सहित)

आर्थिक सहयोग

प्रथमपटक तयारी - २०६७ : प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा

पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०६८: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा
पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०६९: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा
पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०७०: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा
पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०७१: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा
पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०७२: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा

पुनरावलोकन तथा परिमार्जन -२०७३: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल मकवानपुर कार्यक्रम एकाइ, हेटौंडा

पुनरावलोकन तथा परिमार्जन - २०७४: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल र युसआइडी सवल परियोजना मकवानपुर

पुनरावलोकन तथा परिमार्जन - २०७६: प्लान इन्टरनेशनल नेपाल, राडो नेपाल, आइ भिडि यस सवल परियोजना, सिसिडिएन प्रयास परियोजना, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी/क्याड्रे मकवानपुर

फोन नं. ०५७ -५२७५११

आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय
प्रदेश नं. ३, हेटौंडा, मकवानपुर

शुभ-कामना

जिल्ला प्रकोप व्यवस्थापन समिति मकवानपुरद्वारा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना प्रकाशन हुन लागेको थाहा पाउँदा अत्यन्तै खुसी लागेको छ ।

नेपाल बहु प्रकोप जोखिमयुक्त देशहरुमध्ये उच्च जोखिममा रहेको देश हो । यहाँको भौगोलिक बनौट संवेदनशील एवं जोखिमयुक्त रहेको छ । एकातिर विषम भौगोलिक बनौट, अर्को तर्फ विकासका नाममा भईरहेको विनाश, ग्लोवल वार्मिङ्ग, जलवायु परिवर्तन लगायतका कारण वर्षेनी धेरै जनधनको क्षति भैरहेको अवस्था छ । खासगरी बाढी, पहिरो, भू-कम्प, चटयाङ, हावाहुरी, आगलागी जस्ता विपद् नेपाल राज्य र यस प्रदेशको समेत प्रमुख चुनौती रही आएको छ ।

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाले विपद् जोखिम न्यूनिकरण गर्न विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात गरिने कृयाकलापहरुमा संलग्न हुने निकाय, संघ-संस्था र अधिकारी एवं सर्वसाधारणको जिम्मेवारी र दायित्व स्पष्ट गरी मार्ग निर्देश गर्न सकोस भन्ने कामना गर्दछु । विपद् जोखिम न्यूनिकरण गर्ने कार्यमा प्रदेश सरकार, आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय सधैं सहयोगी भूमिकामा रहने प्रतिवद्धताका साथ विपद् प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयनको पूर्ण सफलताको शुभकामना व्यक्त गर्दछु ।

शालिकराम जम्कट्टेल
मा. मन्त्री
आन्तरिक मामिला तथा कानून मन्त्रालय

फोन नं. :- ०५७-५२०४९५
फ्याक्स नं. :- ०५७-५२३८२२
ईमेल :-daomakawanpur@moha.gov.np
फेसबुक पेज :-www.facebook.com/daomakawanpur
वेबसाइट :-http://daomakawanpur.moha.gov.np/

नेपाल सरकार
गृह मन्त्रालय
जिल्ला प्रशासन कार्यालय
मकवानपुर

पत्र संख्या :- ०७४/७५
च.नं. :-

मिति :- २०७६/०३/०८

मन्तव्य

विपद्‌बाट हुने जोखिम न्यूनीकरणलाई दीगो विकास लक्ष्यले महत्वपूर्णरुपमा लिएको छ । विश्वव्यापीरुपमा बढ्दै गइरहेका विपद्का घटनाहरु र यसबाट हुने क्षति कम गर्न संयुक्त प्रयास सञ्चालन गर्नु पर्नेमा विश्व जनमत एक रहेको छ ।

मकवानपुर जिल्ला बाढी, पहिरो, डुबान, चट्याङ, भूकम्प, आगलागी जस्ता विपद्का दृष्टिले अत्यन्तै जोखिमपूर्ण जिल्लाका रुपमा परिचित रहेको छ । यी जोखिमहरुलाई कम गरी प्राकृतिक तथा गैरप्राकृतिक विपद्‌बाट सर्वसाधारणको जीउज्यान र सार्वजनिक, निजी तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति, प्राकृतिक एवम् साँस्कृतिक सम्पदा र भौतिक संरचनाको संरक्षण गर्नका लागि सम्पूर्ण सरोकारवालाहरुको सहभागिता, छलफल र अथक प्रयास, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, मकवानपुरको नेतृत्व र जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था प्लान इन्टरनेशनल नेपालको सहयोगमा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयले तयार पारेको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ अनुसार यस जिल्लामा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना, २०७६ (परिमार्जित तथा अद्यावधिक) तयार गरिएको छ ।

मकवानपुर जिल्लामा विगतमा आएका विपद्का घटनाहरुलाई मध्यनजर गरी विपद् जोखिम न्यूनीकरणका लागि विपद् पूर्व, विपद्को अवस्था र विपद् पश्चात गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरुलाई व्यवस्थित रुपले सञ्चालन गर्नका लागि गृह मन्त्रालयले निर्दिष्ट गरेको क्षेत्रगत अवधारणा अनुरुप कार्य भइरहेको छ । सोही अनुसार जिम्मेवारी सहितको क्षेत्र र क्षेत्रगत अगुवा चयन गरी क्षेत्रगत समितिको बैठकबाट भएको छलफलबाट यो योजना तर्जुमा गरिएको हो । यस योजनाले स्रोत साधन आँकलन, जोखिम न्युनीकरणका लागि प्राथामिकता निर्धारण र आवश्यक कार्यहरु पहिचान गरेको छ । साथै समुदाय तहसम्म विपद् व्यवस्थापनसम्बन्धी चेतना विस्तार गर्ने तथा केन्द्र, जिल्ला, स्थानीय तह र समुदायमा समन्वय स्थापना गरी विपद्को सामनाका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने ध्येयसमेत यस योजनाले लिएको छ । जिल्ला विप् व्यवस्थापन समितिबाट पारित यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना एक महत्वपूर्ण दस्तावेजका रुपमा रहेको छ ।

अन्तमा यस योजना तर्जुमा कार्यमा संलग्न भई आफ्नो अमूल्य समय र सुझाव प्रदान गर्नुहुने सम्पूर्ण जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिका पदाधिकारीहरु, निजि क्षेत्र, सञ्चार क्षेत्र, गैरसरकारी संघ संस्था, अन्य सरोकारवालाहरुलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु । त्यसैगरी यस प्रक्रियामा आर्थिक र व्यवस्थापकीय सहयोग गर्ने प्लान इन्टरनेशनल नेपाल, राडो नेपाल, IVDS, सामुदायिक विकास केन्द्र (सीसीडीएन) लाई पनि धन्यवाद व्यक्त गर्दछु । यो योजना कार्यान्वयन गरी मकवानपुर जिल्लालाई प्राकृतिक तथा गैर प्राकृतिक विपद्का दृष्टिले सुरक्षित राख्नका लागि सबै पक्षको आ-आफ्नो जिम्मेवारी अनुसारको सहभागिता र सक्रियताको लागि आव्हान समेत गर्दछु ।

२०७६।०३।०८
....
अस्मान तामाङ
प्रमुख जिल्ला अधिकारी तथा अध्यक्ष
जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति, मकवानपुर

शुभकामना

प्रकृतिको प्रवृत्ति बुझ्न कठिन छ । कति खेर, कुन रुपमा कसरी विपद् निम्तिन्छ भन्न कठिन छ । यो खवर गरेर निम्तो दिएर योजनावद्ध रुपमा आउने विषय हैन । अचानक, आकस्मिक रुपमा आउने विपद्ले धेरैको हताहत हुनुका साथै धेरै धनजनको क्षति गराउदछ । यस्ता प्राकृतिक प्रकोपहरुलाई विभिन्न विधिहरु प्रयोग गरेर न्यूनिकरण र व्यवस्थापन गरी बढी नोक्सान हुनबाट बचाउन भने सकिन्छ । बर्षेनी हुने विपद् कारण जिल्लामा धेरै मानवीय, आर्थिकर भौतिक क्षति हुँदै आएको छ । प्राकृतिक तथा मानव सिर्जितप्रकोपका कारणखासगरी भूक्षय, बाढी पहिरो, चट्यागं, आगजनि जस्ता घटनाहरुबाट सिर्जित विपद्ले जनधनको ठूलो क्षति हुने गरेको हो । मकवानपुर जिल्लामा बाढी, पहिरो, चट्यांग र डढेलो जस्ता प्रकोपका कारण बर्षेनी ठूलो धनजनको नोक्सानी हुने गरेको छ ।

जिल्लाको समग्र वस्तुगत अवस्था प्रकोपबाट विपद् उत्पन्न हुन सक्ने क्षेत्रतर्फ उन्मुख रहेका छन् भन्दा अत्युक्ति नहोला । मानिस, सम्पत्ति, प्रणाली वा अन्य तत्वह¿ जोखिमको सम्मुख रहेका र प्रकोपबाट उत्पन्न हुन सक्ने विपद्बाट प्रभावित रहेका छन् । समुदायलाई विपदको पूर्वानुमान, विपदको सामना तथा पूर्ववत अवस्थामा फर्काउन सक्ने उत्थानशील क्षमताको विकास गर्नु आजको आवश्यकता हो ।

मकवानपुर जिल्लाले विभिन्न सरोकारवालासँगको गहन अन्तर्क्रियामार्फत् जिल्ला आपत्कालीन कार्ययोजना तर्जुमा गरी यसलाई समयसापेक्ष बनाउँदै र अद्यावधिक गर्दै विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७४ लाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र क्लष्टरहरुको बैठकबाट पुनावलोकन गरी अद्यावधिक गरिएकोमा यसको व्यवहारिक कार्यान्वयनमा सहजताको शुभकामना व्यक्त गर्न चाहान्छौ ।

सम्भावित प्रकोपका घटनाबाट उत्पन्न विपद्को सामना गर्न तथा विपद्बाट हुनसक्ने जनधनको क्षति कम गर्न, मानिसमाथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय स्रोतसाधनको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यमा यस विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७४ सार्थक रहने छ भन्ने विश्वास लिएका छौं ।

अन्तमा यस विपद पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७६ तयार गर्ने क्रममा आफ्ना अमूल्य सुझाव सहित सक्रियताका साथ लागि पर्नुहुने जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्यहरु, पालिकाका प्रमुख, राजनीतिक दलका, स्थानीय तहका प्रमुखहरु, सामाजिक संघ संस्था, संचार क्षेत्र, निजी क्षेत्रलगायत सम्पुर्ण सरोकारवालाहरुको सहभागिता, छलफल र अथक प्रयास, जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवनपुरको नेतृत्व र जिल्ला अगुवा सहयोगी सस्था प्लान नेपालको सहयोगमा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयले तयार पारेको विपद् पुर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ अनुसार यस जिल्लामा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७४ लाई परिमार्जन गरी अद्यावधिक गर्ने कार्य संपन्न गर्न सफल भएका छौं । यसको सफल कार्यान्वयनको लागि पनि सबैको उत्तिकै खांचो पर्दछ ।

धन्यवाद् ।

रघुनाथ खुलाल
प्रमुख
जिल्ला समन्वय समिति, मकवानपुर

विषय सूची

खण्ड : एक

पृष्ठभूमिः १

१. परिचयः १

१.१ उद्देश्यः २

१.२ आवश्यकता तथा महत्वः २

१.३ लक्षित समूहः २

१.४ योजनाका सीमाः ३

१.५ योजना तर्जुमा प्रक्रिया र सहभागिताः ३

१.६ योजना तर्जुमाका प्रक्रिया तथा चरणहरू : ३

१.७ संलग्न सरोकारवालाहरू : ३

१.८ जिल्लाको सामान्य परिचयः ४

१.९ योजनाको अपेक्षित नतिजाः ५

खण्ड : दुई

सामान्य पूर्व तयारी योजना

२.१ सन्दर्भ सामग्री पुनरावलोकनको नतिजाः ६

२.२ दस्तावेजहरूको अध्ययनः ६

२.३ वैठकका निर्णयहरू ६

२.४ प्रकोप जोखिम विश्लेषणः ७

२.५ मकवानपुर जिल्लाको गापा/नपा/ उपमहानगरपालिका स्तरीय सङ्कटाभिखुताको अवस्था : ८

२.६ परिस्थिति तथा योजना तर्जुमासम्बन्धी पूर्वानुमान १२

२.७ तह तथा निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी १४

२.७.१ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको भूमिका जिम्मेवारीः १४

२.७.२ विपद् न्यूनीकरणमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको जिम्मेवारीः १४

२.७.३ जिल्ला क्षेत्रगत अगुवा संस्थाको भूमिका तथा जिम्मेवारी १४

२.७.४ क्षेत्रगत निकायहरूको नक्साङ्कन तथा स्रोतसाधनको आङ्कलन १५

२.७.५सहयोगी निकायहरूमा अपुग/अभाव (GAP) देखिएका सामग्री, स्रोत साधन र क्षमता १५
२.७.६ सामान्य प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्य १६
खण्ड- तीन
क्षेत्रगत अवधारणा र उद्देश्य
३.१ क्षेत्रगत अवधारणा तथा क्षेत्र परिचय १९
३.१.१ क्षेत्रगत अवधारणाका विशेषताहरुः १९
३.१.२ क्षेत्रगत अवधारणाका प्रमुख उद्देश्य : १९
३.१.३ क्षेत्रगत अवधारणाको आवश्यकता तथा महत्वः १९
खण्ड- चार
क्षेत्रगत उद्देश्य र योजना
४.१ सूचना समन्वय र खोज तथा उद्धार क्षेत्र २१
४.१.१ सूचना र समन्वय क्षेत्र २१
४.१.२ खोज तथा उद्धार ३३
४.२. कृषि तथा खाद्य क्षेत्र ४१
४.२.१ खाद्य, कृषि तथा पशु क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको सूची ४२
४.२.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना ४३
४.२.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना ४४
४.२.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना ४५
४.२.५ बजेट अनुमान ४६
४.२.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना ४७
४.२.७ कृषि तथा पशु सेवाको क्षेत्र ५०
४.३. आवास तथा गैर खाद्य सामग्री क्षेत्र ५२
४.३.१. आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान क्षमता तथा स्रोतहरू ५३
४.३.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना ५४
४.३.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना ५५
४.३.४ प्रतिकार्य योजना ५६
४.३.५ बजेट अनुमान ५७
४.३.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना ५९

४.४. स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र ६०
४.४.१ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको सूची ६२
४.४.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना ६३
४.४.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना ६४
४.४.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना ६५
४.४.५ बजेट अनुमान ६६
४.४.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना ६८
४.४.७ पोषण क्षेत्रका योजना ७०
४.५. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रवर्द्धन क्षेत्र ७७
४.५.१ उपलब्ध श्रोत साधन र क्षमता ७९
४.५.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना ८०
४.५.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना ८०
४.५.४ प्रतिकार्य योजना ८२
४.५.५ बजेट अनुमान ८४
४.५.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना ८६
४.६. शिक्षा तथा संरक्षण क्षेत्र ८६
४.६.१ शिक्षा तथा संरक्षण क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान श्रोत तथा क्षमताको सूची ८८
४.६.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना ९१
४.६.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना ९२
४.६.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना ९३
४.६.५ बजेट अनुमान ९५
४.६.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना ९७
४.७. प्रबन्ध व्यवस्थापन र पुनर्लाभ ९९
४.७.१ प्रबन्ध व्यवस्थापन र पुनर्लाभ क्षेत्र गत समितिको संरचना १००
४.७.२ प्रबन्ध व्यवस्थापन क्षेत्रको विद्यमान श्रोत तथा क्षमता १०१
४.७.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना १०१
४.७.४ प्रतिकार्य योजना १०२
४.७.५ बजेट अनुमान १०२

४.७.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना १०२
४.७.२ तत्काल मर्मत तथा पुनर्लाभ क्षेत्र १०३

खण्ड : पाँच

कार्यान्वयन तथा पुनरावलोकन रणनीति

५. कार्यान्वयन तथा पुनरावलोकन रणनीति १०८
५.१ विपद् पूर्व तयारी योजनाको क्रियाशीलता १०८
५.२ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन १०८
५.३ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको नियमित समीक्षा तथा अद्यावधि १०८
५.४ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयन अनुगमन १०९

खण्ड : ६

प्रतिवेदन तथा अभिलेखीकरण

६.१ प्रतिवेदन ११०
६.२ सञ्चार ११०
६.३ अभिलेखीकरण ११०
६.४ अनुमोदन प्रक्रिया ११०

७. सन्दर्भ सामग्रीहरू (अनुसूचीहरू) १११

अनुसूची १ : विपदसम्बन्धी प्रमुख शब्दावली १११

खण्ड : एक

पृष्ठभूमि:

प्रकोप भनेको त्यस्तो घटना वा परिस्थिति हो, जसमा क्षति र हताहत गराउने, सम्पत्ति एवम् वातावरण नस्ट गर्ने सम्भावना हुन्छ भने प्रकोपका कारण सृजित विपद्ले समाजको क्रियाकलापमा गम्भीर अवरोध उत्पन्न हुन्छ, जसले गर्दा अधिक मानवीय, वस्तुगत र वातावरणीय क्षति हुन्छ । विपद्को सामना आफ्नै स्रोतमात्र प्रयोग गरेर गर्न कठिन हुन्छ । नेपाल भूकम्पीय जोखिमका दृष्टिले विश्वमा ११ औं, पानीजन्य प्रकोपबाट हुने क्षतिका हिसाबले ३० औं र जलवायु परिवर्तन प्रभावका हिसाबले चौँथो स्थानमा रहेको छ । यो जिल्ला देशको झापा पछाडि चट्याङका दृष्टिले दोस्रो प्रभावित जिल्ला हो । यस्ता प्रकोपबाट डरलाग्दा परिघटना, वस्तु, मानवीय क्रियाकलाप, वा परिस्थिति सृजना भई ज्यानको नोक्सानी, घाइते, स्वास्थ्यमा असर, सम्पत्तिको क्षतिको अधिक सम्भावना रहेको पाइन्छ । प्रकोपले विपद् त्यतिबेला उत्पन्न गर्न सक्छ जुनबेला त्यस प्रकोप नजिक रहेका व्यक्ति र समाज प्रभावित भई आफैं सम्हालिन सक्दैनन् ।
विपद् भनेको यस्तो आपत्तिपूर्ण अवस्था हो जसले गर्दा एकाएक समुदायको दैनिक दिनचर्या खल्बलिन्छ र मानिसहरू निसहाय हुन्छन्, जस्तो खानापिना, लुगाफाटो, घरबास, औषधोपचार, सुरक्षा जस्ता आवश्यकीय प्रणाली एकाएक अवरुद्ध हुन्छन् र परिवारभित्र वा समुदायमा यी सुविधाहरू परिपूर्ति गर्ने क्षमता रहँदैन । जसबाट जनधन, वातावरणको ठूलो क्षति हुन्छ । प्रभावित समाज वा समुदायको आफ्नै बलबुता र स्रोत साधनको प्रयोग गरी सामना गर्न सक्ने प्रकोपजन्य घटना र त्यसबाट हुनसक्ने मानवीय, भौतिक, आर्थिक र वातावरणीय क्षति जसले गर्दा सामान्य सामाजिक अवस्था अवरुद्ध हुनेछ ।

विपद् पूर्व तयारीले सरकार, समुदाय, व्यक्तिहरूलाई विपद्को अवस्थामा प्रभावकारीरुपले सामना गर्न सक्ने क्षमता बडाउन सहयोग गर्दछ । पूर्व तयारीभित्र आपतकालीन योजनाको निर्माण, सचेत गराउने प्रणालीको विकास र अभिलेखको व्यवस्था पर्दछ । विपद्लाई आपतकालीन व्यवस्थापन गर्न र विपद्को समयमा खोज, उद्धार, राहत जस्ता कार्य गर्नकासाथै उत्थानशील समुदायको निर्माणका लागि विपद् प्रतिकार्य योजना आवश्यक पर्दछ। विपद् व्यवस्थापनका विभिन्न चरणमा गरिने कार्यहरूमध्ये विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना एक सानो अंश मात्र हो। यस योजनाले विपद् पर्नु पहिले र विपद्को तत्कालीन प्रभाव समाप्त नभएसम्म गरिने कार्यबाहेक अन्य विषयलाई समेटेको हुँदैन । विपद्मा परेका व्यक्ति तथा समुदायको तत्काल खोजी र उद्धार गरी मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन जिल्लामा रहेका सरकारी, गैरसरकारी निकाय तथा स्थानीय तह र निजी क्षेत्रका सरोकारवालाहरूको संलग्नता अभिवृद्धि गरी विपद्बाट प्रभावित परिवारहरूलाई सहयोग गर्नुपर्ने आवशयकता महसुस गर्दै विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७३ लाई परिमार्जन र अध्यावधिकसहित यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७६ परिमार्जन गरिएको हो ।

१. परिचय:

नेपालमा विपद् व्यवस्थापनका लागि राष्ट्रिय तहका कार्यक्रम तय हुँदै गर्दा विभिन्न जिल्ला, नपा र गापामा समेत योजना र कार्यक्रमको तयारी र कार्यान्वयन प्रक्रिया अघि बढिरहेका छन् । राज्यको ३ नं प्रदेशमा रहेको मकवानपुर जिल्लाले विभिन्न सरोकारवालासँगको अन्तर्क्रियामार्फत् जिल्ला आपतकालीन कार्ययोजना २०६७ तर्जुमा गरी यसलाई समयसापेक्ष बनाउनका लागि २०६८ मा जिल्ला स्तरीय सरोकारवालाहरूको छलफल, बैठक तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरको पहलमा भएको कार्यशालाले यसलाई परिमार्जन तथा परिष्कृत गरी नामसमेत परिवर्तन गरी जिल्ला स्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०६८ तयार गरेको थियो । प्रत्येक वर्ष योजनालाई अद्यावधिक गर्नुपर्ने गृह मन्त्रालयको निर्देशनानुसार विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७६ लाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र क्लष्टरहरुको बैठकबाट पुनावलोकन गरी अद्यावधिक गरिएको छ ।

प्रस्तुत योजनाले विपद् परिरहेको समयमा र विपद्बाट उत्पन्न असहज अवस्थामा आधारभूत मानवीय सेवा उपलब्ध गराउने कार्यलाई योजनाबद्ध कार्यान्वयनको खाका तयार गर्छ । यद्यपि, विपद् र त्यसबाट उत्पन्न असहज अवस्थामा मानव जीवनको रक्षा गर्नु यस योजनाको प्रमुख लक्ष्य भएकाले यसको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ । विपद्का विगतका अनुभवका आधारमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित बनाउन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले विगतमा तयार भएको योजनाको परिमार्जन गरेको छ ।

१.१ उद्देश्यः

सम्भावित प्रकोपका घटनाबाट उत्पन्न विपद्को सामना गर्न तथा विपद्बाट हुन सक्ने जनधनको क्षति कम गर्न, मानिसमाथि पर्ने प्रतिकूल प्रभावको सामना गर्न स्थानीय स्रोतसाधनको अधिकतम उपयोग गर्दै विभिन्न क्षेत्रसँग समन्वय गरी प्रभावित समुदायलाई व्यवस्थित, प्रभावकारी, जवाफदेहीयुक्त मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु यस योजनाको मूल उद्देश्य रहेको छ। यस योजनाका पूरक उद्देश्य निम्नअनुसार छन् :

- विपद्बाट हुने क्षति कम गर्न समुदायमा पूर्व तयारीका कार्यहरू गराउनु,
- विपद्मा परेका व्यक्ति, परिवार र समुदायलाई तत्काल उद्धार गरी मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु,
- विपद्बाट प्रभावित समुदायलाई सुरक्षित स्थानमा स्थानान्तरण गर्नका लागि आधारभूत सहयोग उपलब्ध गराउनु,
- उपलब्ध न्यूनतम साधन-स्रोतको अधिकतम उपयोग गर्दै आवश्यक पर्ने थप साधन-स्रोतको खोजी गरी नेपाल सरकार र जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिबाट भएका निर्णयको कार्यान्वयन गर्न सरोकारवाला निकायहरुसँग समन्वय गरी विपद् प्रभावित समुदायलाई सहयोग उपलब्ध गराउनु,
- जिल्ला स्थित जोखिममा रहेका स्थानीय तहहरुको विपद्को परिस्थिति हेरी सङ्कटाभिमुखता विश्लेषण गरी स्थानीय श्रोत साधन र क्षमताको पहिचान गर्ने ।

१.२ आवश्यकता तथा महत्वः

विपद् व्यवस्थापनभित्र गरिने विभिन्न चरणका कार्यमध्ये पूर्व तयारी प्रकोप आउनुभन्दा अगाडि र प्रतिकार्य योजना विपद् परे लगत्तै, स्थिति सामान्य नभएसम्म कार्यान्वयन हुन्छ । विपद्पछिको समय ज्यादै संवेदनशील भएकाले यस समयमा गरिने मानवीय सहयोग महत्वपूर्ण हुने हुनाले यस योजनाको ठूलो महत्व रहन्छ । विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको तल उल्लेखित महत्वले यसको आवश्यकता पुष्टि गर्दछ ।

- योजनाले विपद्को समयमा मानवीय सहयोगलाई व्यवस्थित गर्ने सुनिश्चितता दिन्छ ।
- विपद्को जोखिम कम गर्न सरोकारवाला र समुदायलाई हातेमालो गर्ने प्रेरणा दिन्छ ।
- प्रभावित लाई आफ्नो अधिकार र दायित्वको बारेमा सचेत गराउँछ ।
- उद्दार र राहतजस्ता कार्यमा प्रभावित समुदायको समान पहुँचको प्रत्याभूति गर्छ ।
- आपतकालीन समयमा सूचना र जानकारी प्रक्षेपणलाई व्यवस्थित गर्न सहयोग गर्छ ।
- सामाजिक, सांस्कृतिक मर्यादा तथा सद्भाव अभिवृद्धि गर्न सहयोग गर्छ ।
- स्रोतको सही सदुपयोग गर्ने मार्गदर्शन दिन्छ ।
- क्षेत्रगत रूपमा कामको बाँडफाँड हुने हुँदा मानवीय सहयोग पारदर्शी, प्रभावकारी र व्यवस्थित हुनुको साथै सेवाप्रदायकमा जवाफदेहीता र उत्तरदायित्वको भावनाको विकास गराउँछ ।

१.३ लक्षित समूहः

यस योजनाले लक्षित गरेको समूह निम्नअनुसार छन् :

- विपद्को उच्च जोखिममा रहेका जिल्लाका ८ वटा गाउँपालिकाका ५३ वटा वडाहरु, थाहा नगरपालिकाका ५ वटा वडा र हेटौंडा उपमहानगरपालिकाका ९ वटा वडाका करिब ५० हजार मानिस ।
- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र क्षेत्रगत सदस्य योजना कार्यान्वयनको दृष्टिले लक्षित निकाय हुन् ।
- मकवानपुर जिल्लाभित्र विपद् व्यवस्थापनका साथै सामाजिक तथा आर्थिक विकासको लक्ष्य लिएर काम गर्ने राष्ट्रिय, स्थानीय गैरसरकारी संस्था, दातृ निकाय र निजी क्षेत्रलाई समेत योजनाले मार्गदर्शन गर्ने भएकाले यो समूह पनि यस योजनाको लक्षित समूहभित्र पर्दछन् ।
- मानवीय सहयोगका कार्यमा नेपाल सरकार पहिलो जिम्मेवार तह भएकाले सरकार र यसका सबै तहहरु कार्यान्वयन र सहयोगको दृष्टिले लक्षित समूहभित्र पर्छ ।

१.४ योजनाका सीमाः

सबै विषयका आफ्नै महत्व र सीमा हुन्छन् । यस योजनाका पनि निम्नअनुसार सीमा रहेका छन् :

१. यस योजनाको लक्षित जनसङ्ख्या ५० हजार रहेको र जिल्लाका ८ वटा गाउँपालिका र हेटौंडा तथा थाहा नगरपालिका जोखिममा रहेको आँकलन गरिएका वाहेकका थप जनसङ्ख्यासमेत प्रभावित हुने सम्भावना छ ।

३. जिल्लाको विपद्को सबभन्दा खराब परिस्थितिलाई अनुमान गरी बनाइएको हुँदा यसमा उल्लिखित क्रियाकलाप तथा बजेट महत्वकांक्षी रहेको ।

४. विपद् प्रतिकार्य योजना प्रत्यक्ष विकास-निर्माणसँग सम्बन्धित नभएर विपद्को समयमा मात्र कार्यान्वयनमा आउने भएकाले विपद् नपरेमा यसका प्रतिकार्यसँग सम्बन्धित सबै प्रावधान निस्क्रिय रहनेछन् ।

५. योजना राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय मान्यताअनुरुप क्षेत्रगत (Cluster) अवधारणाअन्तर्गत तर्जुमा गरिएको छ । जिल्लास्थित सरकारी निकाय, स्थानीय तह तथा संस्थाले आफ्नो नेतृत्वलाई प्रभावकारी नबनाएमा क्षेत्रगत अवधारणाको कार्यान्वयन प्रभावकारी बनाउन क्षमता अभिवृद्धिका कार्यमा जोड दिनु पर्ने हुन्छ ।

६. विपद् परिहालेको अवस्थामा योजनाअनुरुप मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिसँग स्रोतको अभाव हुने भएकाले योजनाअनुरुप विपद् प्रतिकार्यका कार्यक्रम सञ्चालन गर्न सरकार, केन्द्रीय दैवी प्रकोप उद्धार समिति र दाताको सहयोग लिनुपर्ने सम्भावना हन्छ ।

८. प्रतिकार्य योजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्न जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिलाई क्षेत्रगत रूपमा जनशक्ति तयार गर्न समय लाग्नेछ र त्यसको लागि स्रोतको खोजी गर्नु पर्ने अवस्था रहन्छ, जुन उपलब्ध हुन्छ नै भनेर निर्क्योल गर्न सकिँदैन ।

१.५ योजना तर्जुमा प्रक्रिया र सहभागिताः

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने कार्य २०६६ सालमा नेपाल सरकार र डीपीनेट नेपालको संयुक्त आयोजनामा भएको हो । मनसुन पूर्व प्रकोप पूर्व तयारी राष्ट्रिय कार्यशालाले सङ्कटासन्न जिल्लाहरूमा आपतकालीन योजना तर्जुमा गर्दै जाने निर्णय गरेपछि प्रारम्भ भएको थियो । यस निर्णयलाई कार्यान्वयन गर्ने क्रममा प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर कार्यक्रम इकाईको आर्थिक तथा प्राविधिक सहयोगमा सरोकारवालाहरूको सहभागितात्मक कार्यशालाबाट २०६७ सालमा मकवानपुर जिल्लामा पनि आपतकालीन योजना तर्जुमा भयो । योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सहभागितामूलक बनाउन यसको सम्पूर्ण प्रक्रियालाई जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिले नेतृत्व लिएर काम सम्पन्न गरेको थियो । आपतकालीन योजना २०६७ र २०७४ लाई क्रमशः परिष्कृत र परिमार्जन गर्दै **"जिल्ला स्तरीय विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना -२०७६"** तयार गरिएको हो ।

१.६ योजना तर्जुमाका प्रक्रिया तथा चरणहरू :

- जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको बैठकको आयोजना
- सूचना तथा तथ्याङ्कमाथि छलफल, पुनरावलोकन तथा परिमार्जन र जिल्लाका सङ्कटासन्न गाउँपालिकाहरू पहिचान तथा जोखिमको स्तरीकरण
- स्रोत, साधन र क्षमताको नक्सांकन, विपद् पश्चात् कार्य गर्न क्षेत्र निर्धारण र क्षेत्रगत अगुवाहरुको बैठक तथा पुनरावलोकन तथा परिमार्जन गरी योजनाको तयारी
- क्षेत्रगत सूचनाहरूको आधारमा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको खाकामाथि पुनरावलोकन तथा परिमार्जनका साथ तयारी
- योजनाको अन्तिम रुप प्रदान गर्न कार्यशालाको आयोजना र जिल्ला जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट पारित ।

१.७ संलग्न सरोकारवालाहरू :

- योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई जिल्लामा सथित जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको नेतृत्व,
- राजनीतिक दल, स्थानीय तह, उद्योगी, व्यापारी र नागरिक समाजका प्रतिनिधि, पत्रकार, सामाजिक सङ्घसंस्था तथा प्रभावित क्षेत्रका जनप्रतिनिधिहरूको प्रत्यक्ष सहभागिता,
- जिल्लास्थित सुरक्षा तह (नेपाली सेना, प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बल) का प्रतिनिधिहरूको सहभागिता,

- जिल्लास्थित सरकारी निकायका प्रतिनिधि, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था तथा नागरिक समाजको सक्रिय सहभागिता ।
- वि.सं. २०६७ देखि निरन्तर रुपमा जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्थाका रुपमा प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर, राडो नेपाल, आइ भि डि यस सवल परियोजना, सि सि डि यन प्रयास परियोजना र नेपाल रेडक्रस सोसाइटी ।

१.८ जिल्लाको सामान्य परिचयः

१.८.१ अवस्थितिः

- प्रदेश नं. : ३
- जिल्ला : मकवानपुर
- क्षेत्रफल : २४२६ वर्ग किमि
- गाउँपालिका : ८
- नगरपालिका : १
- उपमहानगरपालिका : १
- अक्षांश : २७°१०' देखि २७°४०'(उत्तरी)
- देशान्तर : ८४° ४१' देखि ८५° ३१'(पूर्वी)
- सिमाना छुने जिल्लाहरु : पूर्वमा काभ्रे र सिन्धुली, पश्चिममा चितवन र धादिङ उत्तरमा काठमाडौं र ललितपुर तथा दक्षिणमा बारा, पर्सा र रौतहट
- पहाडी शृङ्खला : उत्तरी भाग पूर्वपश्चिम फैलिएको महाभारत र दक्षिणी भागमा चुरे (शिवालिक)
- समुद्री सतहबाट उचाई : १६६ मिटरको होचो भूभागदेखि २५८४ मिटर उचाईसम्म

१.८.२ भू-क्षेत्र नदी र जमिनको बर्गीकरण

- जिल्लाको जम्मा जमिन : २४४४५७ हेक्टर
- वनजङ्गल तथा बुट्यानले ढाकेको : १४४५५८ हेक्टर (५९.१४%)
- कृषि क्षेत्र : ६१४८९ हेक्टर (२५.१५ %)
- झाडी घाँसे मैदान : ४९६८ हेक्टर (२.०३%)
- खोलानाला, पहिरो र बगर क्षेत्र : १६७१० हेक्टर (६.८३%)
- औद्योगिक क्षेत्र : १६०७ हेक्टर (०.६६%)
- निकुञ्ज क्षेत्र : १५१२५ हेक्टर (६.१९%)
- भौगोलिक रुपमा विभाजन : मध्य पहाड रभित्रि मधेस
- पहाडी भूभाग : ७५ प्रतिशत
- समथर भूभाग : २५ प्रतिशत
- भौगोलिक बनावट : प्रकोपका दृष्टिकोणबाट अति संवेदनशील
- जम्मा नदी तथा खोला सङ्ख्या : १२५
- प्रमुख ३ ठूला नदी : बागमती, बकैया र राप्ती
- अन्य नदीका प्रकार : तीव्र बेगका नदी, खोलानाला र खहरेहरू
- नदीहरुको विशेषता : माटो, वालुवा तथा गेग्ग्रानहरूलाई बगाएर लैजाने
- बाढी तथा पहिरोबाट सुरक्षित भूभाग : ६.४९ प्रतिशत
- हावापानी : चुरे पहाडबाट क्रमशः उष्ण, समशितोष्ण र शितोष्ण
- तापक्रम : सुर्योदय र सुर्यास्तको समयमा अधिकतम गर्मीमा ३०.३ डिग्री सेल्सियस र न्यूनतम जाडोमा १६.६ डिग्री सेल्सियस
- औशत वर्षा : अधिकतम वार्षिक २५३५ मिलिमिटर

१.८.३ जनसङ्ख्याको आकार, जाति, भाषा र मुख्य पेसा

- जम्मा जनसङ्ख्या : ४२०४७७ (राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार)
- महिला जनसङ्ख्या : २१३७९३५ (५०.८५ प्रतिशत)
- पुरुष जनसङ्ख्या : २०६६८४ (४९.१५ प्रतिशत)
- घरधुरी सङ्ख्या : ८६१२७
- जिल्लाको जनघनत्व : १७३.३२ जना प्रति वर्ग कि. मी
- तामाङ जाति : ४७ प्रतिसत
- ब्राह्मण जाति : १४.९८ प्रतिशत
- क्षेत्री : १०.५६ प्रतिशत
- नेवार : ६.८१ प्रतिशत,
- मगर : ४.५६ प्रतिशत
- अन्य जातिहरू क्रमश : गुरुङ, माझी, दनुवार, दमाई, कामी, सार्की, चेपाङ, राई
- मुख्य भाषा : नेपाली
- अन्य भाषा क्रमश : तामाङ, मगर र अन्य भाषा
- आश्रित पेसा : कृषि

१.९ योजनाको अपेक्षित नतिजाः

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ को प्रमुख उद्देश्य अनुसार मकवानपुर जिल्लामा तयार गरिएको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको प्रतिफल वा नतिजा निम्नानुसार अपेक्षा गरिएको छ। अर्थात योजना निर्माण प्रक्रियाको दौरानमा सरोकारवाला तहहरूले निम्न वमोजिमको उपलब्धि हासिल गर्नेछन् :-

- जिल्लामा कार्यरत मानवीय सहायतामा संलग्न निकायका बारे स्पष्ट जानकारी हुने,
- जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को सकृयता बढने,
- सरोकारवालाहरुको बीचमा समन्वयात्म बैठक वस्न सहजता हुने,
- जिल्लामा भएका पूर्व विपद्मा विपद् तयारी तथा प्रतिकार्य बारे जानकारी प्राप्त हुने र पुर्व तयारीमा जोड पुग्ने,
- मकवानपुर जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा विभिन्न क्लष्टरहरुको भूमिका र मानव स्रोतको स्पष्ट पहिचान हुने,
- विभिन्न प्रकोपबाट उच्च जोखिम रहेका स्थानहरु पहिचान गर्न अभिप्रेरित गराइने,
- जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिले सबै विषयगत अगुवाहरूलाई विपद्को निश्चित प्रकृतिमा आधारित छुट्टाछुट्टै प्रतिकार्य योजना तर्जुमा तथा अद्यावधिक गर्न पहल गर्ने, सम्भावित क्षमता, साधन/स्रोतको आङ्कलन गर्ने,
- सबै क्षेत्रको बैठकको आयोजना र अन्तिम कार्यशालाको आयोजना गर्ने,
- प्रस्तावित ढाँचामा सम्भावित विपद्को प्रकृतिको आधारमा प्रतिकार्य योजना सबै विषयगत क्षेत्रले (Cluster) ले तय गर्ने र तय गरेको मस्यौदामा छलफल गरी सहमति निर्माण गर्ने,
- पारम्भिक द्रूत लेखाजोखा (IRA) बहु श्वेत्रगतदूत लेखाजोखा (MIRA), लक्षित क्षेत्र विश्लेषण (Cluster specific assessment) क्षति तथा आवश्यकता विश्लेषण जस्ता साझा मूल्याङ्कनका विधिमा सहमति निर्माण गर्ने,
- प्रतिकार्यको साझा मापदण्डका बारेमा सरोकारवालाहरुलाई एकरुपता गर्न जोड दिने,
- विस्थापितहरूलाई राख्नका लागि शिविरको स्थान पहिचान गर्ने,
- खोजी तथा उद्धार टोलीको गठन गरी क्षमता अभिवृद्धि गर्ने,
- जिल्ला पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई अनुमोदन गर्ने,
- योजनाको अन्तिम दस्तावेज तयार गर्ने, छपाइ गर्ने र सबै सरोकारवाला तहमा वितरण गर्ने,
- जिल्ला दैवी प्रकोपउद्धार समितिका सदस्यहरूले कार्यशालाको गोष्ठी र बैठकबाट जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना अनुमोदन गर्ने,
- योजनालाई स्थानीय तहहरुको सभाबाट अनुमोदन गराउनका लागि जिल्ला समन्वय समितिमा पेश गरिने,
- जिल्ला सभाले यो योजनालाई अनुमोदन गरी प्रत्येक गाउँ/नगर/उपमहानगरपालिकाको विकास योजनाको अभिन्न अङ्गका रुपमा ग्रहण गर्न र कार्यान्वयनका लागि समन्वय गर्ने,

खण्ड : दुई
सामान्य पूर्व तयारी योजना

२.१ सन्दर्भ सामग्री पुनरावलोकनको नतिजाः

मुलुकमा आधिकारिक रूपले विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने क्रम विगत केही वर्षदेखि विभिन्न जिल्लाबाट प्रारम्भ भएको हो । केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन समिति⁄ परिषद्बाट प्राप्त निर्देशिका अनुसार जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरले यस जिल्लाका प्रकोपको विभिन्न क्षेत्रमा काम गर्ने सरकारी निकाय, स्थानीय तह तथा राष्ट्रिय⁄अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी सङ्घ संस्थाहरूको सहभागितामा र २०६७ सालमा पहिलोपटक विपद्पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गऱ्यो र २०६८ मा जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति मकवानपुरको नेतृत्वमा योजनालाई विपद् व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति २०६६, विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन, २०६७ अनुरुप परिमार्जन गर्ने कार्य भयो र प्रत्येक वर्ष योजनालाई अद्यावधिक गर्नुपर्ने गृह मन्त्रालयको निर्देशन अनुसार यस वर्ष पनि विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको हो ।

२.२ दस्तावेजहरूको अध्ययनः

नेपाल सरकारबाट स्वीकृत विपद् व्यवस्थापन राष्ट्रिय रणनीति, दैवी प्रकोप उद्धार ऐन २०३९, ह्योगो कार्यसंरचना २००५-२०१५, सेन्डाइ कार्य संरचना २०१५-२०३०, विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन ऐन २०७४, विगतमा बनेका विभिन्न जिल्लाका जिल्ला विपद् व्यवस्थापन योजना, नेपाल सरकार र प्रकोप पूर्व तयारी सञ्जाल नेपालद्वारा आयोजित मनसुन पूर्व प्रकोप पूर्व तयारी कार्यशाला तथा प्रकोप पूर्व तयारी कार्यशालाका प्रतिवेदन तथा दस्तावेजहरू, जिल्लाको स्मारिका, परिचय तथा दस्तावेजहरू, विभिन्न दातृ संस्थाको सहयोग तथा जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति मकवानपुरको नेतृत्वमा तयार पारिएको जिल्लाको जिल्ला स्तरीय प्रकोप व्यवस्थापन कार्य योजना, प्रकोपका क्षेत्रमा कार्य गर्दै आइरहेका संस्थाहरूको दस्तावेज, र प्रकोपका क्षेत्रमा अध्ययन गरी प्राप्त तथ्याङ्क र सूचना विश्लेषणको अध्ययन तथा विभिन्न क्षेत्रका विज्ञहरूसँग परामर्स गरिएको छ ।

मकवानपुर जिल्ला नेपालको बाढ, पहिरो, चट्याङ र दुर्घटनाबाट प्रभावित भइरहने जिल्लामध्ये एक हो । विपद् भन्ने वित्तिकै यस जिल्लामा २०५०, २०५९ र २०६१ सालको बाढी र पहिरोलाई स्मरण गराउँछ र २०७२ बैसाख १२ को भूकम्प सबैका सामु त्रासदीपूर्ण रहेको छ । जुन प्रकोपका कारण मकवानपुर जिल्लाका सबै गाउँपालिका, नगरपालिका तथा उप महानगरपालिका कुनै पनि भाग जोखिमबाट अछुतो रहेन । केही न केही क्षति सबै स्थानहरूमा भए । धेरै मानिसले भूकम्पका कारण ज्यान गुमाउनुका साथै हजारौं घर भत्किए भने बाढी तथा पहिरोका कारण विघौं जमिन बगरमा परिणत भयो । कृषि बाली, पशुधन, स्थानीय पूर्वाधारहरू कटान र पुरानमा परेर क्षतिग्रस्त भए । अहिलेसम्म पनि बाढी प्रभावितको सम्पूर्ण रूपमा व्यवस्थापन कार्य सम्पन्न गर्न नसकिएका कारण जिल्लाका विभिन्न स्थानमा अव्यवस्थित रुपमा प्रभावितहरू बस्न बाध्य छन् । यद्यपि, जिल्लाले यस्ता घटनाबाट प्राप्त गरेको अनुभवले विपद्मा मानवीय सहयोग परिचालन गर्न गर्नु पर्ने व्यवस्थापकीय कार्य सजिलो नहुने यथार्थलाई स्वीकार गर्नुपर्दछ। नेपालमा पहिलो पटक २०६५ सालको कोशी बाढीको समयमा सुनसरी जिल्लाले क्षेत्रगत रुपमा ८ वटा क्षेत्रहरू विभाजन गरेर सहयोग कार्य गरेको थियो । यही क्षेत्रगत संलग्नता र परिचालनले विपद् प्रतिकार्यको व्यवस्थापनमा नमूनायोग्य काम गर्न सफलता प्राप्त गऱ्यो ।

त्यही अनुभवका आधारमा र नेपाल सरकार गृह मन्त्रालयको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मागदर्शन २०६७ अनुसार जिल्लाको सुरक्षाका लागि र जनधनको क्षतिबाट जोगिन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरको संयोजन र विभिन्न सङ्घ संस्थाहरूको सहयोगमा मानवीय सहयोग परिचालनका लागि यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना परिमार्जन गरी अद्यावधिक गरिएको हो ।

२.३ बैठकका निर्णयहरू

मकवानपुर जिल्लाको आकस्मिक योजना २०६७ मा निर्माण भई २०६८ मा परिमार्जन गरी विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ अनुसार पुनारालोकन गरी नयाँ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्न केन्द्रिय विपद् व्यवस्थापन समिति⁄ परिषद्को निर्देशनमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरले यस जिल्लामा रहेका जिल्लाका अगुवा सहयोगी संस्थाको सहयोगमा यस जिल्लामा विपद् पश्चात् कार्य गर्न गठित १० वटा तहलाई ७ वटा क्षेत्रगत तहमा परिर्माजन गरी सोको बैठक आयोजना गरी योजनालाइ अद्यावधिक गर्नुका साथै छलफलबाट प्राप्त रायसुझावहरूलाई योजनामा समावेश गरेर विपद् पूर्व तयारी र प्रतिकार्य योजना २०७६ तर्जुमा गरिएको हो ।

२.४ प्रकोप जोखिम विश्लेषणः

मकवानपुर जिल्लामा आइरहने प्रकोपका घटनाहरूलाई हेर्ने हो भने यहाँ भूकम्प, बाढी, पहिरो, चट्याङ, आगलागी, महामारी, असिना, हुरीबतास, अतिवृष्टि, अनावृष्टि, दुर्घटना आदिबाट ग्रसित छ । यी घटनाहरूबाट यस जिल्लामा धेरै ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति गर्ने गरेको छ। मुख्य रुपमा हेर्दा यस जिल्लामा वि.सं २०११, २०१८, २०३६, २०५०, २०५९ र २०६१ सालको बाढी तथा २०७२ साल बैशाख १२ गते र त्यसपछिका लगातारको पराकम्पका घट्नाहरू बढी उल्लेख्य छन् । वि.सं १९९० सालको महाभूकम्प, वि.सं २०१२ को खडेरी र भोकमरी, वि.सं २०४५ को भूकम्पले यस जिल्लामा धेरै जनधनको क्षति गरेको छ । २०७२ बैशाख १२ गते आएको भूकम्प र त्यसपछिको लगातारको पराकम्पबाट यस जिल्लामा ३३ जनाको मृत्यु भएको, ८६०४३ घरधुरीमध्ये ३०,००० घरधुरी पूर्ण क्षति, र २६००० धरधुरीले क्षतिको पुनःछानबिनको लागि गुनासो निवदेन पेश गरेका छन् र उनीहरुको आंशिक क्षति भएको छ । जसमा २०७२ को भूकम्पले यस जिल्लामा ५६००० परिवार प्रत्यक्ष प्रभावित भएका छन । करिब ४७०० पशुपंक्षिको मृत्यु भएको र करिब ५० अरब बराबरको आर्थिक क्षति भएको प्राप्त तथ्याङ्कबाट पुष्टि भएको छ। यसैगरी शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसफाई लगायतका पूर्वाधारहरु ठूलो मात्रामा क्षति भई बालबालिकाको शिक्षा करिब ४५ दिन अवरुद्ध भएको थियो भने प्राथमिक स्वास्थ्य चौकीहरुले त्रिपालमुनि बसेर सेवा प्रदान गरेका थिए। यसैगरी कतिपय स्थानका खानेपानीका मूल सुक्नुका साथै कतिपयका पाइप तथा इन्टेक भत्किएर खानेपानी अवरुद्ध भएको थियो। बिगत चालिस वर्षमा यस जिल्लामा आएका प्रकोप घटना तथा त्यसबाट भएको क्षति विवरणका आधारमा निम्नानुसार प्रकोपलाई स्तरीकरण गरिएको छ। यसैगरी हालका बर्षमा आएर चट्याङ र सडक दुर्घटनाका कारण पनि धेरै ठूलो मात्रामा जनधनको क्षति गर्ने गरेको छ।

तालिका १ः ४० वर्षमा मकवानपुर जिल्लामा भएको क्षतिका आधारमा गरिएको प्रकोपको स्तरीकरण

क्र.सं	प्रकोपका घटना	घटना सङ्ख्या	मानव क्षति (मृत्यु, बेपत्ता र घाइते)	प्रभावित परिवार	घर क्षति	जमिन क्षति (हे.)	चौपाया क्षति	आर्थिक क्षति	प्राप्ताङ्क	स्तर
१	भूकम्प	४	३५	८६०४३	५६०००	०	४६२१	५१०००००००००	२९।६०	१
२	बाढी	१०५	२७८	६०,०७४	४,४८८	६,९४१	१,६९२	२३,४७९,४५१	२२।४८	२
३	पहिरो	९२	३५०	३२,७८३	१४३७	२,०३३	९०४	७,३२५,९१६	१४।७८	३
४	महामारी	९३	६८८	५,२८५	०	२५	२६६	३,०००,००००	१५।१२	४
५	चट्याङ	१०५	३०१	२९२	३१	०	१४१	१,५९५,०००	९।१८	५
६	आगलागि	८२	४६	१,६०३	५११	०	१५४	२३९,७२७,८२०	४।५७	६
७	असिना	२६	३	०	०	०	४	१९,७००,०००	१।०३	७
८	दुर्घटना	११	१७	०	०	०	०	०	०।६९	८
९	हुरीबतास	१०	२	०	४९	०	०	१,०००,०००	०।४०	९
१०	संरचना ध्वस्त	५	१०	०	४	०	०	०	०।३५	१०
११	डढेलो	६	२	६५	१९	०	८	१,८५०,०००	०।२७	११
१२	हिमपात	५	०	४००	०	०	०	०	०।२०	१२
१३	खडेरी	५	०	०	०	०	०	०	०।१८	१३
१४	भोकमरी	३	०	७५०	०	०	०	०	०।१५	१४
१५	शित लहर	३	२	०	०	०	०	०	०।१४	१५
१६	विष्फोटन	१	३	०	०	०	०	०	०।०९	१६
	जम्मा	५५६	१७३७	१८७,२९५	६२५३९	८९९९	७७९०	५३९७६७८१८७	१००।००	

प्रकोप स्तरीकरण मापदण्डः समग्र क्षतिलाई १०० अङ्क प्रदान गर्दा

तालिका १.१ :२०७४/७५ आ ब मा मकवानपुर जिल्लामा भएको क्षतिका आधारमा गरिएको प्रकोपको स्तरीकरण

क्र. सं	प्रकोपका घटना	घटना सङ्ख्या	मानव क्षति (मृत्यु, बेपत्ता र घाइते)	प्रभावित परिवार	घर क्षति	जमिन क्षति (हे.)	चौपाया क्षति	आर्थिक क्षति	प्राप्ताङ्क	स्तर
१	डुवान/डुबेर	१३	१३	१३	०	०	०	०		१
२	बाढी	९	८	९	०	०	०	१०,०००,०००		२
३	करेन्ट	११	८	११	०	०	०	०		
४	चट्याङ	४५	३३	४५	०	०	१२			
५	आगलागि	२७	६	२७	१०	०	१८			
६	भूकम्प	०	०	०	०	०	०	०	०	०
७	पहिरो	१०	१०	१०	०	०	०			
८	महामारी	९३	६८८	५,२८५	०	२५	२६६	३,०००,००००	१५।१२	४
	जम्मा	५५६	१७३७	१८७,२९५	६२५३९	८९९९	७७९०	५३९७६७८१८७	१००।००	

घटनाको बारम्बारतालाई २० अङ्कभार
मानवीय क्षतिलाई ३० अङ्कभार
प्रभावित परिवार १० अङ्कभार
घर क्षति १० अङ्कभार
चौपाया क्षति १० अङ्कभार
जमिन क्षति १० अङ्कभार

आर्थिक क्षति १० अङ्कभार को आधारमा स्तरीकरण गरिएको ।

२.५ मकवानपुर जिल्लाको गापा/नपा/ उप नगर पालिका स्तरीय सङ्कटाभिखुताको अवस्था :

सन् २००४ मा संयुक्त राष्ट्र सङ्घीय विकास कार्यक्रमले तयार गरेका विगतका अभिलेखहरू, विभिन्न प्रकारका नक्सा, अन्तरवार्ता आदि विधिबाट पनि सम्भाव्य प्रकोपको पहिचान र प्राथमिकीकरण गरिएको थियो जसअनुसार अति बढी प्रकोपका सम्भावनाा भएका ४ वटा गाउँपालिकाहरू मकवानपुर गढी, राक्सीराङ, बकैया रवागमती पर्दछन् । यसैगरी बढी प्रकोपको सम्भावना भएका गाउँपालिकाहरू मनहरी र कैलास २ वटा छन् भने मध्यम खालको प्रकोपको सम्भावना भएका इन्द्रसरोवर र भीमफेदी २ वटा गाउँपालिकाहरू, हेटौंडा उप महानगरपालिका र थाहा नगरपालिका रहेका छन् । (प्रकोप योजना २००४)

सम्भाव्य क्षति स्थानीय व्यक्तिहरूको आयस्तरमा पनि भर पर्दछ । गाउँका प्रायजसो घरहरू माटो, ढुंगाका गाह्रो, खर तथा जस्तापाताको छाना भएका छन् । ती घरहरू बाढी, हुरी बतास जस्ता अन्य प्राकृतिक प्रकोपबाट जोगाउन मुश्किल पर्दछ । हेटौंडा उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा भने कंक्रिट (पक्की) घरहरू भएकाले तुलनात्मक रुपले बाढी, हुरी बतास जस्ता प्रकोपबाट केही हदसम्म रोक्न सकिन्छ ।

प्रकोपबाट हुन सक्ने मृत्यु, चोटपटक, महामारीजस्ता रोगव्याध, आर्थिक नोक्सानी र वातावरणीय क्षतिको सम्भावनाा नै जोखिम हो । यसरी जोखिम मापन गर्दा मकवानपुर जिल्लाका मकवानपुर गढी गाउँपालिकाको आमभञ्ज्याङ र मकवानपुरगढी, भीमफेदी गाउँपालिकाको भैसेर निबुवाटार, राक्सीराङ गाउँपालिकाको सरिखेत तथा बकैयाको छतिवन अति बढी जोखिममा पर्दछन् । यसै गरी २ गाउँपालिकाहरु वागमती र मनहरी गाउँपालिकाहरु बढी जोखिममा पर्दछन् भने मध्यम खालको जोखिममा अन्य गापा तथा नपा र हेटौंडा उपमनपा पर्दछन् । सबैभन्दा कम जोखिममा भीपफेदी गापाको कोगटे पर्दछ । प्रकोप व्यवस्थापन कार्य गर्दा अति बढी जोखिम क्षेत्रका गाउँपालिकाहरूलाई पहिलो प्राथमिकता दिनुपर्दछ । (प्रकोप योजना २००४)

विभिन्न प्रकारका सेवाप्रदायक सङ्घ संस्था (राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, दातृ संस्थाद्वारा सञ्चालित कार्यक्रम) र वित्तीय संस्थाहरू जिल्लामा कार्यरत भएता पनि ती सङ्घ संस्थाहरू सदरमुकाम (हेटौंडा उपमनपा) तथा अन्य सुगम स्थानहरूमा मात्र

सिमित छन् । जिल्लामा एम्बुलेन्स, यातायातका साधन, खानेपानीको ट्यांकीका अतिरिक्त प्रयाप्त मात्रामा डाक्टर, स्वयमसेवक, खाधान्न आदि उपलब्ध छैन । दमकल, डुंगा, डोजर, दक्ष पौडीबाजहरू, उद्धार र राहत सञ्चालकहरू जस्ता प्रकोप व्यवस्थापनका लागि अन्य आवश्यक पूर्वाधारहरू अझैसम्म जिल्लाको आवश्यकता अनुसार नगन्य नै छन् ।

सन् २००२ मा मकवानपुर गढीको आमभञ्ज्याङ, सुकौरा र मकवानपुरगढी, भीमफेदीको भैंसे, कोगटे र इपा, हेटौंडाको बसामाडी, पदमपोखरी, चुरियामाई र हटिया, बकैयाको छतिवन र शिखरपुर, मनहरीको हाँडीखोला र मनहरी, राक्सीराङको राक्सीराङ, कांकडा र सरिखेत, कैलासको कालिकाटार र खैराङ तथा थाहाको पालुङ बढी प्रभावित भएका थिए । (जिल्ला प्रकोप प्रतिवेदन २००६)

सन् २००३ मा बकैयाको छतिवन, मनहरीको मनहरी र हाँडीखोला, मकवानपुरगढीको मकवानपुरगढी, कैलासको नामटार, वागमतीको राईगाउँ र फापरवारी तथा हेटौंडाको पदमपोखरी बढी प्रभावित भएका थिए । (जिल्ला प्रकोप प्रतिवेदन २००६)

सन् २००४ मा मकवानपुर गढीको आमभञ्ज्याङ, सुकौरा र मकवानपुरगढी, भीमफेदीको भीमफेदी र भैंसे, हेटौंडाको बसामाडी, हर्नामाडी र हटिया तथा साविक हेटौंडा-१० र ११, बकैयाको छतिवन, धियाल, शिखरपुर र ठिङ्गन मनहरीको हाँडीखोला र मनहरी, राक्सीराङको काँकडा, इन्द्रसरोवरको कुलेखानी तथा वागमतीको फापरबारी बढी प्रभावित भएका थिए । (जिल्ला प्रकोप प्रतिवेदन २००६)

विगत ४० वर्षयता मकवानपुर जिल्लामा आइरहने प्रकोपका घटनाहरूलाई हेर्ने हो भने यहाँ बाढी तथा पहिरो नै बढी मात्रामा देखिएका थिए भने २०७२ बैशाख १२ गते आएको भूकम्प र त्यसपछिको लगातारका पराकम्पले पुऱ्याएको क्षतिका कारण भूकम्प नै प्रमुख प्रकोपका रुपमा देखिएको छ । ठूला प्रकोपलाई स्मरण गर्दा मकवानपुर जिल्लामा २०५०, २०५९ र २०६१ सालको बाढी र पहिरोलाई स्मरण गराउँछ भने २०७२ को भूकम्प कसैले पनि बिर्सन सकेका छैनन् । जुन प्रकोपका कारण मकवानपुर जिल्लाका सबै गाउँपालिका तथा नगरपालिका कुनै पनि जोखिमबाट अछुतो रहेन । सबै गाउँपालिका तथा नगरपालिकामा जन तथा धनको क्षति भयो । उत्तरी क्षेत्रमा रहेका गाउँपालिका तथा नगर पालिकामा धेरै क्षति भयो भने दक्षिणतर्फ रहेका गाउँपालिका तथा उपमहानगरपालिकामा तुलनात्मक रुपमा कम क्षति भएको छ । त्यसैका आधारमा यहाँ रहेका गाउँपालिका तथा उप महानगरपालिकालाई जोखिमका हिसाबले निम्नानुसार वर्गीकरण गरी तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २ः मकवानपुर जिल्लाका सङ्कटाभिमूख गापा/नपाको जनसङ्ख्या विवरण

सि. नं	गापा/ नपा/ उपमनपा	कूल घरधुरी	कूल पुरुष	कूल महिला	कूल जनसङ्ख्या	सङ्कटा सन्नताको अवस्था	प्रकोपको क्षेत्र	कैफियत
१	वागमती गाउँपालिका							
	राईगाऊँ	१,८९३	४,९७७	५,३९१	१०,३६८	मध्यम	बाढी र चट्याङ	१, २, ३ वडा
	बेतिनी	६१७	१,६६७	१,६८४	३,३५१	उच्च	बाढी र चट्याङ	९ वडा
	फापरवारी	३,२२१	७,९९१	८,७८५	१६,७७६	मध्यम/उच्च	बाढी, चट्याङ, आगलागि	
	जम्मा	५७३१	१४६३५	१५८६०	३०४९५			
२	बकैया गाउँपालिका							
	धियाल	१,०९०	२,९३७	३,००८	५,९४५	मध्यम	महामारी, आगलागि र बाढी	१,२ ३ वडा
	मन्थली	५०९	१,३५२	१,४१०	२,७६२	मध्यम	बाढी र चट्याङ	
	ठिंगन	७१३	२,०३७	२,२३३	४,२७०	उच्च	चट्याङ र पहिरो	
	शिखरपूर	१,०५४	२,८५१	३,०४५	५,८९६	मध्यम	बाढी, पहिरो र चट्याङ	
	छतिवन	४,१७२	९,९५२	१०,७९५	२०,७४७	उच्च	बाढी, महमारी	
	जम्मा	७५३८	१९१२९	२०४९१	३९६२०			

३	मकवानपुर गढी गाउँपालिका							
	आमभञ्ज्याङ	१,४०३	३,३३०	३,५७६	६,९०६	उच्च	बाढी, पहिरो र चट्याङ	
	मकवानपुर गढी	२,५७६	६,१८७	६,६१९	१२,८०६	मध्यम	बाढी, पहिरो र चट्याङ	
	सुकौरा	६५४	१,७२१	१,८०४	३,५२५	उच्च	बाढी, पहिरो र चट्याङ	
	बुढीचौर	३७०	१,०४१	१,०४४	२,०८५	मध्यम÷उच्च	बाढी, पहिरो र चट्याङ	
	जम्मा	५००३	१२२७९	१३०४३	२५३२२			
४	भीमफेदी गाउँपालिका							
	भैंसे	१,३८८	३,२२८	३,४८९	६,७१७	उच्च	पहिरो	
	भीमफेदी	१,१६१	२,५०३	२,९३७	५,४४०	उच्च	बाढी, पहिरो र चट्याङ, दुर्घटना	
	इपा पञ्चकन्या	४५९	१,२५६	१,२४१	२,४९७	मध्यम	पहिरो र चट्याङ	
	निबुवाटार	८८४	२,००६	२,२५३	४,२५९	मध्यम	चट्याङ, दुर्घटना	
	कोगटे	२८०	५९३	६८६	१,२७९	मध्यम	पहिरो र चट्याङ	
	नामटार १,२ र ३	५७१	१४६५	१४७४	२९३९	मध्यम	पहिरो र दुर्घटना	
	जम्मा	४७४३	११०५१	१२०८०	२३१३१			
५	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका							
	फाखेल	१,०११	२,१०२	२,४२२	४,५२४	उच्च	पहिरो र चट्याङ, दुर्घटना	
	कूलेखानी	६७०	१,४०१	१,५६८	२,९६९	उच्च	पहिरो र दुर्घटना	
	मार्खु	६३४	१,४५२	१,६१९	३,०७१	उच्च	डुबान पहिरो र दुर्घटना	
	सिस्नेरी	७३९	१,५५४	१,६९१	३,२४५	उच्च	पहिरो र दुर्घटना	
	जम्मा	३०५४	६५०९	७३००	१३८०९			
६	थाहा नगरपालिका							
	थाहा नगर पालिका	४,७७९	१०,३१५	११,४०२	२१,७१७	उच्च	पहिरो र चट्याङ, दुर्घटना	
	आग्रा	१,५७२	३,८५०	३,९८६	७,८३६	उच्च	पहिरो आगलागि र महामारी	
	टिष्टुङ	१,४०५	३,४०९	३,६३२	७,०४१	उच्च	पहिरो र दुर्घटना	
	चित्लाङ	१,१७२	२,२३७	२,७९२	५,०२९	उच्च	आगलागि र वन यजन्तु	
	जम्मा	८९२८	१९८११	२१८१२	४१६२३			

७	कैलास गाउँपालिका							
	भार्ता	६९३	२,१४३	२,०२६	४,१६९	मध्यम	बाढी, पहिरो महामारी र आगलागि	
	डाँडाखर्क	७२०	२,०२०	२,००१	४,०२१	उच्च	बाढी, पहिरो महामारी	
	गोगने	९८३	२,५९८	२,७४७	५,३४५	उच्च	बाढी, पहिरो महामारी	
	कालिकाटार	७९६	२,३८४	२,३३९	४,७२३	उच्च	बाढी, पहिरो महामारी	
	नामटार १–६	११३८	२९३०	२९४७	५८७७	उच्च	बाढी, पहिरो महामारी र आगलागि, चट्याङ	
	जम्मा	४३३०	१२०७५	१२०६०	२४१३५			
८	राक्सीराङ गाउँपालिका							
	कांकडा	१,३०४	३,९५९	३,८८१	७,८४०	उच्च	पहिरो र आगलागि	
	खैराङ्ग	५८३	१,७४४	१,६४५	३,३८९	मध्यम	पहिरो महामारी र आगलागि	
	राक्सिराङ्ग	१,१५२	३,२४७	३,३२५	६,५७२	मध्यम	बाढी पहिरो हावाहुरी आगलागि	
	सरिखेत	१,५१८	४,१६०	४,२३१	८,३९१	मध्यम	बाढी पहिरो हावाहुरी आगलागि	
	जम्मा	४५५७	१३११०	१३०८२	२६१९२			
९	मनहरी गाउँपालिका							
	हाँडीखोला	३६७६	८८९०	९५२५	१८४१५	उच्च	बाढी वन्यजन्तु, आगलागि	
	मनहरी	४२१५	९६३०	१०३५४	१९९८४	मध्यम	बाढी वन्यजन्तु, आगलागि, दुर्घटना	
	जम्मा	७८९१	१८५२०	१९८७९	३८३९९			
१०	हेटौंडा उमनपा	३४,२७०	७४,९६४	७७,९११	१५२,८७५	मध्यम	सडक दुर्घटना, डुबान, आगलागि, पहिरो, वन्यजन्तु	
	जम्मा	८०९८५	२०२०८३	२१३५१८	४१५६०१			

प्रस्तुत तालिका विगतमा जाइका, युएनडीपी नेपाल लगायत अन्य संस्थाहरूले जिल्लामा गरेको सङ्कटासन्नताको अध्ययन, डिस्इन्भेटर डाटा र विगत ३० वर्षको अवधिमा प्रकोपले पुऱ्याएको मानवीय, आर्थिक, भौतिक, पशु, बालीनाली जग्गा जमिन आदिको क्षतिको आधारमा तयार पारिएको हो । जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति मकवानपुरको गत वर्षको बैठकले केही गाउँपालिकाहरू- बकैया (सिखरपुर) मकवानपुर गढी (मकवानपुरगढी) हेटौंडा (बसामाडी र पदमपोखरी) कैलास (कालिकाटार) भीमफेदी (निबुवाटार र भीमफेदी) इन्द्रसरोवर (कुलेखानी र सिस्नेरी) लाई जलउत्पन्न प्रकोपका हिसाबले मध्यम जोखिममा राख्नुपर्ने सुझाव प्राप्त भएको छ । माथि उल्लेखित परिमार्जन गर्नुपर्ने गाउँपालिकाहरूमध्ये भीमफेदी (निबुवाटार र भीमफेदी) हेटौंडा (पदमपोखरी र बसामाडी) इन्द्रसरोवरको (कुलेखानी र सिस्नेरी) कुलेखानीको जलासयबाट प्रभावित हुन सक्ने सम्भावित गाउँपालिकाहरू रहेको देखिन्छ भने थाहाको दामन र आग्राको चिसापानी क्षेत्र राष्ट्रिय स्तरमा मौसमविदको टोलीले गरेको

अध्ययनको आधारमा देशको ४८ वटा स्थान अत्यन्तै जोखिमपूर्ण क्षेत्र घोषणा गरिएको सूचीमा यो क्षेत्र समेत रहेको छ। यसै गरी २०७२ सालमा आएको भूकम्प र यसबाट भएको क्षतिको आधारमा समग्र जिल्लाको सङ्कटासन्नताको अवस्थामा परिवर्तन भएको छ जसलाई माथिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

२.६ परिस्थिति तथा योजना तर्जुमासम्बन्धी पूर्वानुमान

विगतको तथ्याङ्कको आधारमा हेर्दा यस वर्ष मकवानपुर जिल्लामा बाढी तथा पहिरोबाट ५००० परिवार, भूकम्पका दृष्टिले ५० हजार परिवार र चट्याङ्बाट ३०० परिवार प्रकोप प्रभावित हुने सम्भावना रहेकोले सोही अनुमानका आधारमा यो योजना तर्जुमा गरिएको छ। प्रकोप प्रभावित मध्ये ६० प्रतिशत परिवार विस्थापित हुने गरेको विगतका तथ्याङ्कहरूले देखाउँछन्। सोही अनुसार प्रकोप प्रभावित हुन सक्ने जनसङ्ख्याको अनुमान निम्नानुसार तालिकामा देखाइएको छ।

तालिका ३: मकवानपुर जिल्लाको बाढीपहिरो कारण निम्तिने विपद्को परिस्थितिको पूर्वानुमान

न्यूनतम पूर्व तयारीका लागि अन्दाजी जनसङ्ख्या	जनसङ्ख्या %	प्रभावित कूल जनसङ्ख्या			विस्थापित कूल जनसङ्ख्या		
		२५०००			१५०००		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
प्रभावित कूल जन सङ्ख्या		१२२५०	१२७५०	२५०००	७३५०	७६५०	१५०००
परिवार सङ्ख्या	(सरदर ५ /परिवार)			५०००			३०००
प्रजनन् योग्य उमेरका महिला	२५%		३१८८			१९१३	
जेष्ठ नागरिक, ६० वर्षभन्दा बढी उमेरका जनसङ्ख्या	३० (%)	३६७५	३८२५	७५००	२२०५	२२९५	४५००
१९ वर्षसम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	४६%	५६३५	५८६५	११५००	३३८१	३५१९	६९००
१०-१९ वर्षका किशोर-किशारीको सङ्ख्या	२२%	२६९५	२८०५	५५००	१६१७	१६८३	३३००
दलित को सङ्ख्या	११%	१३४८	१४०३	२७५०	८०९	८४२	१६५०
एकदमै गरिब व्यक्तिको सङ्ख्या	३३%	४०४३	४२०८	८२५०	२४२६	२५२५	४९५०
दीर्घकालीन बिमारी भएका व्यक्तिको सङ्ख्या				०			०
एचआईभी/एड्सबाट संक्रमित जनसङ्ख्या				०			०
गर्भवती तथा दूध खुवाउने आमाको सङ्ख्या	५%		६३८	६३८		३८३	३८३
गर्भवती महिलाको सङ्ख्या	२.३%		२९३३	२९३३		१७६०	१७६०
प्रतिमहिना प्रसूतिको अन्दाजी सङ्ख्या	०.२५%		३२	३२		१९	१९
प्रतिमहिना शिशुको अन्दाजी सङ्ख्या	०.२५%	३१	३२	६३	१८	१९	३८
प्रतिमहिना आपत्कालीन प्रसूति सेवा चाहिने महिलाको अपेक्षित सङ्ख्या	०.०३८%		४८	४८		२९	२९
प्रतिमहिना जटिलता हुने शिशुको अपेक्षित सङ्ख्या	०.०२५%	३१	३२	६३	१८	१९	३८
६-९ वर्षसम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	११%	१३४८	१४०३	२७५०	८०९	८४२	१६५०
५ वर्षमुनिका बालबालिकाको सङ्ख्या	१३%	१५९३	१६५८	३२५०	९५६	९९५	१९५०
६-११ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	१%	१२३	१२८	२५०	७४	७७	१५०
१२-२३ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	३%	३६८	३८३	७५०	२२१	२३०	४५०
२४-५९ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	८%	९८०	१०२०	२०००	५८८	६१२	१२००
६-५९ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	१२%	१४७०	१५३०	३०००	८८२	९१८	१८००
६-५९महिनासम्मका कुपोषित बालबालिका	१३%	१५९३	१६५८	३२५०	९५६	९९५	१९५०
६-५९ महिनासम्मका मध्यम रूपमा कुपोषित बालबालिका	१०%	१२२५	१२७५	२५००	७३५	७६५	१५००
६-५९ महिनासम्मका तीव्र रूपमा कुपोषित बालबालिका	३%	३६८	३८३	७५०	२२१	२३०	४५०

तालिका ४:मकवानपुर जिल्लाको भूकम्पको कारण निम्तिने विपद्को परिस्थितिको पूर्वानुमान

न्यूनतम पूर्व तयारीका लागि अन्दाजी जनसङ्ख्या	जनसङ्ख्या %	प्रभावित कूल जनसङ्ख्या			विस्थापित कूल जनसङ्ख्या		
		२५००००			१५००००		
		पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
प्रभावित कूल जनसङ्ख्या		१२२५००	१२७५००	२५००००	१४७००	७६५००	१५००००
परिवार सङ्ख्या	(सरदर ५ / परिवार)			५००००			३००००
प्रजनन् योग्य उमेरका महिला	२५%		३१८७५			१९१२५	
जेष्ठ नागरिक, ६० वर्षभन्दा बढी उमेरका जनसङ्ख्या	३० (%)	३६७५०	३८२५०	७५०००	४४१०	२२९५०	२७३६०
१९ वर्षसम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	४६%	५६३५०	५८६५०	११५०००	६७६२	३५१९०	४१९५२
१०-१९ वर्षका किशोर-किशारीको सङ्ख्या	२२%	२६९५०	२८०५०	५५०००	३२३४	१६८३०	२००६४
दलितको सङ्ख्या	११%	१३४७५	१४०२५	२७५००	१६१७	८४१५	१००३२
एकदमै गरिब व्यक्तिको सङ्ख्या	३३%	४०४२५	४२०७५	८२५००	४८५१	२५२४५	३००९६
दीर्घकालीन बिमारी भएका व्यक्तिको सङ्ख्या				०			०
एच्आईभी/एड्सबाट संक्रमित जनसङ्ख्या				०			०
गर्भवती तथा दूध खुवाउने आमाको सङ्ख्या	५%		६३७५	६३७५		३८२५	३८२५
गर्भवती महिलाको सङ्ख्या	२.३%		२९३२५	२९३२५		१७५९५	१७५९५
प्रतिमहिना प्रसूतिको अन्दाजी सङ्ख्या	०.२५%		३१९	३१९		१९१	१९१
प्रतिमहिना शिशुको अन्दाजी सङ्ख्या	०.२५%	३०६	३१९	६२५	३७	१९१	२२८
प्रतिमहिना आपत्कालीन प्रसूति सेवा चाहिने महिलाको अपेक्षित सङ्ख्या	०.०३८%		४८५	४८५		२९१	२९१
प्रतिमहिना जटिलता हुने शिशुको अपेक्षित सङ्ख्या	०.०२५%	३०६	३१९	६२५	३७	१९१	२२८
६-९ वर्षसम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	११%	१३४७५	१४०२५	२७५००	१६१७	८४१५	१००३२
५ वर्षमुनिका बालबालिकाको सङ्ख्या	१३%	१५९२५	१६५७५	३२५००	१९११	९९४५	११८५६
६-११ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	१%	१२२५	१२७५	२५००	१४७	७६५	९१२
१२-२३ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	३%	३६७५	३८२५	७५००	४४१	२२९५	२७३६
२४-५९ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	८%	९८००	१०२००	२००००	११७६	६१२०	७२९६
६-५९ महिनासम्मका बालबालिकाको सङ्ख्या	१२%	१४७००	१५३००	३००००	१७६४	९१८०	१०९४४
६-५९ महिनासम्मका कुपोषित बालबालिका	१३%	१५९२५	१६५७५	३२५००	१९११	९९४५	११८५६
६-५९ महिनासम्मका मध्यम रूपमा कुपोषित बालबालिका	१०%	१२२५०	१२७५०	२५०००	१४७०	७६५०	९१२०
६-५९ महिनासम्मका तीव्र रूपमा कुपोषित बालबालिका	३%	३६७५	३८२५	७५००	४४१	२२९५	२७३६

२.७ तह तथा निकायगत भूमिका तथा जिम्मेवारी

मकवानपुर जिल्लामा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माणका लागि संलग्न जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिका सदस्य संस्थाहरू, विषयगत क्षेत्रका अगुवा संस्थाहरू, मानवीय कार्यमा संलग्न संस्थाहरूको भूमिका र जिम्मेवारी अग्रणी रहेको छ। विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण र कार्यान्वयनमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति (DDMC), विषयगत क्षेत्रको अगुवा संस्था (Cluster Lead) तथा जिल्ला अगुवा सहयोग संस्था (DLSA) को भूमिका निम्नानुसार छ।

२.७.१ जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको भूमिका जिम्मेवारीः

जिल्लमा विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई तत्काल राहत उद्धारको व्यवस्था गर्न र विपद् अल्पीकरण तथा न्यूनीकरणका क्षेत्रका काम गर्ने, प्रमुख जिल्ला अधिकारीको अध्यक्षतामा स्थानीय तहका प्रमुख, सरकारी/गैरसरकारी, राजनैतिक दल तथा नागरिक समाज सम्मिलित जिल्लास्तरमा गठन भएको समितिलाई जिल्ला विपद् व्यावस्थापन समिति भनिन्छ । यस समितिको सचिवालयको रुपमा काम गर्ने जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा प्रमुख जिल्ला अधिकारीले तोकेको अधिकृतले सदस्य सचिवको रुपमा कार्यगर्दै विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाको वैठक तथा कार्यशालाहरूको आयोजना गर्नुपर्दछ ।

२.७.२ विपद् न्यूनीकरणमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको जिम्मेवारीः

- जिल्ला विपद् व्यवस्थापनको कार्यमा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिहरूलाई समन्वय गर्ने तथा गराउने,
- जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा गर्ने र यसलाई प्रादेशिक विपद् व्यवस्थापनसमितिमा र गृह मन्त्रालय मार्फत केन्द्रीय विपद् व्यावस्थापन समितिमा पेश गर्ने,
- स्थानीय तहको विपद् व्यावस्थापन समितिबाट सञ्चालित राहत तथा उद्धार कार्यको अनुगमन गर्ने र सञ्चालित कार्यमा आवश्यक सहयोग गर्ने,
- समय-समयमा राहत उद्धार कार्यमा भईरहेको प्रगतिको बारेमा प्रादेशिक तथा केन्द्रीय विपद् व्यावस्थापन समितिलाई जानकारी दिने,
- मौसमजन्य प्रकोप न्यूनीकरणका लागि समन्वय गर्दै कार्य योजना बनाउने,
- केन्द्रीय तथा प्रादेशिक विपद् व्यावस्थापन समितिबाट प्राप्त निर्देशनका आधारमा कार्य सञ्चालन गर्ने,
- वाह्य सहयोगका लागि सरकारी र गैरसरकारी निकायका वीच समन्वय वैठकको आयोजना गर्ने,
- सरकारी निकाय, राष्ट्रसङ्घीय निकाय, राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैरसरकारी संस्था, रेडक्रस अभियानका सदस्य लगायतका निकाय र स्थानीय तहहरूकावीच प्रतिकार्यको समीक्षा गर्न नियमित वैठक सञ्चालन गर्ने,
- विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनासँग समन्वय गदै स्थानीय विपद् जोखिम न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्य योजना तयार गर्ने ।

२.७.३ जिल्ला क्षेत्रगत अगुवा संस्थाको भूमिका तथा जिम्मेवारी

विपद्का अवस्थामा प्रभावित समुदायलाई तत्काल जिल्लाको कुनै क्षेत्रमा परेको समस्या समाधानमा समन्वय गर्न जिल्लामा तोकिएको प्राविधिक क्षमता भएको तथा अधिकारप्राप्त व्यक्ति संस्था वा निकायलाई जिल्ला क्षेत्रगत अगुवा संस्था भनिन्छ । यस्ता क्षेत्रगत अगुवा संस्थाको काम कर्तब्य तथा जिम्मेवारी निम्नानुसार रहेको छ।

- क्षेत्रगत सदस्य संस्था (राष्ट्रिय/अन्तर्राष्ट्रिय गैसस, सरकारी निकाय, राष्ट्रसङ्घीय निकाय, रेडक्रस अभियानका सदस्य आदि) का वीचमा उपयुक्त क्षेत्रगत समन्वय संयन्त्र स्थापना तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- राष्ट्रिय/स्थानीय तह, सरकारी निकाय, स्थानीय नागरिक समाज तथा अन्य सरोकारवाला निकाय वीच समन्वय गर्ने ।
- प्रत्येक क्षेत्रगत अगुवा संस्थाले सबै क्षेत्रगत सदस्य संस्थासँग समन्वय गरी आफ्नो विषयक्षेत्रमा विपद्को प्रकृतिमा आधारित प्रतिकार्य योजना (Scenario Based Response Plan) तर्जुमा गर्ने । यस अन्तर्गत विपद्को प्रकृति तथा

योजना मान्यता, प्राथमिकताप्राप्त आपतकालीन कार्य तयारी, आपतकालीन कार्य सम्बोधन गर्न प्राथमिकताप्राप्त पूर्व तयारी कार्य तयारी, प्राथमिकताप्राप्त पूर्व तयारी कार्यका लागि विद्यमान खाडल पहिचान, विषयगत कार्ययोजना आदि पर्दछन् ।

- नयाँ आपतकालीन अवस्थाका लागि पर्याप्त आकस्मिक योजना तथा पूर्व तयारीको प्रत्याभूति गराउने ।
- क्षेत्रगत सहभागीहरू सम्बन्धित नीतिगत मार्गदर्शन तथा प्राविधिक मापदण्डका बारेमा जानकारी राख्दछन् र सोही मापदण्डका आधारमा प्रतिकार्य गर्दछन् भन्ने कुराको प्रत्याभूति गराउने ।
- विषयगत क्षेत्रका कार्यसमूहको प्रभाव र कार्यान्वयन योजनाको प्रगतिको समीक्षा गर्न तथा पर्याप्त प्रतिवेदन र प्रभावकारी सूचना प्रवाहको प्रत्याभूति दिन प्रभावकारी अनुगमन संयन्त्र स्थापना गर्ने ।
- मानवीय सहायतामा संलग्न साझेदार संस्थाका कर्मचारीको क्षमता विकासका लागि तालिम सञ्चालन गर्न सहयोग गर्ने ।
- पूर्व निर्धारित प्राथमिकता प्राप्त आवश्यकता पूर्तिका लागि क्षेत्रगत अगुवा संस्थाहरू अन्तिम सेवा प्रदायकका रुपमा जिम्मेवार हुन्छन् जुन कुरा पहुँच, सुरक्षा र प्राप्त कोषमा भरपर्दछ । उनीहरूको स्रोत परिचालन कार्यमा प्रमुख जिल्ला अधिकारी तथा जिल्लाविपद् व्यवस्थापन समितिले सहयोग गर्नेछ ।
- उनीहरूको कार्यक्षेत्र र कार्यक्रमको प्राथमिकताका आधारमा क्षेत्रगत साझेदारलाई समावेश गराउने ।

२.७.४ क्षेत्रगत निकायहरूको नक्साङ्कन तथा स्रोतसाधनको आंकलन

मकवानपुर जिल्लामा विपद्का घटना घटी आकस्मिक परिस्थिति सिर्जना भएमा तत्काल परिचालन गर्न सकिने स्रोत साधनहरूको पहिचान हुन जरुरी छ । भविष्यको योजनाका लागि तथा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिलाई विभिन्न तह र निकायका वीच समन्वय गर्न सहयोग पुगोस भन्ने उद्देश्यले हरेक तह र निकायले विपद्को समयमा प्रतिकार्यमा संलग्न हुने निकायहरूको नाम, क्षेत्र (Cluster), सम्पर्क व्यक्ति कार्यालय, विद्यमान स्रोत र साधनको सूची, तोकिएको ढाँचामा तयार गरी क्षेत्रगत रुपमा प्रस्तुत गरिएको छ ।

साथै प्रतिकार्यमा संलग्न निकायहरूमा क्षेत्रगत रुपमा राहत कार्यका लागि भण्डार गरिराखेको गैरखाद्य सामग्री, त्रिपाल, स्वास्थ्य साम्रग्री, खानेपानी तथा सरसफाइसम्बन्धी सामग्री, आपतकालीन शिक्षासम्बन्धी सामग्री बन्दोबस्ती सामग्रीहरूको विवरणहरु सम्बन्धित विषयगत क्षेत्रको शीर्षकमा समावेश गरिएको छ ।

२.७.५ सहयोगी निकायहरूमा अपुग/अभाव (GAP) देखिएका सामग्री, स्रोत साधन र क्षमता

- जिल्लास्थित सरकारी तथा गैर सरकारी संस्थाहरुको सेवा निरन्तरता योजना नरहेको ।
- मनसुन पूर्व सङ्कटासन्न क्षेत्रको पहिचान गरी सामान्य मर्मत सम्भार गर्न सक्ने दक्ष प्राविधिक तथा साधनहरूको उपलब्धतामा कमी ।
- आकस्मिक अवस्थामा पहिलो चरणमा लेखाजोखा गर्नका लागि स्वयम्सेवकको तथ्याङ्क स्पष्ट नरहेको स्वयम्सेवक तयार गरि बहुक्षेत्रीय द्रुत लेखाजोखाका बारेमा अभिमुखीकरण गरी आवश्यक सामग्री उपलब्धमा गराउनु पर्ने ।
- बाढीपहिरो प्रभावित हुने अनुमान अनुसार खाद्य सामग्रीको जिल्ला र स्थानीय तहमा अपुग देखिन्छ ।
- आवासर गैर खाद्य सामग्री अपुग देखिन्छ । जसले भूकम्पको समयमा झनै बढी अभाव रहने अनुमान गर्न सकिन्छ ।
- हेटौंडा ११ मा निर्मित आपतकालीन भण्डार गृहमा आवश्यक पर्ने सामग्रीहरू व्यवस्थित रुपमा भण्डारण गरेर राख्नुपर्ने देखिन्छ ।
- खोज तथा उद्धार कार्यका लागि नेपाल प्रहरी, नेपाली सेना र सशस्त्र प्रहरी बलको प्रतिबद्धता रहेको छ र उनीहरूलाई २०७२ मा आएको भूकम्पका कारण उत्पन्न विपद् जस्तो अवस्थामा आवश्यक खोज तथा उद्धार सामग्री तथा तालिमको थप व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ । अग्नि समक यन्त्र १५ वटा , ग्यास कटर ५ वटा, स कटम ५ वटा, ब्रेकर ५ वटा, जेनेरेटर ५ के भि ए १ वटा, सर्च लाइट ५० वटा, हेड लाइट ५० वटा , मोटर वोट २ वटा, ट्युव ३० वटा, डोरी १००० मिटर , लाइफ ज्याकेट १०० वटा, फयर सुट २ वटा ,स्ट्रेचर ३० वटा , प्राथमिक उपचार सामाग्री ५०,पिक/सावेल/स्पेड/यास ५०/५०वटा, ग्यास माक्स सेट १० वटा अक्सिजन सिलिन्डर ५ वटा, ड्रिल मेशिन हेब्वी ५ वटा, वालुवा भरेको बोरा ४०००

वटा,तार जाली २० वटा, त्रिपाल ५००० वटा, पानी भरेको बोतल १०००, टचिङ ३ सेट ,प्रोटेवल पानी ट्याङकि ५ वटा , पेलिथिन पाइप १ इनचको १००० मिटर, वटर पम्प ५ वटा, सोलार लाइट १०० वटा ,सोलार प्यानल ५ वटा , टर्च लाइट ४० वटा रहेका छन् तथापि अत्यावश्यक उद्धार सामग्रीहरुको थप वन्दोवस्त गर्न जरुरी देखिन्छ,

- सूचना तथा सही तथ्याङ्कको अभावमा राहत वितरणमा गाऱ्हो भइरहेको छ। वास्तविक सूचनाको लागि स्थानीय तहमा विपद् व्यवस्थापन समितिहरूलाई सक्रिय र दक्ष बनाउदै सूचनालाई ब्यवस्थित बनाउनु पर्ने देखिन्छ,
- आपतकालीन अवस्थामा सूचना तथा अन्य अत्यावस्यक कार्य सञ्चालनका लागि जिल्लामा आपतकालीन सञ्चालन केन्द्र (Emergency Operating Centre) लाई थप क्रियाशिल वनाउनु पर्ने देखिन्छ,
- स्वास्थ्य तथा पोषणका क्षेत्रमा औषधिहरू भएपनि बेलामा पुग्ने गरेको छैन, घाइते तथा बिरामीका लागि तत्काल आवश्यक पर्ने न्युनतम मौजात तयारी अवस्थामा राख्नु पर्ने देखिन्छ,
- सिफारिस र सञ्चालन गर्दा लाग्ने खर्च (Referral cost र Operation cost) जिल्ला छअस्पतालले व्यहोर्ने व्यवस्था नभएको,
- महामारीबाट ५००० जना प्रभावित भएका छन्, सिफारिस हुने बिरामी ५०० जना छन्,
- जिल्ला स्तरमा मध्यम खाले traumatic care हुने स्वास्थ्य संस्थाहरुः
  - ✓ हेटौंडा अस्पताल (५० बेड)
  - ✓ हेटौंडा अर्थोपेडिक अस्पताल (१० बेड)
  - ✓ चुरेहिल अस्पताल (१५ बेड) तर जटिल ट्रमाट्रिक स्याहार व्यवस्थापन Serious traumatic care management हुने अस्पताल नभएको।
  - ✓ सिफारिस Refer भई अस्पताल भर्ना हुने बिरामीको खर्च व्यवस्थापन नभएको,
- महामारीको अवस्थामा सुरक्षित बास, लत्ता कपडाको अभाव हुने,
- खानेपानीको अभावमा बिभिन्न रोगहरू देखापर्ने भएकाले छिटो भन्दा छिटो पानी शुद्धीकरण गर्ने वा शुद्ध पानी उपलब्ध हुने बातावरण सिर्जना गर्नु पर्दछ। जम्मा १५ हजार परिवारका लागि पानी शुद्धीकरणको सामग्री उपलब्ध हुने देखिन्छ,
- जिल्लाभरिका सबै क्षेत्रमा जान सकिने गरी सडक तथा अन्य यातायातलाई परिचालनका लागि तयारी गर्नुपर्छ,
- बालबालिका, किशोरी, महिला तथा वृद्धवृद्धाको संरक्षणका लागि सहायता डेस्क सञ्चालन तथा मनोवैज्ञानिक परामर्शको प्रवन्ध गर्नु पर्दछ,
- महिला, बालबालिकाको खोजतलास तथा फेला परेकालाई संरक्षणको समस्या,
- बालबालिकाको शिक्षा निरन्तर सञ्चालन गर्न अस्थायी तथा स्थायी सिकाई केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन, शैक्षिक सामग्री, पोसाक, पाठ्यपुस्तक लगायतका सामग्रीको समेत व्यवस्था मिलाउनु पर्ने देखिन्छ जुन सामग्रीहरू अभाव देखिन्छ,

२.७.६ सामान्य प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्य

विपद्को समयमा आपतकालीन कार्ययोजनालाई सम्बोधन गरी उपयुक्त पूर्व तयारीको सुनिश्चित गर्न तालिकामा उल्लेखित पूर्व तयारीका प्राथमिकतापूर्ण कार्यहरू जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिको बैठक तथा कार्यशालाले सहमति निर्माण गरी तय गरे को छ। प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्य र कार्यान्वयन कार्यतालिका सहितको कार्ययोजना निम्नानुसार रहेको छ।

सि. नं.	प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्यको सूची	मुख्य जिम्मेवार तह	कार्यान्वयन गर्ने तरिका	समय सिमा
१.	आधारभूत, खण्डीकृत तथा जनगणना तथ्याङ्क सङ्कलन तथा तयारी	जिविब्यस	बैठक	फागुन मसान्त
२.	मानवीय सहायतामा संलग्न तहहरूलाई संयुक्त लेखाजोखा विधि सम्बन्धी तालिम IRA प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा, MIRA वहुक्षेत्रीय द्रृत लेखाजोखा	नेरेसो, प्लान नेपाल जिविब्यस	तलिम	चैत्र मसान्त
३.	विषयगत क्षेत्रवीच आन्तरिक र वाह्य समन्वय गर्न संयन्त्र स्थापना	जिविब्यस	कार्यशाला	मंसीर मसान्त
४.	सुरक्षा तह र अन्य सङ्घसंस्थालाई खोजी तथा उद्धार तालिम	जिविब्यस, नेरेसो	तलिम	चैत्र मसान्त

५.	विपद्सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि महिला, बालबालिका, राजनीतिक पाटीका कार्यकर्ता, प्रकोप प्रभावित, यूवा, स्थानीय स्तरमा योजना निर्माणमा सहभागी हुने व्यक्तिहरू, सामाजिक अगुवाहरू, शिक्षक र अन्य तहहरू	स्थानीय तह, जिविब्यस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	भेला, गोष्ठी तथा तालिम	निरन्तर
६.	स्थानीय कार्यान्वयन गर्ने साझेदारी तहको पहिचान र सामूहिक पद्धतिको स्थापना	जिसस, जिविब्यस	बैठक	मंसीर मसान्त
७.	विपद् पूर्व तयारी बारेमा राजनैतिक दल र नागरिक समाजका लागि संयुक्त अभिमुखीकरण	स्थानीय तह, जिविब्यस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	भेला, गोष्ठी तथा तालिम	जेठ
८.	आवधिक पुनरावलोकन र पृष्ठपोषण पद्धतिको स्थापना	स्थानीय तह, जिविब्यस, नेरेसो, क्षेत्रगत समूह	बैठक	मंसीर मसान्त
९.	कार्यसञ्चालन विधि सहितको आपतकालीन प्रतिकार्य कोषकोनिरन्तर सञ्चालन	स्थानीय तह, जिविब्यस, नेरेसो	बैठक	निरन्तर
१०.	जिल्ला प्रशासन कार्यालयमा विपद् व्यवस्थापन समितिला आवश्यक उपकरण सहित सुदृढीकरण	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल, राडो नेपाल, सिसिडिएन	बैठक	यसै आ.व. बाट
११.	नियमित अन्तरालमा सम्भाव्य प्रकोप नक्सा निर्माण तथा परिमार्जन	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, राडो नेपाल, सिसिडिएन	सर्वेक्षण	चैत्र मसान्त
१२	प्रकोप सम्वन्धी सूचना सङ्कलन र वितरणका लागि जिल्लास्तरमा “पूर्व सचेतना प्रणाली”को स्थापना	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल	बैठक	चैत्र मसान्त
१३	जोखिम तथा सङ्कटासन्न भवन (अस्पताल, विद्यालय आदि), पूर्वाधार (विद्युत स्टेशन, पूल कलर्भट आदि) को मापन	जिविब्यस, जिसस, नेरेसो, गाउँ/नगरपालिका	सर्वेक्षण	चैत्र मसान्त
१४	स्थानीय तह स्तरमा सूचना सञ्जाल तयार	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो,	कार्यशाला	चैत्र मसान्त
१५	शहरी तथा ग्रामीण योजनामा प्रकोप पछिको अस्थायी व्यवस्थापन (बसोबास)का लागि खुल्ला स्थान/क्षेत्र निर्धारण	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, राडो नेपाल, सिसिडिएन, स्थानीय तह	भेला तथा बैठक	साउन मसान्त
१६	विपद्बाट हुने क्षति र पूर्व सचेतना सम्बन्धी जनचेतना अभियान सञ्चालन	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	भेला तथा तालिम	निरन्तर
१७	विपद्व्यवस्थापन सम्बन्धी स्थानीय स्तरमा भएका परम्परागत सिप, ज्ञान, व्यवहार र मूल्य मान्यताहरूको अभिलेख तयार	जिविब्यस, जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	बैठक तथा सर्भेक्षण	निरन्तर
१८	प्रकोपबाट हुने जोखिम तथा सम्भाव्य क्षतिको आवधिक मापन	जिविब्यस,जिसस,	कार्यशाला	साउन
१९	जिल्ला विपद्व्यवस्थापन क्षेत्रमा काम गर्ने प्रमुख सरोकारवालाहरूको पहिचान	जिविब्यस, जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	भेला, बैठक	साउन मसान्त

२०	आपतकालीन अवस्थाका लागि जिल्लामा सामान आपूर्ति गर्ने गोदामको व्यवस्था गर्ने	जिविब्यस, जिसस, प्लान नेपाल,	भेला तथा बैठक	साउन मसान्त
२१	जिल्ला स्तरमा खोज तथा उद्धारका लागि स्थायी टोलीको गठन गर्ने	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, सिसिडिएन, राडो नेपाल खोज तथा उद्धार क्षेत्र	भेला तथा बैठक	साउन मसान्त
२२	स्थानीय क्षेत्रमा आपतकालीन समयमा खाली गर्नु पर्ने स्थानहरू पहिचान गर्ने	स्थानीय तह र सिसिडिएन राडो नेपाल	भेला तथा बैठक	साउन मसान्त
२३	सबै प्रकारका प्रकोपका लागि विपद् व्यवस्थापल सम्वन्धी विज्ञहरू भएको, योजना निर्माण समितिलाई सक्रिय वनाउने	जिविब्यसजिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल,	भेला तथा बैठक	साउन मसान्त
२४	जिल्लामा आपतकालीन सञ्चालन केन्द्र (Emergency Operation centre) स्थापनाका लागि केन्द्रिय विपद् व्यवस्थापन समितिमा पहल गर्ने।	जिविब्यस	बैठक तथा समन्वय	निरन्तर
२५	जिल्लामा विपद्सम्बन्धी सामान भण्डारण गर्न भण्डार गृह निर्माणका लागि केन्द्रिय विपद् व्यवस्थापन समितिमा पहल गर्ने	जिविब्यस	बैठक तथा समन्वय	निरन्तर
२६	स्थानीय स्तरमा रहेका सँगठित र स्थायी सेवाकेन्द्र/ विद्यालय/सहकारी/क्लब/यूवा समूह/आमा समूह आदि संयन्त्रहरूलाई विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी चेतना अभिवृद्धि गरी सुरक्षित समुदाय निर्माणमा परिचालन	जिविब्यस,जिसस, नेरेसो, प्लान नेपाल, जिल्ला शिक्षा कार्यालय	भेला तथा बैठक	निरन्तर
२७	स्थानीय विकास मन्त्रालयको स्थानीय विपद् जोखिम व्यवस्थापन योजना तर्जुमा निर्देशिका २०६८ बमोजिम प्रत्येक गाउँपालिका तथा न.पा. लाई योजना तर्जुमा गरी बजेट विनियोजनका लागि निर्देशन दिने र भए नभएको अनुगमन	जिविब्यस,र जिल्ला समन्वय समिति	भेला तथा बैठक	निरन्तर
२८	सामुदायिक तथा संस्थागत विद्यालयको भवनको जोखिम तथा सङ्कटासन्न्ता मापन गरी भूकम्प प्रतिरोधी भवनमा विद्यालय सञ्चालन गर्न र संस्थागत विद्यालयहरूलाई क्रमश आफ्नै भवन निर्माणका लागि प्रोत्साहित ।	जिविब्यस,जिल्ला समन्वय समिति, जिल्ला शिक्षा इकाइ, प्रयास परियोजना, प्लान नेपाल, हेटौंडा उप महानगरपालिका	भेला, बैठक, सर्भेक्षण तथा समन्वय कार्य	निरन्तर

खण्ड– तीन

क्षेत्रगत अवधारणा र उद्देश्य

३.१ क्षेत्रगत अवधारणा तथा क्षेत्र परिचय

जिल्लामा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको प्रभावकारिताका लागि अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रियस्तरमा विकास भएका क्षेत्र (Cluster) को अवधारणालाई आधार मानेर कार्य विभाजन गर्नु उपयुक्त हुन्छ । यस अवधारणाको कार्यान्वयन गर्न जिल्लाका लागि केही कठिनाइ हुने भए पनि विगतका विपद्का समयमा गरिएको प्रतिकार्यको अनुभवका आधारमा काम गर्न सकिने तथा गरिएको काम प्रभावकारी हुने र काममा दोहोरोपना नआउने देखिएको हुँदा यस योजनाले क्षेत्रगत अवधारणालाई आत्मसात गरेको छ ।

विपद्बाट प्रभावित मानिसलाई सरकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रबाट उपलब्ध गराइने मानवीय सहयोगलाई विशेषज्ञता तथा अनुभवका आधारमा परिचालन गर्नु सान्दर्भिक र वैज्ञानिक हुनेछ । यसका लागि अन्तर्राष्ट्रिय तहमै विभिन्न क्षेत्रहरू पहिचान गरिएका छन् । अतः क्षेत्रगत अवधारणालाई 'विपद्बाट विस्थापित समुदायलाई उपलब्ध गराइने मानवीय सहयोग विशेषज्ञता प्राप्त निकाय तथा संस्थाको नेतृत्वमा उपलब्ध गराउन गरिएको कार्यविभाजन' भनेर परिभाषित गर्न सकिन्छ ।

३.१.१ क्षेत्रगत अवधारणाका विशेषताहरुः

- विशेषगरी ठूलो विपद्को अवस्थामा सक्रिय रहने भए पनि क्षेत्रगत अवधारणाले समुदायसम्म आफ्नो उपस्थिति कायम राख्छ ।
- प्रतिकार्य (खोज, उद्धार र राहत) प्रक्रियामा विशेषज्ञताको उपयोग हुन्छ ।
- मानवीय सहयोगलाई प्रभावकारी, जिम्मेवारी र उत्तरदायी बनाउने कार्यलाई सुनिश्चित गर्छ ।
- मानवीय सहयोगका क्षेत्रको पहिचान गरी त्यसअनुरूप सहयोगको खाका तयार गर्छ ।
- प्रतिकार्यमा देखिएका कमीकमजोरीको निराकरण गरी कार्ययोजनाको समीक्षा गर्दै आवश्यकताअनुसार जिम्मेवारी निर्धारण तथा परिमार्जन गर्छ ।

३.१.२ क्षेत्रगत अवधारणाका प्रमुख उद्देश्य :

- क्षेत्रगत रूपमा मानवीय सहयोगलाई प्रभावकारी बनाउनु,
- आपतकालीन पूर्व तयारीलाई चुस्त र कार्यान्वयन योग्य बनाउनु,
- क्षेत्रगत समस्याको लेखाजोखा र समाधानका उपायका लागि विशेषज्ञ परिचालन गर्नु,
- समन्वय र समझदारी अभिवृद्धि गर्नु,
- क्षेत्रगत ज्ञान, सीप, प्रविधिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु ।

३.१.३ क्षेत्रगत अवधारणाको आवश्कता तथा महत्वः

- प्रतिकार्यका लागि विशेषज्ञता प्राप्त तह वा संस्थाको नेतृत्वमा कार्य विभाजन हुने भएकाले प्रत्येक क्षेत्रबाट उपलब्ध हुने आधारभूत आवश्यकताको वितरण प्रभावकारी भई सबै वर्गका प्रभावित समुदायको पहुँच कायम रहन्छ ।
- प्रत्येक क्षेत्रमा सो क्षेत्रको विशेषज्ञता प्राप्त तहले नेतृत्व गर्ने हुँदा विपद्-प्रतिकार्यका क्रममा विशेषज्ञको सेवा उपलब्ध हुन्छ ।
- आपतकालीन समयमा गर्नु पर्ने मानवीय सहयोगसम्बन्धी कार्यका लागि आवश्यक पूर्व तयारी गर्ने व्यवस्था भएकोले वस्तुको आपूर्ति, समन्वय, सूचना प्रवाह र सहयोगको वितरण प्रभावकारी हुन्छ ।
- आपतकालीन समयमा चाहिने सामग्रीको पूर्व बन्दोवस्त तथा भण्डारणको उचित व्यवस्था हुन्छ भने तत्कालै व्यवस्था गर्नु पर्ने अवस्था भएमा कार्य चुस्त र छिटो छरितो रूपमा हुन्छ ।
- मानवीय सहयोगका सम्पूर्ण प्रक्रिया सहभागितात्मक विधिबाट गरिने भएकाले आन्तरिक विवाद र अन्य सबै प्रकारका कठिनाई तथा बाधा हट्छन् ।
- उपलब्ध स्रोत र साधनको अधिकतम उपयोग भई सबैमा जवाफदेहीताको विकास र उत्तरदायित्व बोध हुन्छ ।

३.२ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि क्षेत्रगत समितिहरूको संरचनातथा क्षेत्रगत अगुवाहरू :

क्र. सं	क्षेत्र	समूह प्रमुख			
		सङ्घ/संस्था	सम्पर्क व्यक्ति	सम्पर्क ठेगाना	सम्पर्क नम्बरहरू
१	सूचना, समन्वय र खोज तथा उद्धार	जिल्ला प्रशासन कार्यालय/नेपाली सेना/नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल र राष्ट्रि अनुसनधान विभाग	आसमान तामाङ /प्र.से अमिल बुढाथोकी/प्र.ना.उ यज्ञप्रसाद भट्राई /स.प्र.उ श्याम कोइराला /उप. निद्रेशक कमल बहादुर थापा	जिल्ला प्रशासन कार्यालय/नेपाली सेना /नेपाल प्रहरी र सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल र राष्ट्रिय अनुसनधान विभाग	९८५५०२७७७७/९८५५०१५६५५ /१०० र ०५७५२००९९ /१११४ र ९८५१२७२३९५/ ९८५५०६७४१७
२	खाद्य सामग्री तथा कृषि	कृषि ज्ञान केन्द्र/पशु भेटनरी अस्पताल / खाद्य संस्थान	कृषि अधिकृत र भेटनरी अधिकृत	कृषि ज्ञान केन्द्र/पशु भेटनरी अस्पताल / खाद्य संस्थान	९८४५१०९८१५
३	आवाश/गैर खाद्य सामग्री	भवन प्रविधि अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र/सघन शहरी तथा भवन निर्माण कार्यालय/ रेडक्रस	प्रमुख / रेडक्रस फोकल व्यक्ति खेमराज सापकोटा	भवन प्रविधि अनुसन्धान तथा तालिम केन्द्र / सघन शहरी तथा भवन निर्माण कार्यालय	९८५११५३२०६/०५७५२०३४४/ ९८५५०६८२५५
४	स्वास्थ्य तथा पोषण	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	शशिकान्त सिंह	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय	०५७ ५२०४०९ मो नं : ९८५५०२०७१८
५	खानेपानी तथा सरसफाई	सङ्घीय खाने पानी तथा ढल व्यववस्थापन आयोजना/खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन नं १ हेटौंडा	नन्दलाल बन्जाडे/ बालमुकुन्द श्रेष्ठ	प्रमुख	९८५६०७७५६०/ ९८५५०७२७२६
६	शिक्षा र संरक्षण	शिक्षा ईकाई र जिल्ला समन्वय समिति	लीलानाथ गौतम /रामकृष्ण थापा	इकाई प्रमुख/ जिल्ला समन्वय समिति प्रमुख	फोन नं.: ०५७५२०५०१ मो.नं.: ९८५५०३०५०१/ ९८५५०६७३२३
७	प्रवन्ध व्यवस्थापन तथा पुनर्लाभ	जिल्ला प्रशासन कार्यालय तथा डिभिजन वन कार्यालय	आसमान तामाङ /इमनाथ पौडेल र दीर्घनारायण कोइराला	जि. प्रशासन कार्यालय प्रमुख, डिभिजन वन कार्यालय प्रमुख	९८५५०२७७७७/९८५५०६७९९३ /९८५५०१९६७८

खण्ड- चार

क्षेत्रगत उद्देश्य र योजना

४.१ सूचना समन्वय र खोज तथा उद्धार क्षेत्र

४.१.१ सूचना र समन्वय क्षेत्र

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका लागि समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन र खोज तथा उद्धार क्षेत्रको महत्वपूर्ण दायित्व रहेको हुन्छ । प्रकोप प्रभावित सुमदायलाई एकीकृत रुपमा सबै प्रकारका सहयोग उपलब्ध गराउन यस क्षेत्रले विशेष भूमिका निर्वाह गर्नु पर्ने हुन्छ ।

क) बाढी, पहिरो र अन्य प्रकाप पश्चात्‌को सम्भावित परिदृश्य

- सूचना प्रसारण प्रविधिहरू अवरुद्ध वा नष्ट हुने,
- सडक, पुल, विद्युत् आपूर्ति, सञ्चार आदि सार्वजनिक पूर्वाधारहरू क्षतिग्रस्त हुने,
- आवागमन अवरुद्ध भएर प्रभावित क्षेत्रमा पहुँचको कठिनाई हुने,
- आवास तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति अस्थायी रूपमा क्षति, बालबालिका, महिला, गर्भवती तथा सुत्केरी जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति मुख्य रूपमा प्रभावित हुने,
- ठूलो सङ्ख्यामा मानिस विस्थापित हुने,
- उद्धार, सुरक्षा, राहत वितरणजस्ता मानवीय कार्यका लागि आवश्यक सूचना सङ्कलन गर्न र सबै क्षेत्र तथा सरोकारवालासँग समन्वयकारी भूमिका निर्वाह गर्न कठिन हुने ।

ख) क्षेत्रगत उद्देश्य

समन्वय, सूचना सङ्कलन, विश्लेषण र प्रवाहका वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गरी सम्वन्धित क्षेत्र र सरोकारवालालाई सही सूचना उपलब्ध गराई विपद् प्रतिकार्यलाई समन्वयात्मक बनाउन सुनिश्चितता प्रदान गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ । योजनाका समष्टिगत उद्देश्य निम्नअनुसार हुनेछन् :

- विपद्को समयमा सरकार, दातृ तह, सबै क्षेत्र (Cluster), सहयोगी संस्था तथा नागरिक समाजबीच समन्वय कायम गर्नु,
- निर्धारित समयभित्र "बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखा विश्लेषण (Multy Cluster Initial Rapid Assessement- MIRA) " गर्न आवश्यक समन्वय गर्नु / MIRA कार्यदललाई सहयोगको व्यवस्था मिलाउनु,
- सूचना प्रवाहको वैकल्पिक उपाय पहिचान गरी सूचना प्रवाहलाई सुनिश्चित गर्नु,
- नियमित रूपमा अनुगमन गरी क्षेत्रहरूलाई पृष्ठपोषण दिनु,
- प्रतिकार्यका सन्दर्भमा आवश्यकताअनुसार क्षेत्र र केन्द्रमा सम्पर्क र समन्वय गर्नु ।

ग) पूर्व सूचना प्रणाली

पूर्व सूचना प्रणालीलाई समन्वय र सूचना व्यवस्थापन अर्न्तगत राख्न उपयूक्त देखिन्छ । प्रकोप प्रभाबित समुदायलाई समयमै प्रकोपको बारेमा सचेत गराउन अपनाइने माध्यम प्रकोप पूर्व सूचना प्रणाली हो । मकवानपुर जिल्लाका बिभिन्न प्रकोप प्रभावित समुदायहरूले समयमै प्रकोपको स्थितिको बारेमा थाहापाएमा उनीहरू सोहीअनुरुप पूर्व तयारी हुन सक्षम हुन्छन जस्ले गर्दा जनधनको क्षति कम हुन गइ प्रकोप प्रभाबितहरूको सङ्ख्यामा पनि कमि हुन सक्दछ । तसर्थ यस जिल्लामा विभिन्न सङ्घ संस्थाहरूको समन्वय र सहकार्यमा प्रकोप पूर्व सूचना प्रणालीको स्थापना हुन अत्यावश्यक भइसकेको छ ।

यस जिल्लामा स्थायी पूर्व सूचना प्रणालीका रुपमा इन्द्रसरोवर गापाको मार्खु, भीमफेदी गापाको चिसापानी गढी, मनहरी गापाको रजैया तथा मनहरी बजारमा रेनफल स्टेसन तथा मनहरीगापाको रजैंया, मनहरी र लोथरमा हाइड्रोलोजिकल स्टेशन रहेको छ । जसलाई जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना र विपद् व्यवस्थापनको अङ्गको रुपमा विकास गर्नुपर्दछ । यसका साथै गाउँपालिका स्तरसम्म मातहतका कार्यालय तथा केन्द्र रहेका तहहरू, गाउँपालिका तथा अन्य सङ्घसंस्थाले आफ्नो तालुक कार्यालय र स्थानीय प्रहरी चौकीमा सूचना गर्ने बन्दोबस्त मिलाउने साथै सोझै जिल्लामा खबर गर्न चाहनेका लागि जिल्ला प्रहरी कार्यालयको टोल फ्री नम्बर १०० सेटबाट, ०५७-५२२००१ मा मोबाइलबाटको प्रयोग गर्ने सहमति सूचना, समन्वय र

सर्वे क्षेत्रको बैठकमा भएको छ। साथै यस जिल्लाको कुनै पनि क्षेत्रमा दैनिक २४ घण्टाभित्र २५० मिमी भन्दा बढी वर्षा भएमा तत्काल जिल्लाभित्र रहेका रेनफल स्टेशनबाट अध्यावधिक गरी उक्त क्षेत्रमा सतर्क भएर बस्न र त्यस जलाधार क्षेत्रका बस्तीलाई समेत सतर्क भएर बस्न तत्काल आधिकारिक तहबाट सूचना प्रसारण गर्ने सहमती भएको छ।

हालै सवल परियोजनाको सहयोगमा जिल्लाको आमभञ्ज्याङ, छतिवन, फापरवारी र राईगाउँ नामटार,सिस्नेरी, टिस्टुङमा वर्षा मापन केन्द्र स्थापना गरिएको छ सोबाट पनि सोसँग सम्बन्धित सूचना प्राप्त गर्न सकिन्छ।

घ) पूर्व सूचना प्रणालीको भूमिका

१) पूर्व सूचना प्रणाली अन्तर्गत स्थापना भएको सञ्चारको च्यानल मार्फत प्रभावकारी समन्वय र प्रयोग गरेर,
२) समयमै सुरक्षा तहहरूलाई प्रकोपको अवस्थितिको बारेमा जानकारी दिइ खोजतलास तथा उद्धार कार्यमा तयारी गर्नका लागि,
३) सोही सूचनाका आधारमा सम्बन्धित क्षेत्रमा रहेका खोज तथा उद्धार सामग्रीहरू प्रयोगमा ल्याउन,
४) प्रकोप पर्नु अगावै वर्षा र नदीको अवस्थालाई ध्यानमा राखि खोज तथा उद्धार कार्यमा तयारी गर्नका लागि,
५) पूर्व सूचना प्रणाली स्थापना गरिएका समुदायहरू बाहेकका अन्य समुदायहरूमा छिटो र छरितो रुपमा सेवा प्रदान गर्न,
६) स्थानीय तहद्वारा सञ्चालित स्थानीय विकास रेडियो कार्यक्रम मार्फत विपद् पूर्व तयारी सम्बन्धी सूचनामूलक सामग्रीहरु प्रकाशन।

मकवानपुर जिल्लामा पूर्व सूचना प्रणालीको बिस्तार र सस्थागत गर्नका लागि जिल्ला स्थित जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, सुरक्षा निकायहरू, सञ्चारहरू एवम् विभिन्न सरकारी, गैर सरकारी तहहरूको अहम् भूमिका रहन्छ। जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरले विभिन्न सरोकारवालाहरूको समन्वय र सहकार्यमा मकवानपुर जिल्लामा पूर्व सूचना प्रणाली स्थापनाका लागि निम्न क्रियाकलापहरूमा सहयोग प्रदान गर्न सक्तछ :-

१) सङ्कटासन्न क्षेत्रहरूको पहिचान
२) जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति, मकवानपुर र कार्यरत तहहरूको समन्वयमा जिल्ला स्थित कार्यरत तहहरूको नक्शाङ्कन
३) मुख्य सञ्चारका ठाउहरू र सर्म्पक ठेगानाहरूको पहिचान।
४) नदि र बर्षाको स्तर अबलोकनका लागि अबलोकन क्षेत्रहरूको पहिचान र आबश्यकतानुसार बर्षा र नदि अवलोकन केन्द्रहरूको स्थापना।
५) पूर्व सूचना प्रणाली स्थापनाका लागि बिभिन्न आवश्यक स्थानहरूमा सञ्चार एवम् अन्य सामग्रीहरूको व्यवस्था (ठूलो क्षेत्र समेट्नका लागि अन्य सङ्घ सस्थाको पनि सहयोग आबश्यक हुन्छ)।
६) उपयुक्त सञ्चार च्यानलहरूको निर्माण।

४.१.१.१ सूचना, समन्वय सर्भे र खोज तथा उद्धार क्षेत्रको समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	देव चन्द्र गरतौला	९८५१०९३६८६/०५७५२०४९५ र ५२००१२
२	नेपाली सेना	प्र.से अमिल बुढाथोकी	९८५५०१५६५५
३	नेपाल प्रहरी	प्र ना उ यज्ञ प्रसाद भट्राई	१०० / ०५७५२००९९
४	सशस्त्र प्रहरी बल श्री पुरानो गोरख	स.प्र.उ श्याम कोइराला	१११४ / ९८५०१२७२३९५
५	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	उप निर्देशक	९८५५०६७४१७
६	जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र	निर्मल गदाल/	९८५५०६७९६४

	स्थानीय तह		
७	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
८	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
९	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
१०	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
११	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
१२	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
१३	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
१४	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१५	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१६	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१७	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१८	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	खेमराज सापकोटा	९८५५०६८२५८
१९	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर इकाई	दिपेन्द्र सिं सामन्त	९८४८७७५०९८
२०	पत्रकार महासङ्घ	हरिप्रसाद हुमागाईं	९८५५०६८९६१
२१	सामुदायिक ऊर्जा तथा पर्यावरण विकास मञ्च	तुलसी रिजाल	९८४५०२७९३३
२२	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	शम्भु कुसियात यादव	९८४१४००४५४
२३	नेपाल टेलिकम	सन्जिव कुमार देव	९८५१०३७१००

४.१.१.२ सूचना, समन्वय र सर्भेको लागि रहेको विद्यमान श्रोत तथा क्षमताको विवरण

क्र. सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री
१	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	विपद् व्यवस्थापन हेर्ने शाखामा कार्यरत मानव शक्ति		कार्यालयको टेलीफोन, गाडी तथा उद्धार सामग्री
२	जिल्ला समन्वय समिति	गाउँपालिकाका कार्यकारी अधिकृत तथा कर्मचारीहरु, सामाजिक परिचालकहरू तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति		गाडी १ मोटरसाइकल २
३	जिल्ला प्रहरी कार्यालय / नेपाल सेना/नेपाल प्रहरी/ सशस्त्र प्रहरी बल/राष्ट्रिय अनुसान्धान विभाग	सूचना सञ्जाल, इलाका प्रहरी कार्यालय तथा प्रहरी चौकीहरू		टोल फ्री नम्बर सेटबाट १०० र मोवाइलबाट ०५७५२२००१, सञ्चार सेट, प्रहरी भ्यानहरू
४	जिल्ला कृषि ज्ञान केन्द्र/ पशु/वन	जिल्ला तथा सेवा केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरू	छैन	टोल फ्री नम्बर

५	सरकारी कार्या सेवा केन्द्रहरू (भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र,कृषि ज्ञान केन्द्र, हुलाक, वन तथा स्वास्थ्य कार्यालय)	सेवा केन्द्रमा कार्यरत कर्मचारीहरू		सेवा केन्द्रमा रहेका सवारी साधन तथा फोनहरू
६	राजनीतिक दलहरू	जिल्ला, गाउँ तथा टोलसम्मका सङ्गठन, भातृ सङ्गठन तथा कार्यकर्ताहरू		कार्यालय तथा ब्यक्तिगत फोनहरू
७	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	जिल्ला शाखा तथा उपशाखामा कार्यरत स्वयम्सेवकहरु		गाडी १, मोटरसाइकल २ तथा तथा राहत र उद्धारका सामग्रीहरु
८	गैसस महासङ्घ	आवद्ध संस्था तथा कर्मचारी		संस्थामा रहेका सामग्रीहरु
९	पत्रकार महासङ्घ	महासङ्घमा आवद्ध सदस्यहरु		सूचना सङ्कलनका लागि प्रयोग गरिने सञ्चार सामग्रीहरु
१०	नेपाल विधुत प्राधिकरण	कार्यरत कर्मचारीहरु		कार्यालय र व्यक्तिगत फोनहरु, सवारी साधन क्रेन ट्रक, विधुतीय सामग्री
११	नेपाल टेलिकम	कार्यरत कर्मचारीहरु		कार्यालयको सवारी साधन

४.१.१.३ सूचना, समन्वय सर्भेको पूर्व तयारी कार्ययोजना

सूचना व्यवस्थापन समन्वय तथा सर्भेक्षेत्रले आपतकालीन समयमा गर्ने उल्लिखित कार्यका लागि निम्नअनुसार पूर्व तयारी गर्नु पर्नेछ :

क्र.सं.	पूर्व तयारी क्रियाकलाप	जिम्मेवार तह	सहयोगी तह	समययावधि
१	सबै क्षेत्र प्रमुखको सहभागितामा पूर्व तयारी बैठक र कार्यशालाको आयोजना : • मनसुन प्रारम्भ हुनुअघि पूर्व तयारी बैठक गर्ने • क्षेत्रगत कार्ययोजनाको समीक्षा र पुनरावलोकन गर्ने • जिल्लास्थित सरोकारवालाबीच समन्वय गरी कार्यशाला गर्ने • सङ्कटासन्नता तथा स्रोतको पुनरावलोकन गर्ने	जिविव्यस जिसस जिविव्यस	सबै क्षेत्रका प्रमुख, दातृ निकाय अ/गैसस	पहिलो बैठक जेष्ठको पहिलो हप्ता भित्र । क्षेत्रगत समीक्षा र अन्तिम कार्यशाला जेठ मसान्तभित्र
२	सङ्कटासन्न गाउँपालिका र जिल्लास्तरमा गठन भएका पूर्व सूचना तथा पूर्व चेतावनी प्रणाली समन्वय समितिहरूलाई परिचालन गर्ने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समितिलाई विपद्का समयमा सूचना प्रणाली सम्बन्धी तालिम दिने	जिसस	गाउँपालिका, दातृ निकाय, अ/गैसस	नियमित रूपमा
३	साझेदार तथा सहयोगी तहको सूची तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	दातृतह, अ/गैसस	जेठ १५ भित्र
४	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा (MIRA)तयारी			
४.१	सबै क्षेत्रका एक-एक सदस्य रहेको मिरा कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस सबै क्षेत्र प्रमुख	वैशाख मसान्त

४.२	मिरासम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस दातृ तह अ/गैसस	जेठको पहिलो साता
४.३	मिराका लागि फाराम र निर्देशिका तयार गरी एक-एक हजार प्रति तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस दातृ तह अ/गैसस	जेठको पहिलो साता
४.४	मिराको कार्यान्वयनका लागि सम्पर्क व्यक्ति तोक्ने	जिविव्यस	क्षेत्र प्रमुखहरू	जेठको पहिलो साता
४.५	आधाररेखा सर्भेक्षण गरी तथ्याङ्कलाई सूचना केन्द्रमा अध्यावधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस दातृ तह अ/गैसस	जेठको पहिलो साता
५	जिल्ला प्रशासन कार्यालयको हाताभित्र जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्रको स्थापना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख तथा तोकिएको अधिकारी	जिविव्यस	आगामी आर्थिकवर्ष
६	सबै गाउँपालिका र विशेषगरी सङ्कटासन्न गाउँपालिकाले सञ्चार सुविधाको व्यवस्था मिलाउने व्यवस्था गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	गाउँपालिका सञ्चार सेवा प्रदायक तह	जेठ मिहनाभित्र
७	सङ्कटासन्न गाउँपालिकाहरूको बाढी तथा पहिरोपूर्वको समग्र अवस्था प्रष्ट्याउने वृत्तचित्र तयार गर्ने		जिसस, जिविव्यस, दातृ तह	आगामी आर्थिक वर्ष
८	जोखिमयुक्त गाउँपालिकाहरूमा पूर्व चेतावनी (Early Warning)का लागि माइक तथा साइरने उपलब्ध गराउने वा अघिल्लो वर्षको व्यवस्थालाई अध्यावधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	जिविव्यस, जिसस, दातृ तह, गाउँपालिका, अ/गैसस	असार पहिलो साताभित्र
९	पूर्वसूचना तथा चेतावनी प्रणालीलाई निर्वाध रूपमा सञ्चालन गर्न कोषको स्थापना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस, गाउँपालिका, साप्रव्यस,	असार मसान्तसम्म
१०	जनचेतना अभिवृद्धिका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने ● विपद्सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्न पम्प्लेट, पोष्टर, पर्चा तयार गरी विशेषगरी सङ्कटासन्न गाउँपालिकाहरूमा वितरण गर्ने ● एफएम रेडियो तथा पत्र पत्रिकामार्फत विपद् सम्बन्धी ज्ञान तथा जानकारी प्रचारप्रशार गराउने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	जिसस, दातृ तह, अ/गैसस सञ्चार माध्यम	नियमित रुपमा
११	विस्थापितहरूको पहिचानका लागि १०,००० थान परिचय पत्र छपाई तयारी अवस्थामा राख्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	जिसस, दातृ तह, अ/गैसस	असारको पहिलो हप्ता भित्र
१२	मसलन्द सामान तयारी अवस्थामा राख्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	जिसस, दातृ तह, अ/गैसस	असार दोस्रो हप्ता
१३	आधार रेखा सर्वेक्षण गर्ने र सबै क्षेत्रलाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुखवा तोकिएको सदस्य	जिविव्यस, जिसस, गाउँपालिका	श्रावण पहिलो हप्ता
१४	सङ्कटासन्न गाउँपालिकाका कर्मचारीहरुलाई विपद्सम्बन्धी अभिमुखीकरण तालिम दिने	जिविव्यस जिसस	अ/गैसस, प्लान इन्टरनेशनल, राडो नेपाल र सि सि डि एन	असारभित्र
१५	बाढीपहिरो र यसबाट बच्ने ज्ञान प्रवाह गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य, सञ्चार कर्मी	वैशाखदेखि श्रावणसम्म

४.१.१.४ सूचना, समन्वय सर्भे प्रतिकार्य योजना

बाढी आएको अवस्था र त्यसपछि स्थिति सामान्य नभएसम्मको लागि मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने प्रक्रियामा समन्वय तथा सूचना क्षेत्रले निम्नअनुसार कार्य गर्नु पर्ने व्यवस्था गरिएको छ :

क्र. सं.	सहयोग क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी तह तथा संस्था	कहिलेसम्म
क	प्रारम्भिक सहयोगसम्बन्धी क्रियाकलाप (तत्काल ०-३० दिनसम्मको लागि			
१	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको समन्वय बैठक आयोजना गर्ने • जानकारी तथा सूचना सङ्कलन गरी परिस्थितिको विश्लेषण गर्ने • सबै क्षेत्र र तिनका सदस्यलाई सक्रिय पार्ने, • परिस्थितिअनुसार कार्य विभाजन समीक्षा गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	• जिल्ला प्रशासन कार्यालय • जिसस • क्षेत्रका सदस्य	१. बाढी सुरू भएको २४ घण्टाभित्र २. पहिलो सात दिनसम्म एक दिन बिराएर ३. दोस्रो हप्तापछि हप्तामा एक पटक
२	नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको द्रूत लेखाजोखा सम्बन्धी (Rapid assessment tool)को प्रयोग गरी तत्कालीन मानवीय सहयोगको लागि सूचना सङ्कलन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	• सुरक्षा निकाय • नेरेसो • सञ्चार माध्यम	२४ घण्टाभित्र
३	सञ्चार माध्यमका लागि हरेक दिन सूचना तथा समाचार उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	सबै क्षेत्र प्रमुख	पहिलो साता प्रत्येक दिन र त्यसपछि आवश्यकता अनुसार
४	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा सञ्चालन गर्ने • मिरा (MIRA)कार्यदल परिचालन गरी बाढीबाट भएको क्षति तथा प्रभावको सूचना सङ्कलन गर्ने, • मिरा (MIRA)का लागि फाराम उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	• जिसस • क्षेत्रका तोकिएका सदस्य • नेरेसो • यूएनडीपी	३ देखि ५ दिनभित्र
५	सङ्कलित सूचना तथा तथ्याङ्कको आधारमा प्रतिवेदन तयार पार्ने • आधार रेखा (Base Line)का तथ्याङ्कको समीक्षा गर्ने • प्रभावित परिवारको सङ्ख्या प्रक्षेपण गर्न प्रभावित गाउँपालिकासँग तथ्याङ्क प्राप्त गरी तुलनात्मक समीक्षा गर्ने • प्रभावित क्षेत्रमा विद्यमान सार्वजनिक सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरूको अवस्था र स्रोतको समीक्षा गर्ने • जिल्लामा उपलब्ध उद्धार तथा अन्य प्रतिकार्यसम्बन्धी सेवा, क्षमता र उद्धार सामग्रीको अवस्थाको समीक्षा गर्ने, • नपुग स्रोत तथा साधनको यकीन गर्न प्रतिवेदनमार्फत सबै क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	• मिरा कार्यदल, • सुरक्षा तह • दातृ तह • अ/गैसस, • नेरेसो • सरकारी निकाय • स्थानीय तह	• पहिलो प्रतिवेदन- ७ दिनभित्र • दोस्रो प्रतिवेदन- १५ दिनभित्र • आवश्यकताअनुसार अध्यावधिक गर्ने

६	तयार प्रतिवेदन जिविव्यस, अन्य क्षेत्र, नेपाल सरकार र अन्य सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	नियमित रूपमा
७	प्रारम्भिक जानकारी तथा तयार प्रतिवेदनका आधारमा आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन निम्न प्रक्रिया पूरा गर्ने : क. तत्काल उपलब्ध गराउनु पर्ने मानवीय सहयोगको प्राथमिकता निर्धारण, ख. प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नका लागि सम्बन्धित क्षेत्रहरू (Clusters)लाई सल्लाह र सुझाव दिने । ग. बाढी आउनासाथ उपकरणसहित खोज तथा उद्धार कार्यदल परिचालन गराउने घ. सुरक्षा क्षेत्रसँग समन्वय गरी मानवीय सहयोगमा संलग्न संस्था तथा व्यक्तिलाई सुरक्षा उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	सबै क्षेत्र प्रमुख तथा सदस्य	बाढी आउनासाथ ० (शून्य) घण्टादेखि नै प्राथमिकता निर्धारण गर्ने काम गर्ने)
८	सहयोगको कार्यतालिका अध्यावधिक गर्न निम्न कार्य गर्ने: ● मिरा (MIRA) बाट प्राप्त सूचना तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण ● क्षेत्रगत समूहका लागि सहयोगको थप कार्यतालिका तयारी, ● क्षेत्रका सदस्य, जिविव्यस प्रकोप उद्धार समिति तथा अन्य सरोकारवालालाई अध्यावधिक कार्यतालिका उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख तथा तोकिएका क्षेत्रका सदस्य	जिसस नेरेसो अ/गैसस दातृ तह	५-७ दिनभित्र ७ दिनभित्र ७ दिनभित्र
९	स्रोतहरूको परिचालन गर्नका लागि क्षेत्रगत आकस्मिक योजना (Clustereral) को समीक्षा गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस क्षेत्र अगुवाहरू	७ दिनभित्र
१०	नियमित सूचना प्रवाहका लागि गाउँपालिका तहको सूचना तथा समन्वय समितिसँग नियमित सम्पर्क कायम गर्ने ।	जिसस	गाउँपालिका प्रमुख	पहिलो हप्ता प्रत्येक दिन, त्यसपछि आवशयकताअनुसार
११	मानवीय सहयोगका लागि तयारी अवस्थामा राखिएका खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताम्बन्धी सम्झौता (Standby Agreements) कार्यान्वयन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सबै क्षेत्र प्रमुख तथा जिममेवारी तोकिएको सदस्य	७-१० दिन
१२	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने र सुधार का लागि पृष्ठपोषण (Feedback) लिने तथा दिने	क्षेत्र प्रमुख	अन्य क्षेत्र प्रमुख	नियमित रूपमा
१३	आपतकालीन सूचना प्राप्त गर्न र प्रवाह गर्न जिससको सूचना केन्द्रको प्रयोग गर्ने	जिसस	जिविव्यस	नियमित रूपमा

१४	राहत वितरणलाई निर्विवाद बनाउन राजनीतिक दलहरूको सहभागितलाई अनिवार्य गराउने	जिविव्यस	जिसस, गाउँपालिका	प्रारम्भदेखि नै
१५	विस्थापितलाई परिचयपत्र वितरण गर्ने	जिविव्यस	अन्य क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार वा शिविर स्थापना हुनासाथ
ख	अन्तरिम अवधिका लागि मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन गर्नु पर्ने क्रियाकलाप ३० दिन पछिको लागि			
१६	क्षेत्रगत समन्वय बैठक र सहयोग परिचालन क. क्षेत्रगत बैठक ख. बहुक्षेत्रीय बैठक	जिविव्यस	क्षेत्रका प्रमुख सरोकारवाला तह तथा संस्था	आवश्यकता अनुसार
१७	क्षेत्रगत (Cluster)समन्वय बैठक	क्षेत्रगत प्रमुख	जिविव्यस जिसस	हप्तामा एक पटक
१८	आवश्यकताको विस्तृत लेखाजोखा र विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार प्रतिकार्य गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस, क्षेत्रका सदस्य राजनीतिक संयन्त्र अ/गैसस	१५-२१ दिन
१९	निर्धारित अवधिका लागि स्रोतहरूको पहि(चान, विश्लेषण र परिचालन गर्ने :	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, सरकार दातृ तह	१५ दिनसम्म
२०	अन्तरिम अवधिका लागि मानवीय सहयोगसम्बन्धी क्रियाकलाप पहिचान गरी काम गर्ने क्षेत्रहरू परिचालन गर्न समन्वय गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस क्षेत्रका सदस्य, अ/गैसस	विपद्को स्वरुप र उत्पन्न परिस्थितिका आधारमा सरकारको निर्देशनमा सहयोग परिचालन गराउने
२१	प्रतिवेदनलाई अद्यावधिक पार्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, जिसस सुरक्षा तह	हप्तामा एक पटक
२२	मानवीय सहयोगको अनुगमन	क्षेत्रप्रमुख	जिसस, जिविव्यस	नियमित रूपमा
ग	लामो समय मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउनु परेमा (९० दिनभन्दा बढी अवधिका लागि)			
२३	अवस्थाको विश्लेषण गरी क्षेत्र र सरकारसँग समन्वय गर्दै आवश्यक निर्णय गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस सरकार	

४.१.१.५ सूचना, समन्वय सर्भेको अतिरिक्त क्रियाकलाप

सूचना, समन्वय तथा सर्भे क्षेत्रले गर्नु पर्ने उपरोक्त कामको साथै निम्न कामहरू नियमित रूपमा सञ्चालन गर्नेछ :

- क्षतिग्रस्त स्थानहरूको स्थलगत अध्ययन गरी क्षति भएको भौतिक संरचना, कृषि बाली, पशुपक्षी, मानवीय क्षतिको सम्भव भएसम्म तस्वीरसहित विवरण तोकिएको ढाँचामा सङ्कलन गर्ने, गराउने,
- समय समयमा क्षेत्रहरूको संयुक्त बैठकको आयोजना गरी विपद्को अवस्थाबारे समीक्षा गर्ने,
- प्रकोप प्रभावितहरू को को हुन् ? पहिचान गरी अस्थायी परिचय पत्र उपलब्ध गराउन पहल गर्ने,
- गाउँपालिकास्तरमा गठन हुने स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति र पूर्व चेतावनी प्रणाली समन्वय समितिलाई सक्रिय बनाई पूर्व सूचना प्रणाली स्थापनाका लागि पहल गर्ने,

- सत्य तथ्य सूचनाहरू समय समयमा सार्वजनिक गर्न पत्रकार सम्मेलन तथा प्रेस विज्ञप्ति जारी गर्ने,
- सूचना सङ्कलन र प्रसारण कार्यलाई व्यवस्थित गर्न जिल्ला आपतकालीन कार्यसञ्चालन केन्द्र स्थापना गर्ने,
- प्रकोपका कारण सञ्चार माध्यम अवरुद्ध वा क्षतिग्रस्त भएमा वैकल्पिक सञ्चार माध्यमको व्यवस्था गर्ने ।

४.१.१.६ सूचना, समन्वय सर्भेको बजेट अनुमान

सूचना, समन्वय तथा सर्भे क्षेत्रको लागि निम्नअनुसार बजेट आवश्यक पर्ने अनुमान गरिएको छ :

क्र. सं.	सामग्री वा क्रियाकलाप तथा कार्य	इकाई	परिणाम	दर (रु.)	जम्मा रकम रु.	कैफियत
१	क्षेत्रहरूबीच समन्वय बैठक	पटक	२	५,०००/-	१००००।००	
२	सबै स्थानीय तहमा तथा स्थानीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन	स्थानीय तह	१०	२५,०००/-	२५००००।००	
३	बाढी तथा पहिरो आएको अवस्थामा गरिने समन्वय बैठक	पटक	१५	२,०००/-	३००००।००	
४	प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा र बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	पटक	२	६०,०००/-	१२००००।००	
५	प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा र बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखा फाराम छपाइ	सेट	५,०००	१०/-	५००००।००	
५	उच्च सङ्कटासन्न गाउँपालिकामा पूर्व चेतावनी प्रणालीका सामग्रीको बन्दोवस्त	गाउँपालिका	६	५०,०००/-	३०००००।००	
६	बाढी र यसबाट बच्ने उपायबारे जनचेतना अभिवृद्धिका लागि (पोष्टर, पर्चा तथा पाठ्य सामग्रीको प्रकाशन तथा वितरण)	गाउँपालिका	६	२५,०००/-	१५००००।००	
७	बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखा र प्रतिवेदन तयारी (कार्यदल परिचालन)	पटक	२	७५,०००/-	१५००००।००	
८	आधार रेखा सर्भे तथा तथ्याङ्क विश्लेषण	पटक	१	१,२५,०००/-	१२५०००।००	
९	नियमित प्रतिवेदन तयारी तथा वितरण	दिन	३०	२,०००/-	६००००।००	
१०	क्षेत्रगत कार्यहरूको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्यदल परिचालन	पटक	३	२५,०००/-	७५०००।००	
११	विस्थापितका लागि परिचयपत्र छपाइ	थान	५,०००	५/-	२५०००।००	
१२	मसलन्द सामान	सेट	१	२०,०००/-	२००००।००	
१३	सङ्कटासन्न गाउँपालिकाहरूको वास्तविकता चित्रित गर्ने वृत्तचित्र तयारी	थान	१	७५,०००/-	७५०००।००	
१४	प्रत्येक सङ्कटासन्न गाउँपालिकाको लागि सूचना संप्रेषणका लागि वैकल्पिक माध्यम मोबाइलको सेट र सीम	थान	२१	५,०००/-	१०५०००।००	

१५	जिससको सूचना केन्द्रको सुदृढीकरण जनशक्ति- १ (३ महिनाको लागि) कम्प्युटर प्रणाली टोलफ्री टेलिफोन फोटोकपी मेसिन फ्याक्स मेसिन डिजिटल तथा भिडिओ कयामरा मोटरसाइकल इमेल, इन्टरनेट, फर्निचर	सेट	१	६,००,०००/-	६०००००।००	
१७	तथ्याङ्क व्यवस्थापन तथा समीक्षा बैठक	पटक	३	५,०००/-	१५०००।००	
१८	आपतकालीन योजना तथा अन्य प्रतिवेदनहरू छपाई	प्रकार	३	३५,०००/-	१०५०००।००	
१९	एफएमबाट बाढीपहिरो सम्बन्धी सूचनामूलक सन्देश प्रचारप्रसार	सन्देश/ पटक			४००००।००	
२०	पत्रकार सम्मेलन	पटक	५	१,०००/-	५०००।००	
१६	यातायात तथा विविध	एकमुष्ट	१	१,५०,०००/-	१५००००।००	
	जम्मा				२४६००००।००	

४.१.१.७ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषय विषयगत उद्देश्य :

समन्वय, सूचना सङ्कलन, विश्लेषण र प्रवाहका वैकल्पिक उपायहरू पहिचान गरी सम्वन्धित क्षेत्र र सरोकारवालालाई सही सूचना उपलब्ध गराई विपद् प्रतिकार्यलाई समन्वयात्मक बनाउन सुनिश्चितता प्रदान गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मे वार तह	पूर्व तयारी अनुमानित लागत
पहिलो दिन	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको समन्वय बैठक आयो जना गर्ने	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने ।	प्रभावकारी नभएको	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०,०००
	द्रूत लेखाजोखा गरी तत्कालीन मानवीय सहयोगको लागि सूचना सङ्कलन गर्ने	खण्डीकृत तथ्याङ्क तयारी	दक्ष जनशक्तिको अभाव	क्षेत्रका सदस्यहरू र	५०,०००
	राहत तथा उद्धार टोलीलाई घटनास्थलमा परिचालन	सुरक्षा तहका कर्मचारी रेडक्रसका स्वयम्सेवक र अन्यलाई खोजी तथा उद्धार सम्बन्धी तालिम	तालिम प्राप्त जनशक्ति कमी	जिविव्यस, खाद्य क्षेत्र	१००,०००

दोस्रो दिन	विषयगत क्षेत्रको वैठक	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्रस्थापना गर्ने	प्रभावकारी नभएको	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०,०००
	समन्वय संयन्त्रको स्थापना			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	०
	आपतकालको अवस्था हेरी यो वैठक दैनिक सञ्चालन गर्दछन्			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	०
	जिल्लामा कार्यरत तहको स्रोत साधनको आंकलन गर्ने,	जनगणना तथ्याङ्क तयारी बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखा जोखा तालिम	दक्ष जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	०
	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखा जोखा सञ्चालन गर्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	५०,०००
	आवश्यकता लेखाजोखा र खाडल पहिचान गरी विषयगत क्षेत्रले घटनाको वस्तुगत विवरण तयार गर्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	२५,०००
	जिल्लाको साझा घटना वस्तुगत विवरण तयार गर्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	२५,०००

पहिलो हप्ता	• मिरा (MIRA)बाट सूचना सङ्कलन तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार पार्ने • प्रभावित क्षेत्रमा विद्यमान सार्वजनिक सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरूको अवस्था र स्रोतको समीक्षा गर्ने • जिल्लामा उपलब्ध उद्धार तथा अन्य प्रतिकार्यसम्बन्धी सेवा, क्षमता र उद्धार सामग्रीको अवस्थाको समीक्षा तथा क्षेत्रगत समूहको लागि सहयोगको थप कार्यतालिका तयारी गर्ने • नपुग स्रोत तथा साधनको यकीन गर्न प्रतिवेदनमार्फत सबै क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गर्ने	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन गर्ने	तालिम प्राप्त जनशक्ति कमी	सबै क्षेत्र, जिविव्यस, प्लान नेपाल	१००,०००

पहिलो हप्ता	• मिरा (MIRA)बाट सूचना सङ्कलन तथा तथ्याङ्कको विश्लेषण गरी प्रतिवेदन तयार पार्ने • प्रभावित क्षेत्रमा विद्यमान सार्वजनिक सेवा उपलब्ध गराउने संस्थाहरूको अवस्था र स्रोतको समीक्षा गर्ने • जिल्लामा उपलब्ध उद्धार तथा अन्य प्रतिकार्य सम्बन्धी सेवा, क्षमता र उद्धार सामग्रीको अवस्थाको समीक्षा तथा क्षेत्रगत समूहको लागि सहयोगको थप कार्यतालिका तयारी गर्ने • नपुग स्रोत तथा साधनको यकीन गर्न प्रतिवेदनमार्फत सबै क्षेत्रलाई उत्प्रेरित गर्ने	बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन गर्ने	तालिम प्राप्त जनशक्ति कमी	सबै क्षेत्र, जिविव्यस, प्लान नेपाल	१००,०००

पहिलो महिना	स्रोतहरूको परिचालन गर्नका लागि क्षेत्रगत आकस्मिक योजनाको समीक्षा	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्रस्थापना गर्ने आवश्यक फारम र अन्य कागजात छपाई विपद् पूर्व तयारी बारेमा राजनैतिक नेता तथा नागरिक समाजका सदस्यलाई अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने ।	आर्थिक तथा प्राविधिक ज्ञानको कमी प्रकोपका बारेमा कम जानकारी र चासो	सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१०,०००
	नियमित सूचना प्रवाहका लागि गाउँपालिका तहको सूचना तथा समन्वय समितिसँग नियमित सम्पर्क कायम गर्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००,०००
	मानवीय सहयोगका लागि तयारी अवस्थामा राखिएका सेखानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता सम्बन्धी सम्झौता कार्यान्वयन गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	मानवीय सहयोगको अनुगमन गर्ने र सुधारका लागि पृष्ठपोषण			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१०,०००
	आपतकालीन सूचना प्राप्त गर्न र प्रवाह गर्न जिससको सूचना केन्द्रको प्रयोग गर्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस, जिसस	१०,०००
	राहत वितरणलाई निर्विवाद बनाउन राजनीतिक दलहरूको सहभागितालाई अनिवार्य गराउने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	विस्थापितलाई परिचयपत्र वितरण गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१००,०००

दोस्रो महिना	क्षेत्रगत समन्वय बैठक र सहयोग परिचालन	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने	सरकारी तथा गैर सरकारी तहमा प्रकोप सम्बन्धी दक्ष जनशक्तिको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०,०००
	आवश्यकताको विस्तृत लेखाजोखा र विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार प्रतिकार्य गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१०,०००
	निर्धारित अवधिको लागि स्रोतहरूको पहिचान, विश्लेषण र परिचालन गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	अन्तरिम अवधिका लागि मानवीय सहयोगसम्बन्धी क्रियाकलाप पहिचान गरी काम गर्नेक्षेत्रहरू परिचालन गर्न समन्वय गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	प्रतिवेदनलाई अद्यावधिक पार्ने			क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०,०००

तेस्रो महिना	आवश्यकताको विस्तृत लेखाजोखा र विश्लेषण गरी आवश्यकता अनुसार प्रतिकार्य र थप योजना तयार गर्ने	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्रस्थापना गर्ने	विपद्को योजना सम्बन्धी कम जानकारी	सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१०,०००
	मानवीय सहयोगको निरन्तरता			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	मानवीय सहयोगको अनुगमन			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०

सो भन्दा बढी	मानवीय सहयोगको निरन्तरता	विषयगत क्षेत्रभित्र र वाहिर समन्वय गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने	व्यवहारमा प्रयोग नभएको	सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	अवस्थाको विश्लेषण गरी क्षेत्र र सरकारसँग समन्वय गर्दै आवश्यक निर्णय गर्ने			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	०
	थप सहयोगको योजना तथा दीर्घकालीन विकास सम्बन्धी योजना तयार			सबै क्षेत्र, जिविव्यस	१५०,०००
जम्मा					८५००००

४.१.२ खोज तथा उद्धार

क) उद्देश्य :

जिल्लाका सङ्कटासन्न गाउँपालिकामा विपद् परेको अवस्थामा प्रभावित मानिसको उद्धार गर्नु र आपतकालीन रूपमा प्राथमिक उपचार गर्नु मानवीय सहयोगको पहिलो कार्य हो । विपद्मा परेका व्यक्तिको खोजी गरी उद्धार गर्नु, घरपालुवा पशुको उद्धार र समुदायको धनसम्पत्तिको सुरक्षा गर्नु यस क्षेत्रको दायित्व हुनेछ ।

ख) विपद्सम्बन्धी परिस्थिति : विपद् पछिको सम्भावित मानवीय असर

- सार्वजनिक पूर्वाधारहरू (सडक, पुल, विद्युत, आपूर्ति, सञ्चार) नष्ट, हुने,
- व्यक्तिगत र सरकारी पूर्वाधारहरु, आवास ,सम्पत्तिको अस्थायी रूपमा क्षति, बाल-वालिका, महिला,गर्भवती तथा सुत्केरी, जेष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति मुख्य रूपमा प्रभावित हुने गरी मानिसहरू विस्थापन, हुने,
- विद्यालय, प्रहरी चौकी लगायत विभिन्न सुरक्षा निकाय, कार्यालय र स्वास्थ्यकेन्द्र जस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि परेको चाप,

- सामुदायिक संस्थागत ठाउँहरूको अस्थायी आश्रयस्थलमा खानेपानी, सरसफाइ तथा सामुदायिक स्वास्थ्यमा पर्न सक्ने प्रतिकूल प्रभाव,
- विपद् पश्चात् माहामारी फैलन सक्ने सम्भावना,
- सामाजिक सद्भाव,सुरक्षा तथा सम्पतिमा असर पुग्न सक्ने ।

ग) मानवीय सहयोगका मापदण्ड

- विपद् लगत्तै उपकरणसहित खोजी तथा उद्धार (SAR) टोली खटाउने र विपद् सम्वन्धी सूचना सङ्कलन ।
- समन्वय बैठक र प्रतिवेदनका बारेमा जानकारी गराउने,
- सबैलाई न्यायोचित रूपमा प्रभावको आधारमा प्राथमिकीकरण गरी उद्धारकार्यलाई प्रभाकारी बनाउने र सो को अनुगमन गर्ने,
- अवस्था हेरी -आवश्यकतामा आधारित रहेर–मिरा (MIRA)टीम खटाउने,
- परिस्थितिका बारेमा दैनिक विपद् सम्बन्धी विवरण सकलन गर्ने,
- शिविर समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापन (CCCM)को अनुगमन तथा विस्तृत विवरण सकलन गर्ने ।
- नियमितरुपमा समाचार माध्यमका लागि घटना सम्बन्धी वास्विक समाचार पठाउने र सकरात्मक समाचार सम्प्रेसण गर्ने,
- नियन्त्रण तथा मानवीय सहयोगसम्बन्धी मापदण्ड कायम गर्ने सांस्कृतिक, सामाजिक तथा आर्थिक रूपमा स्वीकार गर्न सकिने सामग्री-दाता/सहयोग उपलब्ध गराउने तर सो सस्थाबाट प्रत्यक्ष वितरण गर्न नदिने,
- प्रकाशन उद्धार समितिलाई सक्रिय पार्ने (अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र प्रतिवेदन) ।

घ) प्राथमिक उपचार :

- सुरक्षा निकायसँग समन्वय तथा सहकार्यमा प्राथमिकताका आधारमा घाईतेहरुको प्राथमिक उपचार नेपाल रेडक्रस सोसाइटीको स्वयम्सेवक मार्फत गराउने,
- सुरक्षा निकायबाट खटिएका स्वास्थ्य टोलीद्रारा प्राथमिक उपचार तथा थप उपचारका लागि थप व्यवस्था गर्ने,
- प्रकोप प्रभावित स्थलका सबैभन्दा नजिकका स्वास्थ्य संस्थाका स्वास्थ्यकर्मी परिचालन गरी स्वास्थ्य कार्य सहज बनाउने ।

४.१.२.१ खोज तथा उद्धार क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको विवरण

क्र.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री
१	श्री पुरानो गोरख गण नेपाली सेना	१ गुल्म		लाइफ ज्याकेट २६, पिक ५० थान, सावेल, ५० थान, स कटर १ थान, ह्यामर १० थान, गल २ थान, स्ट्रेचर २ थान, बाल्टिन ५ थान, स्टाटीक डोरी २०० मिटर, क्यारेवेना ११, स्क्यु लक ५, नर्मल क्यारेवेना ६, सिट हार्नेस ३ वटा, फुल वड्डी हार्नेस ३ वटा, जुमर २ वटा, प्रोसिक्क डोरी १०० मिटर, थ्रो ब्याग सानो २, थ्रो ब्यग मध्यम १, थ्रो ब्याग ठूलो १, फुल ग्लोवस ५ सेट, हाफ् ग्लोवस १० सेट, हेलमेट १० थान,
२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	२५ जना प्रहरी प्रहरी निरीक्षकको मातहतमा र आवश्यक्ता अनुसार माग गर्न सकिने		लाइफ ज्याकेट २५, ट्युव २, पिक २३ थान, सावेल २६ थान, रबर बुट १५ थान, हेल्मेट १५ थान, बञ्चरो छैन, स्टेचर १५ थान, पञ्जा २६ जोर, भऱ्याङ्ग छैन, प्राथमिक उपचार बक्स छैन र डोरी ३ रोल, हेलमेट ३१ थन, कोदालो ८ थान, अग्नी समक यन्त्र २ थान, आरा २ थान, घन १३ थान र गन ४ थान ।

३	इलाका प्रहरी कार्यालय फापर बारी	१५ जना प्रहरी प्रनानीको मातहतमा		लाइफ ज्याकेट २, ट्युव १, पिक १ थान, सावेल १ थान, फलामको बाल्टिन २ थान, रबर बुट २ जोर, हेल्मेट १ थान, सर्च लाइट बैट्री सहित १ थान, ह्याक्सो ब्लेड ३ थान, डोरी ठूलो रोल १, प्राथमिक उपचार सामग्री सहितको बाकस १ को सेट एक थान प्लान नेपालको आर्थिक सहयोगमा सामुदायिक ऊर्जा तथा पर्यावरण विकास मञ्च, मकवानपुरले उपलब्ध गराएको ।
४	सशस्त्र प्रहरी बल नेपाल नं १४ गण हेडक्वाटर मकवानपुर	स.प्र.नि.को कमाण्डमा १ प्लाटुन ३० जना		लाइफ ज्याकेट ५ थान, डोरी २ रोल, सावेल ५ वटा, पिक ५ वटा, पञ्जा २० जोर, रबर ट्यूब २ थान, आरा २ थान, स्टेचर २ थान, सेफ्टी हेल्मेट १५ वटा, गमबुट १५जोर, टर्चलाइट १ वटा, कोदालो ४ वटा, बाल्टिन ४ वटा, बन्चरो ४ वटा, खुर्पा ५ वटा, प्लाष्टिक १० केजी, अग्नी समक यन्त्र १ थान
क.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री
५	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी जिल्ला शाखा	उद्धारकर्मी ४० जना र प्राथमिक उपचार कर्मी १०० जना		लाइफ ज्याकेट १०, हेल्मेट २२, डोरी २ मुठा, प्राथमिक उपचार बाकस २० वटा, रबर बुट १० जोर, सावेल ३ थान, पिक ३ थान, गल ३ थान, स्टेचर ३ थान
६	नेपाल रेडक्रस सोसाइटीले विद्यालयमा आधारित कार्यक्रम अन्तर्गत वितरण गरेको	प्रत्येक विद्यालयमा ४ जनाका दरले तालिम प्राप्त जनशक्ति		डोरी १ मुठा, प्राथमिक उपचार बाकस २ वटा, रबर बुट ३ जोर, सावेल ३ थान, पिक ३ थान, गल ३ थान, स्टेचर ३ थान र एकवटा ह्याण्ड माइक ।

४.१.२.२ पूर्व तयारी कार्ययोजना

क.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	विपद्मा उद्धारका लागि परिचालन हुने उद्धारकर्मीको चयन गरी कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	नेपाल प्रहरी, सप्रबल, नेपाली सेना	जेष्ठ पहिलो साता
२	उद्धारको लागि थप जनशक्ति आवश्यक परेमा थप गर्न सकिने गरी वैकल्पिक उद्धारकर्मीको व्यवस्था मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	नेपाल प्रहरी, सप्रबल, नेपाली सेना, नेपाल सरकार	जेष्ठ १५ गते सम्म
३	तत्कालीन उद्धारका लागि स्थानीय तहबाट प्राप्त हुने जनशक्ति, उद्धारका लागि आवश्यक पर्ने साधनको पहिचान र नक्साङ्कन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिसस, नेरेसो, अ/गैसस, सुरक्षा तह	जेठ पहिलो साताभित्र
४	उद्धार कार्यदललाई मानवीय सहयोग तथा उद्धारकार्यमा परिचालन हुँदा अपनाउनु पर्ने सतर्कता, उत्तरदायित्वजस्ता विषयमा अनुशिक्षण दिने	जिविव्यस	जिसस, दातृ तह, नेरेसो, अ/गैसस	जेठ मसान्तभित्र
५	खोज तथा उद्धार कार्यदललाई प्रयोगात्मक तालिम दिइ जिल्ला स्तरीय नमुना अभ्यास गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यसनेरेसो, अ/गैसस र नेपाली सेना ।	असार भित्र

६	आपतकालीन आवासका लागि सुरक्षित स्थानको पहिचान (गाउँपालिका भवन, विद्यालय, मदर्सा, सामुदायिक सेल्टर)	क्षेत्र प्रमुख र गाउ उपनपा /नगर/	, जि जिविव्यस गाउँपालिका, सुरक्षा तह	जेठ मसान्त
७	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग समन्वय गरी प्राथमिक उपचार सामग्रीको व्यवस्था र चिकित्सक र नर्स पहिचान गरी विपद्मा प्राप्त हुने सेवाबारे सम्झौता ागर्ने	क्षेत्र प्रमुख/ गाउ उपनपा /नगर/	स्वास्थ्य क्षेत्र स्वास्थ्य कार्यालय	जेठ मसान्तभित्र
८	खोज तथा उद्धारसम्बन्धी कार्यको लागि अनुगमन टोली गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	राजनीतिक दल नागरिक समाज, नेरेसो	२० असार सम्म

४.१.२.३ प्रतिकार्य कार्ययोजना

जिल्लामा सम्भावित विपद्को परिदृष्यअनुरुप खोज तथा उद्धार क्षेत्रले निम्नअनुसारका कार्य गर्नेछ :

क्र. स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	समन्वय तथा व्यवस्थापन प्रारम्भ गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सुरक्षा तहहरू	बाढी आउनासाथ
२	स्थानीय स्वयम्सेवक परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	नेरेसो, क्षेत्र प्रमुख	बाढी आउनासाथ
३	उद्धार कार्यदल परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सुरक्षा तहहरु	बाढी आउनासाथ
४	प्रभावित क्षेत्रको सुरक्षा प्रबन्ध मिलाउने	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, सप्रबल, नेपाली सेना	बाढी आउनासाथ
५	बाढी, पहिरो र अन्य प्रकोप बाट धरै प्रभावित स्थलको स्तर पहिचान गरी उद्धारको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने	उद्धार कार्यदल	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गाउँपालिका, नेरेसो, नेपाली सेना	बाढी आउनासाथ
६	डुबेका, बगेका र भत्किएका घरहरू पहिचान गर्ने	उद्धार कार्यदल	राजनीतक दलहरू, नेरेसो	स्थिति सामान्य नभएसम्म
७	विशेषगरी महिला, बालबालिका, अपङ्गता भएका व्यक्तिहरुको पहिचहन गर्ने जेष्ठ नागरिक जस्ता सङ्कटासन्न वर्गलाई खोज तथा उद्धारमा प्राथमिकता दिने	उद्धार कार्यदल	राजनीतिक दल नेरेसो	प्रभावित को उद्धार नसकिएसम्म
८	सामान्य नागरिकको खोजी तथा उद्धारलाई निर न्तरता दिने	उद्धार कार्यदल	नेरेसो, नेसे, नेपाल प्रहरी, सप्रबल	प्रभावित को उद्धार नसकिएसम्म

क.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
९	प्रभावित नागरिकका बहुमूल्य सम्पत्ति सुरक्षा गरी निकाल्ने	उद्धार कार्यदल	साप्रव्यस, नेरेसो, नेसे, नेपाल प्रहरी, सप्रबल	उद्धार नसकिएसम्म
१०	प्रभावित क्षेत्रका घरपालुवा पशुको उद्धार गर्ने	उद्धार कार्यदल	साप्रव्यसनेरेसो	उद्धार नसकिएसम्म
११	प्रभावित क्षेत्रको सुरक्षाका लागि स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सुरक्षा समिति गठन गर्ने र परिचालन गर्ने	उद्धार कार्यदल	नेरेसो, स्थानीय निकाय साप्रव्यस	आवश्यकता अनुसार
१२	प्रभावित क्षेत्रमा, हिंसा, लुटपाटका घटना हुन नदिन आवश्यक सुरक्षा व्यवस्थाने	उद्धार कार्यदल	जिल्ला प्रहरी, नेरेसो	आवश्यकता अनुसार
१३	बाढीमा परी घाइते भएका व्यक्तिको प्राथमिक उपचार गर्ने र अस्पताल पुर्‍याउने प्रबन्ध मिलाउने	उद्धार कार्यदल	स्वास्थ्य कार्यदल, नेरेसो,	उद्धार र प्राथमिक उपचार नभएसम्म
१४	राहत वितरण कार्यमा आवश्यकता अनुसार खाद्य क्षेत्रलाई सहयोग गर्ने	सुरक्षा तह	स्थानीय स्वयम्सेवक, राजनीतिक दलहरू	नियमित रूपमा
१५	उद्धार र सुरक्षाको विषयमा आवश्यक सूचना सङ्कलन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सुरक्षा कार्यदल	हप्तामा एकपटक
१६	निम्नअनुसार अभिलेख तयार गर्ने • उद्धार गरिएका व्यक्ति • बेपत्ता वा मृत्यु भएका व्यक्ति • नष्ट भएका घर, विद्यालय वा अन्य भौतिक सम्पत्ति • मरेका घरपालुवा पशु • क्षतिग्रस्त भौतिक सम्पत्ति • क्षतिग्रस्त बाली र खेतीयोग्य भूमि	क्षेत्र प्रमुख	गाउँपालिका, जिविव्यस, साप्रव्यस, नेरेसो	नियमित रूपमा
१७	उद्धारकार्यको अनुगमन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने र सरोकारवाला तहमा पठाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिल्ला प्रहरी कार्यालय, शप्रबल, नेपाली सेना	स्थिति सामान्य नभएसम्म

४.१.२.४ बजेट अनुमान

खोज तथा उद्धार क्षेत्रको लागि निम्नअनुसार बजेट अनुमान गरिएको छ :

क्र. सं.	सामग्री वा क्रियाकलाप	इकाई	परिणाम	दर (रु.)	जम्मा रकम रु.	व्यहोर्ने तह	कैफियत
१	क्षेत्रको आन्तरिक बैठक	पटक	५	३,०००/-	१५०००।००		
२	सवारी भाडा (७ दिनको लागि) ट्रक ५ वटा, पीकअप ५ वटा	दिन	७०	६,०००/-	४२००००।००		
३	लाइफ ज्याकेट	थान	१५०	२०००/-	७५०००।००		
४	प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा र बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखा फाराम छपाइ	सेट	५,०००	१०/-	५००००।००		
५	उद्धार डोरी	मिटर	१५००	१५००/-	७५०००।००		
६	ट्युब	थान	४५	१,०००/-	१००००।००		
७	सर्चलाइट	थान	१५	२५००	२५०००।००		
८	टर्चलाइट, रेनकोट	सेट	२००	२,५००/-	१२५०००।००		
९	एम्बुलेन्स खर्च (७ दिनको लागि ४ वटाका दरले)	वटा	२८	३०००/-	८४०००।००		
१०	शव बाहन (७ दिनको लागि)	वटा	७	३०००/-	२१०००।००		
११	स्ट्रेचर	थान	२०	३०००/-	६००००।००		
१२	उद्धारकर्मीलाई ५ दिने तालिम (१ समूहमा) तथा अभ्यास	व्यक्ति	४०	५,०००/-	२०००००।००		
१३	खोज तथा उद्धार कार्यदललाई प्रयोगात्मक तालिम दिइ जिल्ला स्तरीय नमुना अभ्यास गने।	दिन	२	१००,००० /-	२०००००।००		
१४	मानवीय सेवाबारे अनुशिक्षण	व्यक्ति	१५०	७००/-	१०५०००।००		
१५	प्राथमिक उपचार बाकस	थान	५०	२,०००/-	१०००००।००		
१६	तथ्याङ्क सङ्कलन, प्रतिवेदन	एकमुष्ट	१	२५,०००/-	२५०००।००		
	जम्मा				१७२५,०००।००		

४.१.२.५ भूकम्पको क्षेत्रको पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : विपद्मा फसेका मानिसलाई भेदभावरहित ढङ्गले उद्धार गरी सुरक्षित स्थानसम्म पुऱ्याउने ।

विपद् को घटना पश्चात्को अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	प्रत्येक पूर्व तयारी कार्यका लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन उद्धार समितिको बैठक	समन्वय गर्ने संयन्त्र स्थापना गर्ने	दक्ष जनशक्तिको कमी उद्धार सामग्री अपुग	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस्रउस, प्रहरी, सेना, स्थानीयस्वयम्सेवक	१००००
	समन्वय तथा व्यवस्थापन प्रारम्भ गर्ने				०
	स्थानीय स्वयम्सेवक परिचालन गर्ने	खोजी तथा उद्धार सम्बन्धी तालिम			१५००००
	उद्धार कार्यदल परिचालन गर्ने				३५०००
	प्रभावित क्षेत्रको सुरक्षा प्रबन्ध मिलाउने				३००००
दोस्रो दिन	बढी प्रभावित स्थलको स्तर पहिचान गरी उद्धारको प्राथमिकता निर्धारण गर्ने	विपद् प्रतिकार्य सम्बन्धी नमूना अभ्यास सञ्चालन गर्ने	स्थानीय क्षेत्रमा दक्ष जनशक्तिको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस प्रहरी, सेना, स्थानीय स्वयम्सेवक	१०००००
	भत्किएका घरहरू पहिचान गर्ने				३००००
	विशेषगरी महिला, बालबालिका, अपङ्गता भएका व्यक्ति, जेष्ठ नागरिकजस्ता सङ्कटासन्न वर्गलाई खोज तथा उद्धारमा प्राथमिकता दिने				०

तेस्रो दिन	सामान्य नागरिकको खोजी तथा उद्धारलाई निरन्तरता दिने	सुरक्षा तहका कर्मचारी रेडक्रसका स्वयम्सेवकहरू र अन्यलाई खोजी तथा उद्धार सम्बन्धी तालिम दिने ।	तालिम प्रदान गर्ने जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस प्रहरी, सेना, स्थानीय स्वयम्सेवक	१०००००
	प्रभावित नागरिकका बहुमूल्य सम्पत्ति सुरक्षा गरी निकाल्ने				०
	घाइते भएका व्यक्तिको प्राथमिक उपचार गर्ने र अस्पताल पुऱ्याउने प्रबन्ध मिलाउने				१०००००
	राहत वितरण कार्यमा आवश्यकता अनुसार खाद्य क्षेत्रलाई सहयोग गर्ने				०
	उद्धार र सुरक्षाको विषयमा आवश्यक सूचना सङ्कलन गरी प्रतिवेदन तयार गर्ने	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
पहिलो हप्ता	प्रभावित क्षेत्रका घरपालुवा पशुको उद्धार गर्ने	खोज तथा उद्धार कार्यदललाई प्रयोगात्मक तालिम दिने सामुदायिक प्रकोप व्यवस्थापन समिति, नेरेसोका स्वयम्सेवक, स्थानीय समुदाय	तालिम प्रदान गर्ने जनशक्तिको अभाव, आर्थिक अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	प्रभावित क्षेत्रको सुरक्षाका लागि स्थानीय तहसँग समन्वय गरी सुरक्षा समिति गठन गर्ने र परिचालन गर्ने				०
	प्रभावित क्षेत्रमा, हिंसा, लुटपाटका घटना हुन नदिन आवश्यक सुरक्षा व्यवस्था मिलाउने				१०००००
पहिलो महिना	निम्नअनुसार अभिलेख तयार गर्ने • उद्धार गरिएका व्यक्ति • बेपत्ता वा मृत्यु भएका व्यक्ति • नष्ट भएका घर, विद्यालय वा अन्य भौतिक सम्पत्ति • मरेका घरपालुवा पशु • क्षतिग्रस्त भौतिक सम्पत्ति	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	तालिम प्रदान गर्ने जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस प्रहरी, सेना, स्थानीय स्वयम्सेवक	५००००
	उद्धार र राहतलाई निरन्तरता प्रदान		सामग्री अपुग	क्षेत्र प्रमुख खाद्य र खोज तथा उद्धार	१००००
सो भन्दा बढी	उद्धार र राहतलाई निरन्तरता प्रदान	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि बारे सबैलाई जानकारी गराउने र भवन निर्माण आचार संहिता लागु गर्ने	थप सामग्री र दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभाव	नपा, गाउँपालिका, जिसस, जिविव्यस सरकार	१०००००
	भत्किएका संरचनाहरूको पूननिर्माण योजना				१००००
जम्मा					९३५०००

४.२. कृषि तथा खाद्य क्षेत्र

विपद्को समयमा उपलब्ध हुनु पर्ने मानवीय सहयोगको महत्वपूर्ण साधन खाद्यान्न हो । विपद् प्रभावित परिवार तथा व्यक्तिहरूलाई स्फियर परियोजनाको न्युनतम मापदण्डअनुसार खाद्यान्न उपलब्ध गराउनु आवश्यक पर्छ । खाद्य क्षेत्रले प्रभावितको खाद्यान्नको आवश्यकता पूरा गरी सबैमा समानुपातिक पहुँचको प्रत्याभूति गर्छ ।

क) विपद् पछिको सम्भावित परिदृष्य

- बाढी, पहिरो, भूकम्प र अन्य प्रकोपबाट सङ्कटासन्न गाउँपालिकाका अधिकांश गाउँ प्रभावित हुनेछन् ।
- मानिसहरू हताहत भएर आफ्नो ज्यान जोगाउन भागाभाग गर्नेछन् ।
- आफ्नो परिवारका सदस्यहरू तथा बालबच्चा खोज्दै, रुँदै कराउँदै खाली हात विस्थापित हुनेछन् ।
- विपद् पछिको केही समयपछि नै तत्काल उद्धारकर्मीहरू पुगेको, उद्धार कार्यमा जुटेको प्रभावित परिवारहरूलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम भइरहेको अवस्था हुनेछ ।
- सुरक्षित ठाउँमा ल्याइएको व्यक्ति/परिवारहरूको आफूले लगाएको लुगा बाहेक साथमा केही नभएको र अति भोकाएको, थाकेको, परिवारका सबै सदस्य आफ्नै शिविरमा नभएकोले चिन्तित देखिएको अवस्था हुन सक्नेछ ।
- खाद्यान्न पूरै नष्ट हुने सम्भावना भएकोले पूरै जनसङ्ख्या खाद्यान्न अभावको चपेटामा पर्नेछ ।
- जीविकोपार्जनका वैकल्पिक उपायको अभाव हुनेछ ।
- बाली उत्पादन कार्य तत्कालिन समयमा प्रभावित परिवारहरुको प्राथमिकतामा नपर्ने र विपद् पश्चात्को बालीको उत्पादन घट्ने ।

ख) समष्टिगत उद्देश्य :

प्रभावित व्यक्तिहरूका लागि समयमा नै खाद्यान्नको उपलब्धता तथा खाद्यान्नमा पहुँच सुनिश्चित गराएर जीवन बचाउने एवम् जीवनलाई निरन्तरता प्रदान गर्ने ।

ग) विशिष्ट उद्देश्य :

- जीवन रक्षासम्बन्धी रणनीतिहरू (survival strategies) का लागि आवश्यकताको पूर्ति गर्नका निमित्त खाद्यसम्बन्धी पर्याप्त स्रोतहरू उपलब्ध गराउने,
- पारिवारिक स्रोतहहरूलाई पुनर्लाभ (recovery) तथा दीर्घकालीन विकासमा लगानी गर्न दिनका लागि सक्षम पार्न मानिसहरूलाई अल्पकालीन रूपमा अम्दानीको स्थानान्तरण अथवा प्रतिस्थापन गर्ने अवसर प्रदान गर्ने,
- विपद्मा परेर खाद्यान्नको समस्यामा परेका समुदाय तथा व्यक्तिलाई खाद्यान्न सहयोग उपलब्ध गराउनु तथा खाद्यान्नमा सबैको समानुपातिक पहुँच कायम गराउनु,
- सुत्केरी, आमाको दूध खाने बच्चा, कुपोषणमा परेका बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, गर्भवती, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, गर्भवती महिलाजस्ता संवेदनशील अवस्थामा रहेका समुदायलाई पोषणयुक्त खाद्यान्न उपलब्ध गराउने सुनिश्चितता गर्नु ।

घ) मानवीय सहयोगको रणनीति :

अ. नेपाल खाद्य सुरक्षा अनुगमन प्रणाली (NEKSAP)मकवानपुरबाट प्राप्तहुने खाद्यान्न जोखिम सूचकको प्रयोग गरी पूर्व तयारी र प्रतिकार्यको लागि आफ्ना तयारीहरुलाई अद्यावधिक गर्ने,

आः खाद्यान्न जगेडा (Food Buffer stock) तथा विउ जगेडा (Seed Buffer stock) स्थापन गर्दा विपद्को समयमा खाद्यान्न तथा विउ विजन परिचालन गर्ने,

प्रभावित व्यक्तिहरूको पहुँच निम्न वस्तुमा हुनेछ :

(१) प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन न्यूनतम २,१०० क्यालोरी प्राप्त हुने गरी सामान्य खाद्यान्नको रासन (ration)

(२) प्रभावित मानिसहरूका लागि हाल विद्यमान तथा उपलब्ध भएका र पहुँच योग्य खाद्य पदार्थमा परिपूरक (complementary) को रूपमा एक अथवा दुई खाद्य पदार्थहरू पूरक रासनको रूपमा उपलब्ध गराउने,

(३) निश्चित समूहका व्यक्तिहरूका (साना बालबालिका, एचआईभी भएका व्यक्ति, कुपोषित व्यक्तिहरू आदि) आवश्यकतालाई पूरा गर्नका लागि सामान्य रासनका अतिरिक्त परिपूरक रासनको व्यवस्था,

(४) मापदण्डबमोजिमको किट (kit) – सिफारिश

चामल –	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ४२० ग्राम,
दाल –	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ८० ग्राम
वनस्पति तेल –	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ३० मि.लि.,
नुन –	प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति ५ ग्राम

४.२.१ खाद्य, कृषि तथा पशु क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको सूची

क्र. सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री	कैफियत
१	कृषि ज्ञान केन्द्र			पहिलो चरणको २० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
२	नारायणी यातायात व्यवसायी सङ्घ हेटौंडा			पहिलो चरणको २०० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
३	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर		५ लाख नगद		
४	मकवानपुर उद्योग वाणिज्य सङ्घ			पहिलो चरणको २०० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
५	जिल्ला पशु सेवा कार्यालय			पहिलो चरणको २० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
६	नारी सिप सिर्जना केन्द्र			पहिलो चरणको २० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
७	मनहरी विकास संस्था			पहिलो चरणको २० पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
८	सामुदायिक विकास केन्द नेपाल			पहिलो चरणको १५ पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
९	मत्स्य विकास केन्द्र			पहिलो चरणको ५ पाकेट सुक्खा खाद्यान्न	
१०	हेटौंडा दुग्ध वितरण आयो जना			एक दिनको तलबले हुन आउने सामग्री	

४.२.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	कृषि ज्ञान केन्द्र	निर्मल गदाल	९८५५०६७९६४
२	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	विष्णु महत	०५७५२०३८८ र ०५७५५०११२
३	भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र	चेतनारायण खरेल	९८५५०७०७२८/०५७५२४३७१
४	मत्स्य विकास केन्द्र	प्रशान्त सापकोटा	९८४५१४०५९३
५	व्यवसायी तथा सीप विकास तालिम केन्द्र	युवराज गुरुङ	९८४५१०२९९७/०५७५२०६१६
६	जिल्ला स्वास्थ्य कार्यालय, मकवानपुर	शशीकन्त सिंह	९८५५०२०७१८/०५७-५२०७१८ dho.makawanpur1@gmail.com
	स्थानीय तह		
७	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
८	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
९	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
१०	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
११	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
१२	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
१३	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
१४	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१५	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१६	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१६	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१८	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर एकाई	दीपेन्द्र सिह सामन्त	९८४८७७५०९८
१९	मकवानपुर उद्योग बाणिज्य सङ्घ		
२०	नारायणी यातायात व्यवसायी सङ्घ	बद्रि प्रसाद चौलागाई	९८५५०६८११५/०५७५२३६३४
२१	गै.स.स महासघ	कृष्ण धिताल	९८४५०२५९६२
२२	नारी सीप सृजना केन्द्र	चिरन्जीवी पौडेल	९८५५०७२२३०
२३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	रामजी खतिवडा	९८४५०२८५४०
२४	ग्रामीण महिला सेवा केन्द्र	सर्मिला श्रेष्ठ	९८५५०६९९६२
२५	मारवाडी सेवा समिति	कृष्ण अग्रवाल	९८५५०६७१३९
२६	सिसिडिएन	महेन्द्र मगर	९८५१०००४७७
२७	सामुदायिक वन उपभोक्ता महासङ्घ	पञ्चमाया स्याङ्तान	९८४५१२४५७२
२८	विश्व खाद्य सङ्गठन	राजु क्षेत्री	९८४५०२२६३६
२९	सबल परियोजना	दिवाकर दवाडी	९८०१२४१३५१

४.२.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

खाद्य क्षेत्रले आपतकालीन मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउने कार्यका लागि निम्नअनुसार पूर्व तयारी गर्नेछ ।

क्र. सं.	पूर्व तयारी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी तह	समयावधि
१	व्यवस्थापन तथा समन्वय सम्बन्धी बैठकको आयोजना गर्ने र गत वर्षको कार्ययोजनाको पुनरावलोकन गर्ने	मउबा सङ्घ जिकृविका	क्षेत्रका सदस्य	जेठ पहिलो साता भित्र
२	खाद्यान्न वितरण कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	
३	बहुक्षेत्र द्रूत लेखाजोखाको लागि व्यक्ति तोक्ने र तालिममा सहभागी गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य, जिविव्यस /गैसस	
४	तयारी खाद्यान्नको भण्डारण तथा आपतकालीन आपूर्तिको व्यवस्था मिलाउने २५०००का लागि १० दिनसम्म आवश्यक पर्ने खाद्यान्न -च्युरा : भुजा १७५००० केजी -विस्कुट १०० ग्रामको दरले : २५००० केजी -नुन १०००० केजी -प्याज जम्मा १०००० केजी	मउबा सङ्घ जिकृविका खाद्य क्षेत्र		असार २५ गतेसम्म
५	तयारी खाद्यान्नको बजार उपलब्धता पहिचान गर्ने र उत्पादक, डिलर, बिक्रेताको सम्पर्क ठेगाना, मौज्दात विवरण सङ्कलन गर्ने	खाद्य क्षेत्र, तोकिएको सदस्य	नेरेसो, जिविव्यस जिकृज्ञके, विश्व खाद्य कार्यक्रम,	असार २७ गतेसम्म
६	खाद्यान्नको गुणस्तर नियन्त्रण तथा सुनिश्चितताको लागि गुणस्तर तथा नापतौल विभागसँग समन्वय गरी परीक्षण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	गुणस्तर नियन्त्रण कार्यालय, नेरेसो	
७	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग समन्वय गरी ६ महिनादेखि ५ वर्ष मुनीका बालबालिका, जेष्ठ नागरिक, गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई पोषणयुक्त खाद्यान्नको आवश्यक परिणाम मौज्दात राख्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र, जिविव्यस विखाका, अ/गैसस	
८	खाद्यान्न कार्यक्रममा जनचेतना अभिवृद्धिका लागि प्रचारमूलक तथा ज्ञानबर्द्धक सामग्रीको बन्दोवस्त गर्ने	क्षेत्र प्रमुख, तोकिएको सदस्य	जिकृज्ञके, विखाका, अ/गैसस	असार मसान्त सम्म
९	तयारी खाद्यान्नका सहयोगी संस्थाहरू मारवाडी सेवा समितिलगायत अन्य सम्बद्ध तहहरूसँग समन्वय गर्ने	क्षेत्र प्रमुख		असार मसान्त सम्म
१०	प्रतिवेदन तयारीका लागि सदस्य तोक्ने	क्षेत्रको बैठक	-	

४.७.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना

क्र.सं.	सहयोगी क्रियाकलाप	जिम्मेवार तह	सहयोगी तह	समयावधि
१	खाद्य क्षेत्रको आपतकालीन बैठकको आयोजना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	खाद्य क्षेत्रका सदस्य तथा सहयोगी	बाढीपहिरो आउने वित्तिकै
२	बाढी प्रभावित क्षेत्र तथा विस्थापित मानिसको जानकारी सङ्कलन गर्ने र खाद्यान्नको आवश्यकता पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य र बन्दोबस्ती क्षेत्र	बाढीपहिरो आएको थाहा पाउनासाथ
३	प्रभावित क्षेत्रको अनुगमन तथा निरीक्षण र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा गर्ने	तोकिएको सदस्य	जिकृज्ञके, नेरेसो र क्षेत्रका सदस्यहरू	२४ घण्टाभित्र
४	विस्थापितलाई उद्धार गरी राखिएको क्षेत्रको निरीक्षण र खाद्यान्नको आवश्यकता पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिकृज्ञके, नेरेसो र क्षेत्रगत सदस्यहरू, उद्धार कार्यदल,	२४ घण्टाभित्र
५	आपतकालीन समयको लागि तयारी खाना वितरण गर्ने	खाद्य वितरण कार्यदल	जिविव्यस, मउबासङ्घ, जिकृज्ञके, नेरेसो र क्षेत्रगत सदस्यहरू, उद्धार कार्यदल, बन्दोबस्ती क्षेत्र	२४ घण्टादेखि १० दिनसम्म
६	समन्वय क्षेत्रसँग सम्पर्क गरी बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा (मिरा- MIRA) को गरी प्रतिवेदन तयार गर्न	क्षेत्र प्रमुख तथा तोकिएको क्षेत्रको सदस्य	जिविव्यस,अन्य क्षेत्र, दातृ तह र अ/गैसस	३ देखि ७ दिनभित्र
६	विस्थापितलाई रासनकार्ड वितरण गर्ने	खाद्यान्न वितरण कार्यदल	जिविव्यस,उस, गाउँपालिका, सुरक्षा तह, बन्दोबस्ती क्षेत्र	९ दिनभित्र
७	भण्डारण गरिएको खाद्यान्नको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस सुरक्षा तह, बन्दोबस्ती क्षेत्र	७ दिनभित्र
६	मापदण्डअनुरुप खाद्य सामग्री वितरण गर्ने	खाद्यान्न वितरण कार्यदल	जिविव्यसअ/गैसस, नागरिक समाज	११ दिनदेखि ३० दिनसम्म
७	खाद्यान्न वितरणसम्बन्धी कार्य, समस्या र समाधानबारे जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति तथा अन्य सरोकारवालालाई जानकारी गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य, बन्दोबस्ती क्षेत्र,	नियमित रुपमा
८	खाद्यान्न वितरणप्रक्रियालाई सहज र सरल बनाउन नियमित अनुगमन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र तोकिएका सदस्य	जिविव्यस,कार्यदल, प्रभावित का प्रतिनिधि, नागरिक समाज	नियमित रुपमा
९	खाद्य क्षेत्रको नियमित बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी गरी सबै सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सबै सदस्य	प्रत्येक हप्ता ।

४.२.५ बजेट अनुमान

खाद्य क्षेत्रको लागि निम्नअनुसार बजेट अनुमान गरिएको छ :

अपेक्षित परिणाम तथा क्रियाकलाप	नगद				आपूर्ति			
	लक्षित सहभागी	दैनिक खर्च	समय/ अवधि	कूल खर्च	लक्षित जनसङ्ख्या	आवश्यक परिमाण	एकाइ मूल्य	कूल खर्च
समन्वय बैठक	२०	१५०	२१	६३०००				
सञ्चालन खर्च	तयारी खाना			०				
इातायात तथा सञ्चार खर्च				५०००००				
सामग्री छपाइ तथा वितरण				०	२५०००	५०००	१०	५००००
दूध				०		१००००	३००	३०००००
तयारी खाना				०				०
चिउरा भूजा					२५०००	१७५००० किलो	५०	८७५००००
बिस्कुट					२५०००	१२५००० प्याकेज	१५	१८७५०००
ढुवानी खर्च				०		२पटक	१००००	२००००
वितरक स्वयम्सेवक तलब	१०	५००	२०	१०००००				०
नुन				०	२५०००	५००० किलो	१५	७५०००
प्याज				०	२५०००	५००० किलो	४०	२००००
चमल				०	२५०००	१५० टन	५००००	७५०००००
द्याल				०	२५०००	२५ टन	१५००००	३७५००००
खानेतेल				०	२५०००	२५ टन	१०००००	२५०००००
सर्वोत्तम पीठो				०	५०००	५ टन	१५००००	७५००००
तरकारी र इन्धन (प्रति परिवार)	५०००	२०००	१	१०००००००				०
			जम्मा	१०,६६३,०००				२७,४६५,०००

४.२.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : खाद्य क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य विपद्बाट विस्थापित मानिसलाई जीवनयापनको लागि आवश्यक पर्ने खाद्यसामग्री उपलब्ध गराएर उनीहरूको जीवन रक्षा गर्नु हुनेछ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद् को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	प्रत्येक पूर्व तयारी कार्यका लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	खाद्य क्षेत्रको आपतकालीन बैठकको आयोजना गर्ने	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	दक्ष जनशक्तिको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
	विपद् प्रभावित तथा उद्धार क्षेत्र निरीक्षण, विस्थापित मानिसको जानकारी सङ्कलन तथा खाद्यान्नको आवश्यकता पहिचान				२५०००
	प्रभावित क्षेत्रको अनुगमन तथा निरीक्षण र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा गर्ने				५००००
दोस्रो दिन	प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा गर्ने	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	दक्ष जनशक्तिको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
	आपतकालीन समयमा १० दिनको लागि प्रतिब्यक्ति तयारी खाना वितरण गर्ने • चाउ चाउ १ प्याकेट • विस्कुट १०० ग्राम • च्यूरा र भूजा २५० ग्राम प्याज नुन खुर्सानी	गैरखाद्य सामग्री तथा अन्य प्रतिकार्य सामग्रीको सङ्कलन तथा भण्डारण ।	सामग्री अपुग	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस अन्य सहयोगी तह, ब्यापारी तथा सामाजिक सङ्घसंस्था	१००००००००
	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने महिला, कुपोषणमा परेका बालबालिका, बिरामी, जेष्ठ नागरिकलाई पोषण युक्त खाना वितरण गर्ने	जेष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, एच.आई.भी/एड्स तथा महिला घरमूलीजस्ता वहु विषयगत क्षेत्रलाई (Crosscutting Issue) अवलम्बन गर्ने ।	पोषणयूक्त खाद्य सामग्री अभाव	स्वास्थ्य तथा संरक्षण क्षेत्र र सहयोगी तहहरू	५००००००

	समन्वय क्षेत्रसँग सम्पर्क गरी बहुक्षेत्रगत प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा (मिरा-MIRA) को गरी प्रतिवेदन तयार गर्न	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रुत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	दक्ष जनशक्तिको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	०
	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने महिला, कुपोषणमा परेका बालबालिका, बिरामी, जेष्ठ नागरिकलाई पोषण युक्त खाना वितरण गर्ने			स्वास्थ्य तथा संरक्षण क्षेत्र र सहयोगी तहहरू	१०००००
तेस्रो दिन	भण्डारण गरिएको खाद्यान्नको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने	उपयुक्त भण्डार गृहको निर्माण	भण्डार गृहको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	भण्डारण गरिएको खाद्यान्नको अनुगमन तथा निरीक्षण गर्ने	जनचेतनामूलक कार्यक्रमको तयारी तथा स्थापित संयन्त्र मार्फत सूचना प्रवाह	सूचना प्रविधि र संयन्त्र अपुग, समन्वयमा कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यसनेरेसो, जिसस, गाउँपालिका तथा नपाहरू	०
	विस्थापितलाई रासनकार्ड वितरण गर्ने				१०००००
	नपुग हुने खाद्य सामग्री खरिद तथा व्यवस्थापन र भण्डारण गर्ने				१००००००
पहिलो हप्ता	वितरण केन्द्रको पहिचान र निर्धारण खाद्यान्न वितरणसम्बन्धी सूचना प्रवाह गर्ने				१००००
	खाद्यान्नमा सबै विस्थापित समुदायको सहज पहुँचको सुनिश्चितता गर्ने	विपद् पूर्व तयारी बारेमा राजनैतिक नेता तथा नागरिक समाजका सदस्यलाई अभिमुखीकरण तालिम सञ्चालन गर्ने ।	राजनैतिक नेता तथा नागरिक समाजका सदस्यहरूमा विपद् सम्बन्धी कम बुझाइ	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस नेरेसो, जिसस तथा जिल्लामा स्थापना भएको अनुगमन तथा पृष्ठपोषण संयन्त्र	०
	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने महिला, कुपोषणमा परेका बालबालिका, बिरामी, जेष्ठ नागरिकलाई पोषण युक्त खाना वितरण गर्ने	जिल्लामा अबलम्वन गरिएको प्रकृयाको बारेमा आवधिक समीक्षा तथा पृष्ठपोषण संयन्त्र स्थापना गर्ने ।			१००००००

पहिलो महिना	नागरिक समाजका विभिन्न क्षेत्रबाट वितरण हुने खाद्यान्नको अभिलेख राख्ने र नपुग वा खाद्यान्न प्राप्त गर्न नसकेका समुदायको पहिचान गरी खाद्यान्न उपलब्ध गराउने				१००००००
	खाद्यान्न वितरण सम्बन्धी कार्य, समस्या र समाधानबारे जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति तथा अन्य सरोकारवालालाई जानकारी गराउने				१००००
	खाद्यान्न वितरण प्रक्रियालाई सहज र सरल बनाउन नियमित अनुगमन गर्ने				५००००
सो भन्दा बढी	खाद्य क्षेत्रको नियमित बैठक तथा प्रतिवेदन तयारी गरी सबै सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	भूकम्प प्रभावित परिवारको दीगो खाद्य सुरक्षा सम्बन्धी कार्यक्रम तयार गरी राख्ने	थप सामग्री र दक्ष प्राविधिक जनशक्तिको अभाव	जि.कृ.वि.का. नपा, गाउँपालिका, जिसस, जिविव्यस सरकार	२००००
	खाद्य वितरणलाई निरन्तरता प्रदान				१००००००
	दीगो कृषि तथा खाद्य सुरक्षा योजना				५००००
जम्मा					१०९५३५०००

४.२.७ कृषि तथा पशुसेवाको क्षेत्र

विषयगत उद्देश्य : भूकम्पबाट प्रभावित ५० हजार घरधुरीका घरपालुवा पशुको उद्धार र तिनको औषधि उपचार गरी संरक्षण गर्नु तथा क्षतिग्रस्त खेती तथा अन्नबालीको पहिचान र क्षति भएको बालीको मूल्याङ्कन गरी तत्कालीन राहत दिने कार्यमा सघाउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	पूर्व तयारीका लागि अनुमानित लागत
पहिलो र दोस्रो दिन	क्षेत्रको बैठक	समन्वय वैठक विपद् पूर्व, विपद्को समयमा र विपद् पश्चात्		कृषी ज्ञान केन्द्र र क्षेत्रका सदस्य	१००००
	तथ्याङ्क सङ्कलन तथा विश्लेषण			कृषि ज्ञान केन्द्र र क्षेत्रका सदस्य	२००००
	आहार भण्डारणको व्यवस्था	करिब ३८० टन दाना, आहार पराल भण्डार णको व्यवस्था गर्ने		राजनीतिक दल, नेरेसो, बन्दोबस्ती क्षेत्र	१००००
तेस्रो दिन	मिरा (MIRA) को प्रयोग गरी आवश्यक सूचना सङ्कलन र प्रतिवेदन तयारीमा सहभागी हुने	मिरा तालिममा सहभागीको चयन		जिविव्यसक्षेत्र प्रमुख	१००००
	पशुपक्षी आहारको व्यवस्था	५०००० पशुपक्षीका लागि चाहिने आहार, घाँसपात एवम् दाना परालको व्यवस्था		भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र	१००००००
	पशुपक्षीको औषधि एवम् भ्याक्सीनको व्यवस्था	नाम्ले जुकाजस्ता परजीवी र सरुवा रोगको औषधि (एच एस वी क्यू) को भण्डारण गर्ने		भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र	१०००००
	प्राविधिक सेवा	प्राविधिक सेवाका लागि प्राविधिक परिचालन गर्ने		कृषी ज्ञान केन्द्र, भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र, क्षेत्रका सदस्य	१०००००

पहिलो हप्ता	कृषि क्षेत्र र कार्यक्षेत्रको सुरक्षाका लागि सुरक्षा तहसँग समन्वय गर्ने	बार बन्देज, बाँध एवम् छेकबारका लागि आवश्यक तयारी बाँसका टोकरी, कोदालो, बेल्चा, बास, डोरी, डुँगा, बोरा आदिको व्यवस्था		खोज तथा उद्धार क्षेत्र, सुरक्षा तहहरू, जिल्ला प्रशासन कार्यालय	१०००००
	आवश्यक जग्गाको व्यवस्थापन (गोठ, खोर र टहरा निर्माणका लागि ।)	सामुहिक खोरका लागि जग्गा व्यवस्थापन गर्ने		आवास तथा गैर खाद्य क्षेत्र, अ/गैसस, क्षेत्रका सदस्य, भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र,	१०००००
	प्राविधिक सेवा	प्राविधिक सेवाका लागि प्राविधिक परिचालन गर्ने		जिकृविका, भेटेनरी तथा पशु सेवा विकाश केन्द्र, क्षेत्रका सदस्य	१०००००
	सिंचाईको व्यवस्था (मर्मत सम्भार)	बाँध, कूलो नहर बचावट, संरचना (बास, बोरा, बोल्डर आदिबाट) मर्मतको तयारी गर्ने		सिँचाइ तथा सडक विकास डिभिजन कार्यालय	१०००००
पहिलो महिना	खाद्य सुरक्षाका लागि बीउ विजन	मौसम अनुसारको बीउबीजन, मलखाद, औषधि, विषादी, अन्य सामग्री (जग्गाको २५ प्रतिशत), माछा भुरा		कृषी ज्ञान केन्द्र	१००००००
	चौपाया पशुको लागि गोठ, खोर, टहरा निर्माण	गोठ, खोर, टहरा, पुनर्निर्माण (१५० वर्गमिटरको १५० वटा गोठ) बाँस, डोरी, खर, प्लाष्टिक, पराल, त्रिपाल		आवास तथा गैर खाद्य क्षेत्र, अ/गैसस, क्षेत्रका सदस्य	१००००००
	प्राविधिक सेवा	प्राविधिक सेवाका लागि प्राविधिक परिचालन गर्ने		कृषि ज्ञान केन्द्र, जि प से का, क्षेत्रका सदस्य	१०००००
दोस्रो महिना र सो भन्दा बढी	प्राविधिक सेवा	प्राविधिक सेवाका लागि प्राविधिक परिचालन गर्ने		कृषि ज्ञान केन्द्र, जि प से का, क्षेत्रका सदस्य	१०००००
	अनुगमन तथा प्रतिवेदन र योजना निर्माण	सामग्री एवम् सुविधा प्रवाहको अनुगमन प्रतिवेदन तयारी गर्ने र अन्य क्षेत्र तथा जिविव्यसमा बुझाउने		जिविव्यस राजनीतिक दल, क्षेत्रका सदस्य	५००००
जम्मा					३९०००००

४.३ आवास तथा गैर खाद्य सामग्री क्षेत्र

विपद्को अवस्थामा विस्थापित व्यक्ति, परिवार तथा समुदायलाई स्थिति सामान्य भएर आफ्नो घर फर्किने अवस्था तयार नभएसम्म आपतकालीन आश्रयस्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ । यसका लागि अस्थायी रुपमा विद्यालय, मदरसा, मन्दिर, गाउँपालिका भवनजस्ता सार्वजनिक स्थलमा राख्नु पर्ने हुन्छ भने केही लामो समयका लागि अस्थायी शिविर खडा गरी बसोबास गराउनु पर्ने हुन्छ । त्यसका साथै दैनिक जीवनयापनका लागि भाँडावर्तन, ओड्ने आछ्याउने लुगाफाटो वा खाना बनाउने, खाने वर्तन र इन्धनको व्यवस्था गर्नु पर्ने हुन्छ । आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रले विस्थापितका लागि उल्लिखित मानवीय सेवा उपलब्ध गराउँछ ।

क) बाढी, पहिरा र अन्य विपद् पछिको सम्भावित परिदृष्य

- बाढी पहिरो र अन्य विपद् पछिबाट अधिकांश गाउँ प्रभावित भएर मानिस हताहत भई सहयोगको याचना गरिरहेका हुनेछन् ।
- घरबार नष्ट भएर झरी, हिलो, चीसो जमिनमा दिन रात बिताउन बाध्य भइरहेको अवस्था देखिनेछ ।
- विद्यालयका कक्षा कोठा, प्रहरी चौकी, स्वास्थ्य केन्द्रहरूजस्ता उपलब्ध सार्वजनिक संस्थाहरूमाथि दबाबको सिर्जना, सामुदायिक/संस्थागत स्थानहरूमा अस्थायी आश्रय स्थल उपभोग र सरसफाइ जस्ता कार्यमा चुनौतीहरु देखिने ।

ख) विशेष ध्यान दिनु पर्ने पक्ष

- बाढीबाट विस्थापित महिला, गर्भवती, सुत्केरी महिला, अशक्त तथा जेष्ठ नागरिकको सुविधाप्रति विशेष ध्यान दिनु पर्ने हुन्छ,
- अस्थायी शिविर बनाउँदा मानवीय गोपनीयताको मर्यादा हुने गरी बनाउने,
- शिविर बनाउँदा स्वास्थ्य, स्वच्छ वातावरण, शुद्ध पानीको पर्याप्त स्रोत, यातायात, सञ्चारजस्ता विषयमा ध्यान दिने,
- उपलब्ध सार्वजनिक स्थलहरूमा अस्थायी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको व्यवस्था गर्ने,
- प्रतिकूल वातावरणीय प्रभावबाट बचाउन, आत्मसम्मान र मर्यादा जोगाउन गैरखाद्य सामग्री उपलब्ध गराउने,
- सम्भावित रोगहरूबाट सुरक्षा दिन मौसमअनुसारको उपयुक्त गैरखाद्य सामग्री उपलब्ध गराउने,
- प्रजनन योग्य उमेरका र गर्भवती महिलाहरूका लागि परिस्थिति र आवश्यकताको आधारमा थप विशिष्ट सामग्री उपलब्ध गराउने,
- तीन वर्ष मुनिका बालबालिकाहरू तथा जेष्ठ नागरिकहरूलाई उमेर र वातावरण सुहाउँदा गैरखाद्य सामाग्रीहरू उपलब्ध गराउने ।

ग) क्षेत्रगत उद्देश्य

- आवासः सुरक्षित तथा आरामदायी बस्ने ठाउँको प्राप्तिका लागि भौतिक एवम् प्राथमिक सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्ने । यथासम्भव यस प्रक्रियामा बढीभन्दा बढी आत्मनिर्भरता तथा आफैं व्यवस्थापन (self-management) लाई समावेश गरिनेछ ।

- शिविर समन्वय तथा शिविर व्यवस्थापन (CCCM): प्राकृतिक विपद्का कारणले घरवारविहीन बनेका मानिसहरूका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापित व्यक्तिहरूलाई मानव अधिकारको उपभोग गर्न सक्षम पार्नका निमित्त जीवन स्तर उठाई शिविरहरूमा जीवन स्तरमा सुधार ल्याउने ।

आ) विशिष्ट उद्देश्य :

- सुरक्षित तथा आरामदायी बस्ने ठाउँको प्राप्तिका लागि भौतिक एवम् सामाजिक आवश्यकताहरूमा व्यक्ति तथा परिवारहरूको पहुँच सुनिश्चित गर्नु ।
- विपद्का कारणले घरवारविहीन बनेका मानिसका निमित्त स्थायी समाधानको खोजीका लागि प्रयत्न गर्नुका साथै विस्थापितलाई मानव अधिकारको उपभोग गर्न सक्षम बनाउनु,
- घरायसी आवश्यकताका भाँडा-कुँडा दैनिक जीवनयापनका लागि आवश्यक सामग्रीहरूमा विस्थापितको समानुपातिक पहुँच गराउनु ।

घ) मानवीय सहयोगसम्बन्धी मापदण्ड :

१. औसतमा प्रतिव्यक्ति ३.५-४.५ वर्ग मिटरको छाना भएको क्षेत्र उपलब्ध छ, औसतमा ५ सदस्यहरूको एक परिवार का लागि कम्तीमा पनि ४×५ मिटरको डोरीसहितको १२'×१८' साइजको कम्तीमा १७० जिएसएमको त्रिपाल र अन्य सहायता सामग्री,
२. कम्बलमा मानिसहरूको पर्याप्त पहुँच,
३. दुई वर्षसम्मका बालबालिकाहरूका लागि कम्तीमा पनि एक पूरा सेट कपडा,
४. महिला, किशोरी, पुरूष तथा किशोरहरूका लागि कम्तीमा पनि एक पूरा सेट कपडा छ । यसका अतिरिक्त, महिला तथा किशोरीहरूका लागि नियमित सरसफाइसम्बन्धी सामग्रीको आपूर्ति भएको,
५. मानिसहरूसँग उपयुक्त घरायसी सामग्री छः एक सेट भाँडा,
६. शिविर बन्द गर्ने र वहिर्गमन रणनीति,
७. शिविर खडा गर्नका लागि अग्रिम रूपमा जमिनको पहिचान गर्नुपर्दछ जुन जमिन सुरक्षित तथा SPHERE को मापदण्डअनुसार हुनुपर्छ,
८. विद्यालय तथा सार्वजनिक स्थलहरूसँग अग्रिम रूपमा नै समझदारी पत्रमा दस्तखत भएको हुनुपर्दछ,
९. शिविरका लागि योजना तर्जुमा गर्दा नै सांस्कृतिक तथा सामाजिक मूल्यहरू एवम् परिस्थितिलाई ध्यानमा राखिनु पर्दछ,
१०. शिविर खडा गर्नका लागि विगतमा प्रयोग गरिएका ठाउँहरूको रेकर्ड,
११. नागरिक समाज, सरोकार तथा सान्दर्भिक समूहसँगको परामर्शमा शिविरको स्थापना ।

४.३.१. आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान क्षमता तथा स्रोतहरू

क्र.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री	कैफियत
१	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति	विपद् व्यवस्थापन समिति सदस्य, कार्य दल		विद्यालय र सामुदायिक भवन र केही त्रिपाल	
२	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	आपतकालीन सहयोगका लागि आवश्यक स्यमसेवक र अन्य जनशक्ति		२०० परिवारका लागि आवश्यक सामग्रीहरू आखानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताका त्रिपाल, मण्डी(कम्मल), तन्ना, प्लाष्टिक जग, साडी, २०० परिवारलाइ १६ मिटरका दरले कपडा, खानेपकाउने भांडाकुंडा २ वटा डेक्ची, थाल, गिलास, कचौरा, डाडु पन्यु सहित, प्लाष्टिकको बाल्टिन २०० थान विर्को नभएको,	
३	प्लान नेपाल	आपतकालीन सहयोगका लागि आवश्यक जनशक्ति		१००० परिवारका लागि त्रिपाल लगायत आवास सामग्री सेट	
४	राडो नेपाल	आपतकालीन सहयोगका लागि आवश्यक जनशक्ति		२५ परिवारका लागि त्रिपाल लगायत आवाससामग्री सेट र	
५	माइती नेपाल			२० जना आपतमा परेका व्यक्तिलाई १ महिना खाना, आवाससहित पूर्ण व्यवस्थापन	

नोट : १. तत्काल सबै गाउँपालिकामा रहेका विद्यालय बाहेकका सम्भावित आश्रय स्थलका रुपमा प्रयोग हुनसक्ने भवनहरूको प्रारम्भिक पहिचान तथा नक्साङ्कनका लागि सबै स्थानीय तहहरुले तथ्याङ्क अद्यावधिक गर्ने ।

४.३.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	पूर्वाधार विकास कार्यालय	सुदिप आचार्य	९८५११५३२०६
	स्थानीय तह		
२	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
३	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिबहादुर महत	९८५५०६७०३२
४	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
५	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
६	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
७	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
८	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
९	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१०	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
११	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१२	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	खेमराज सापकोटा	९८५५०६८२५८
१४	निर्माण व्यवसायी सङ्घ	श्याम ढकाल	९८५५०६७१५४
१५	मकवानपुर उद्योग वाणिज्य सङ्घ	राजकुमार न्यौपाने	९८५५०६७०८७/०५७५२०१६१
१६	नारायणी यातायात व्यवसायी सङ्घ	बद्रि प्रसाद चौलागाई	९८५५०६८११५/०५७५२२५२२
१७	मारवाडी एसोसियसन	कृष्ण अग्रवाल	९८५५०६७१३९
१८	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर इकाई	भरत थुलुङ	९८४९२८४७८२
१९	कपडा व्यवसायी सङ्घ	राजेश बानियाँ	९८४५०२८५९४
२०	माईती नेपाल	माया लामा/ मन लामा	९८४५१४७४८८/ ९८४५१६४८०९
२१	सि विन हेल्प लाइन	सम्झना अधिकारी	निशुल्क फोन १०९८, ९८४५२७०११४

४.३.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

बाढीबाट उत्पन्न विपद्को आपतकालीन समयमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रले निम्नअनुसार पूर्व तयारीका कार्य गर्नु पर्छ ।

क.सं.	पूर्व तयारी सम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	क्षेत्रमा संलग्न सदस्य संस्थाहरूको विवरण अद्यावधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस उस	वैशाख महिना
२	पूर्व तयारी समन्वय बैठक आयोजना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, क्षेत्रका सबै सदस्य	जेठको पहिलो साता
३	पूर्व तयारीका लागि कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, गाउँपालिका, अ/गैसस,	जेठको पहिलो साता
४	सम्भावित सहयोगी तह तथा संस्थाहरूको पहिचान गरी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको लागि उपलब्ध साधन र स्रोतको सूची तयार गर्ने	कार्यदल	क्षेत्रका सदस्य	जेठको पहिलो साता
५	अस्थायी बसोबासको लागि अन्य गाउँपालिकाका सुरक्षित सार्वजनिक जग्गा तथा स्थानको पहिचान गरी उपयोग गर्ने सहमति लिने	कार्यदल	जिविव्यस , गाउँपालिका, नेरेसो	जेठको पहिलो साता
६	आवासतथा गैर खाद्य सामग्रीको आपूर्तिको लागि बजार र बिक्रेताका वैकल्पिक सूची बनाउने, आवश्यकता अनुसार सम्झौता गर्ने	कार्यदल	जिविव्यस, गाउँपालिका, नेरेसो, अ/गैसस	जेठ मसान्तभित्र
७	सङ्कटासन्न गाउँपालिका र अन्य सुरक्षित गाउँपालिकाका सुरक्षित स्थानमा सामुदायिक आश्रयस्थल बनाउने	कार्यदल	जिविव्यस , अ/गैसस, गाउँपालिका	वैशाख महिना
८	विस्थापित परिवारको लागि आश्रयस्थल बनाउन आवश्यक पर्ने बाँस, डोरी र खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन आदि समयमै उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने	कार्यदल	जिविव्यस, गाउँपालिका, नेरेसो, अ/गैसस	जेठ दोस्रो साता
९	सामग्री वितरणको लागि यातायात तथा अन्य व्यवस्था मिलाउने	कार्यदल	जिविव्यस , नेरेसो, अ/गैसस	जोठ मसान्त
१०	गोदाम घरको नियमित अनुगमन गरी जिदै प्रउसलाई नियमित प्रतिवेदन दिने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य र कार्यदल	नियमित रूपमा
११	शिविर व्यवस्थापन तथा समन्वय समितिको संरचना र जिम्मेवारीहरू निर्धारण तथा परिभाषित गर्ने	क्षेत्र प्रमुख तथा कार्यदल	क्षेत्रका सदस्य	जेठ मसान्त
१२	आवास तथा गैरखाद्य सामग्री वितरणको पूरा सूची राख्ने र नियमित रुपमा प्रतिवेदन तयार गरी जिदै प्रउस तथा अन्य सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका अन्य सदस्य, कार्यदल	शिविर सञ्चालन भएमा नियमित

४.३.४ प्रतिकार्य योजना

क्र.सं.	प्रतिकार्य सम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्रको आपतकालीन बैठक आयोजना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, क्षेत्रका सदस्य	बाढी आउनासाथ
२	विस्थापितको सङ्ख्या र जानकारी लिने पहिचान भएका अस्थायी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतामा बोसबास गराउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, सुरक्षा तह, नेरेसो,	बाढी आएपछि तुरुन्तै,
३	कार्यदललाई परिस्थिति विश्लेषणको लागि प्रभावित क्षेत्रमा पठाउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	बाढी आएको ४ घण्टाभित्र
४	प्राप्त सूचना र अवस्था अनुरुप कार्ययो जनाको समीक्षा गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	गाउँपालिका, नेरेसो, अ/गैसस	बाढी आएको १२ घण्टाभित्र
५	विस्थापितलाई पूर्वनिर्धारित स्थानहरूमा तत्कालीन बासको व्यवस्था मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, अ/गैसस	बाढी आएको १२ घण्टाभित्र
६	पूर्वनिर्धारित स्थानमा नअटेका विस्थापितलाई त्रिपालको व्यवस्था गरी तत्काल बसाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, अ/गैसस	बाढी आएको १२ घण्टाभित्र
६	तत्काल लगाउने लुगाफाटो तथा अन्य गैरखाद्य सामग्री वितरण गर्ने (महिला, बालबालिका, सुत्केरी तथा संवेदनशील व्यक्तिलाई विशेष ध्यान दिने)	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, दातृ निकाय अ/गैसस, नागरिक समाजका संस्थाहरू	२४ घण्टाभित्र
७	मानवीय सहयोग गर्ने संस्थाहरूसँग समन्वय गरी आवश्यक व्यवस्था मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, अ/गैसस	२ दिन भित्र
८	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखाको लागि समन्वय क्षेत्रसँग सम्पर्क गरी तोकिएका सदस्यलाई सहभागी गराउने	क्षेत्र प्रमुख	समन्वय तथा सूचना व्यवस्थापन क्षेत्र, जिविव्यस	७ दिनभित्र
९	मिराको प्रतिवेदनका आधारमा अस्थायी शिविर स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो तथा क्षेत्रका अन्य सदस्य	९ दिन भित्र
१०	विस्थापितको प्रत्यक्ष सहभागितामा शिविर स्थापना गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, अ/गैसस,	१० दिनभित्र
११	आवश्यकता अनुसार ओछ्याउने, ओड्ने, लगाउने कपडा तथा खाना पकाउने, खाने भाँडावर्तन विनाभेदभाव वितरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, नेरेसो, गाउँपालिका स्वयम्सेवक	शिविर स्थापना भएपछि
१२	आवासतथा गैरखाद्य सामग्री वितरणको अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, गाउँपालिका, दातृ तह, नेरेसो	शिविर स्थापना भएदेखि
१३	शिविर व्यवस्थापन समिति गठन गरी काम गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस, स्वयम्सेवक नेरेसो	शिविर स्थापना भएपछि
१४	प्रतिवेदन तयार गर्ने र सम्बन्धित क्षेत्र, सरो कारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	हप्ताको एक दिन

४.३.५ बजेट अनुमान

आवास तथा गैरखाद्य सामग्री क्षेत्रको लागि निम्नअनुसार बजेट अनुमान गरिएको छ ।

अपेक्षित परिणाम	नगद					सामग्री							
	लक्षित श्रोता	दैनिक खर्च	समय/ अवधि	कूल खर्च	उपलब्ध रकम	लक्षित परिवार सङ्ख्या	अन्दाजी परिमाण	मौज्दात सामग्री	अपुग	एकाइ मूल्य	सञ्चालन खर्च	कूल खर्च	उपलब्ध रकम
क. आपत्कालीन खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता/गैर-खाद्य सामग्री क्षेत्रका लागि प्रभावकारी समन्वय तथा व्यवस्थापनको व्यवस्था/अन्तर्निकाय **(Inter-agency)**समन्वय स्थापित गरिन्छ ।													
क्षेत्र सदस्यहरूसँग समन्वय बैठक	१०	१०००	१दिने	१०,०००	-								
जम्मा				१०,०००									
ख. पहिलो १-२ हप्ताको अवधिभित्र बहु-पक्षीय द्रू लेखाजोखा **(MIRA)** सञ्चालन गरिन्छ ।													
द्रूत लेखाजोखा अभिमुखीकरण सञ्चालन गर्ने	५०	२०,०००	१ दिन	२०,०००	-								
द्रूत लेखाजोखा तथा लाभान्वीत परिचयपत्र फारामहरू छपाई गर्ने	५०००	१०	१ पटक	५०००	-								
स्वयम्सेवक परिचालन	५०	२५०००	७ दिन	१७५०००	-								
लेखाजोखा टोलीको बन्दो वस्तीको सामग्री	५०	२०००	१ पटक	१००,०००	-								
			जम्मा	३४५०००									
ग. घरेलु प्रयोगका लागि बाढीबाट प्रभावित व्यक्तिहरूको गैर-खाद्य सामग्रीमा पहुँच													
गैर खाद्य सामग्री वितरण तथा टोली परिचालन	५०	५००	१ पटक	५०,०००	-								

आंशिक प्रभावित(लाई त्रिपाल तथा डोरी वितरण						३०००	६०००	४५००	१५००	१५००		२२५००००	
आंशिक प्रभावित(लाई भाडाकुंडा वितरण						३०००	६०००	१५००	४५००	१००००		४५००००००	
वितरण टोलीलाई बन्दोबस्ती सामान	५०	१०००	१पटक	५००००	-								
आंशिक प्रभावितलाई कम्बल वितरण						३०००	६०००	१५००	४५००	५००		२२५००००	
आंशिक प्रभावितलाई कपडा वितरण						३०००	३०००	१०००	१०००	५०००		१००००००	
वितरण समीक्षा बैठक	२०	५०००	१पटक	५०००	-								
जम्मा				१०५०००								४९५०००००	
घ.आश्रय स्थल एवम् शैचालय/स्नान गृह/फोहोर खाल्डो ब्यबस्थापन													
स्थान छनौट	४५०	१०००	१० स्थान	१००००	-								
स्वय सेवक छनौट/परिचालन	५०	२५०००	७ दिन	१७५०००	-								
बाँस				०	-	२०००	६०००	-	६०००	१००		६०००००	
प्लास्टिकरत्रिपाल				०		२०००	२०००	-	२०००	१५००		३००००००	
किलाकाटा सेट				०		२०००	२०००	-	२०००	७५०		१५०००००	
मजदुर				०		२०००	२००००	-	२००००	५००		१००००००००	
जम्मा				१८५०००								१५१००००००	
ङ.अन्य सामग्री													
टेलिफोन सेट						१५	१५		१५	८०००		१२००००	
प्राथमिक उपचार किट						१५	१५		१५०००	३०००		४५०००	
जम्मा												१२००००	
कूल जम्मा				६४५०००								७४६०००००	

४.३.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : विपद्मा परी विस्थापित भएका मानिसका लागि न्यूनतम मानवीय मापदण्डसहित सामाजिक, सांस्कृतिक रूपमा स्वीकार्य हुने अस्थायी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको व्यवस्थापन गरी सुरक्षित बासस्थानमा आत्मसम्मानसहित उनीहरूको पहुँच कायम गराउनु र सुरक्षित रूपमा बस्ने वातारण तयार गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य रहेको छ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	अनुमानित लागत
पहिलो दिन	आवासतथा गैरखाद्य क्षेत्रको आपत् कालीन बैठक आयोजना गर्ने	स्रोत र साधनको नक्साङ्कन गर्ने	दक्ष जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**	१००००
	विस्थापितको सङ्ख्या र जानकारी लिने पहिचान भएकालाई अस्थायी आखानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतामा बोसबास गराउने	जिल्लाको परिस्थिति अनुसार सहयोग उपलब्ध गराइने सामग्रीको मापदण्ड निर्धारण गर्ने	सञ्जालको समन्वयमा कमी	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**, जिसस,गाउँपालिका,	१०००००
	कार्यदललाई परिस्थिति विश्लेषणको लागि प्रभावित क्षेत्रमा पठाउने	प्रभावित हुन सक्ने जनसङ्ख्याको आधारमा आवश्यक सामग्रीहरूको परिमाण आँकलन गर्ने	दक्ष जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**, जिसस, नेरेसो	५००००
दोस्रो दिन	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखाको लागि समन्वय क्षेत्रसँग सम्पर्क गरी तोकिएका सदस्यलाई सहभागी गराउने	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा	दक्ष जनशक्तिको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**, जिसस, नेरेसो	२००००
तेस्रो दिन	विस्थापितलाई पूर्वनिर्धारित स्थानहरूमा तत्कालीन बासको व्यवस्था मिलाउने	पूर्व तयारीका लागि कार्यदल गठन गर्ने	कार्यदल गठन नभएको तथा सामग्रीको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**, जिसस, नेरेसो	१०००००
	पूर्वनिर्धारित स्थानमा नअटेका विस्थापितलाई त्रिपालको व्यवस्था गरी तत्काल बसाउने				१००००००
	द्रूत लेखाजोखाबाट प्राप्त सूचना र अवस्था अनुरुप कार्य योजनाको समीक्षा गर्ने	विस्थापित परिवारको लागि आश्रयस्थल बनाउन आवश्यक पर्ने बाँस, डोरी र खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन आदि समयमै उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने सामग्री वितरणको लागि यातायात तथा अन्य व्यवस्था मिलाउने	बजारबाट सामग्री खरिद गर्ने गरिएको सामग्री भण्डारणको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, **जिविव्यस**, जिसस, नेरेसो, अन्य सङ्घसंस्थाहरू	१०००००००००
	तत्काल लगाउने लुगाफाटो तथा अन्य गैरखाद्य सामग्री वितरण गर्ने (महिला, बालबालिका, सुत्केरी तथा संवेदनशील व्यक्तिलाई विशेष ध्यान दिने)				५०००००००

पहिलो हप्ता	मिराको प्रतिवेदनका आधारमा अस्थायी शिविर स्थापना गर्ने व्यवस्था मिलाउने	सङ्कटासन्न गाउँपालिका र अन्य सुरक्षित गाउँपालिकाका सुरक्षित स्थानमा सामुदायिक आश्रयस्थल बनाउने	विद्यालय बाहेकका स्थान छनौट गर्नुपर्ने		५०००
	विस्थापितको प्रत्यक्ष सहभागितामा शिविर स्थापना गर्ने	विस्थापित परिवारको लागि आश्रयस्थल बनाउन आवश्यक पर्ने बाँस, डोरी र खाना बनाउने भाँडावर्तन, इन्धन आदि समयमै उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाउने	प्रत्यक्ष सहभागिता भएपनि ज्याला नपाउने गरेको	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस, जिसस, नेरेसो	५०००००
पहिलो महिना	आवश्यकता अनुसार ओछ्याउने, ओड्ने, लगाउने कपडा तथा खाना पकाउने, खाने भाँडावर्तन विनाभेदभाव वितरण गर्ने		पर्याप्त सामग्रीको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस, जिसस, नेरेसो	५००००००
	आवासतथा गैरखाद्य सामग्री वितरणको अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा गर्ने	शिविर व्यवस्थापन तथा समन्वय समितिको संरचना र जिम्मेवारीहरू निर्धारण तथा परिभाषित गर्ने।	यसभन्दा अघि तोकिएको शिविर व्यवस्थापन समिति र अनुगमन संयन्त्र नरहेको	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस, जिसस, नेरेसो	५००००
	शिविर व्यवस्थापन समिति गठन गरी काम गर्ने				०
	प्रतिवेदन तयार गर्ने र सम्बन्धित क्षेत्र, सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने				२००००
सो भन्दा बढी	आवासतथा गैरखाद्य सामग्री वितरणको अनुगमन, मूल्याङ्कन र समीक्षा निरन्तर रुपमा गर्ने	आवासतथा गैरखाद्य सामग्री वितरणको पूरा सूची राख्ने र नियमित रुपमा प्रतिवेदन तयार गरी जिदैप्रउस तथा अन्य सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	स्फियर मापदण्डको बारेमा कम जानकारी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस, जिसस, नेरेसो	५००००
	दीर्घकालीन बसोबासको योजना निर्माण				५००००
जम्मा					१५६९५५०००

४.४. स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र

विपद्को समयमा प्रभावित तथा विस्थापित मानिसमा स्वास्थ्यसम्बन्धी समस्या उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ भने विपद्मा परेका कतिपय मानिस घाइते भएर तत्कालै उपचारको आवश्यकता पर्छ। त्यसैकारण यस कार्ययोजनाले विपद् प्रभावित समुदायको स्वास्थ्य रक्षा र महिला बालबालिका तथा अशक्त ब्यक्ति, फरक क्षमता भएका, एचआइभी प्रभावितहरूको पोषण, जेष्ठ नागरिकहरुका विशेष व्यवस्थाका लागि काम गर्छ।

क) बाढी, पहिरो र अन्य प्रकोप पछिको सम्भावित परिदृश्य

- स्वास्थ्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू क्षतिग्रस्त हुन सक्ने वा विपद् प्रभावितको पहुँचभन्दा बाहिर हुने, औषधि-उपचारका उपकरणहरू तथा औषधिको हानि नोक्सानी हुने,
- चोटपटक, घाइतेहरू, हैजा, किटजन्य, आउँ रगत, (dysentry) दादुरा एवम् महामारीजन्य रोग, गम्भीर सङ्क्रमण, ज्वरो, आँखा अथवा छालाका सङ्क्रमणात्मक रोगहरूमा वृद्धि हुने,

- खाद्य सामग्रीको तीव्र अभाव तथा प्रदूषित वातावरणको कारणले गर्दा गम्भीर कुपोषण, हैजा तथा झाडा पखालाजस्ता रोगहरूको जोखिममा वृद्धि, स्वास्थ्य एवम्, सामाजिक सेवाहरूमा घट्दो पहुँच, उपचारात्मक तथा अतिरिक्त खुवाउने कार्यक्रम (supplemertary feeding) मा अवरोध,
- विपद्बाट प्रभाबित विशेषगरी गर्भवती र सुत्केरी महिला, अशक्त तथा जेष्ठ नागरिक र बिरामीको अवस्था दयनीय हुने सम्भावना,
- लामखुट्टेजस्ता कीटबाट फैलिने किटजन्य रोग जस्तै औलो, कालाजार, डेङ्ग्यु आदिको सङ्क्रमण बढ्ने सम्भावना,
- बाढीमा परेर वा विभिन्न कारणले घाइते हुनेको सङ्ख्यामा वृद्धि,
- भूकम्प, पहिरो र बाढीले गर्दा बाटोहरु बन्द हुने भएकोल राहत सहयोगहरु सहज रूपले आउन नसक्ने,
- विशेष गरी ५ वर्ष मुनिका बालबालिका र गर्भवती र सुत्केरी आमाहरुका लागि खाध्यान्नको अति अभाव हुनसक्ने,
- स्तनपान, शिशु तथा बाल्यकालीन पोषणमा अभाव हुने,
- बालबालिकाको हेरचाह, सक्रिय खुवाई र सरसफाई व्यवहारमा कमि आउन सक्ने ।

ख) क्षेत्रगत उद्देश्य :

आपतकालीन अवस्था उत्पन्न भएको समयमा विशेषगरी अत्यधिक जोखिममा रहेका समूहको स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी आवश्यकता पूरा गर्ने प्रत्याभूति गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य रहनेछ । यस क्षेत्रका पुरक उद्देश्य निम्नअनुसार हुनेछन् :

- पानीजन्य एवम् कीटजन्य रोगहरूको रोकथाम तथा उपचार सुनिश्चित गर्नु,
- रोग फैलिएमा प्रभावकारी रूपमा नियन्त्रण गर्नु,
- आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा प्रभावित तथा विस्थापितको पहुँच सुनिश्चित गर्न स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन, मानवस्रोत परिचालनजस्ता उपाय अपनाउनु,
- कुपोषणबाट प्रभावित विस्थापित महिला, बालबालिका तथा जेष्ठ नागरिक र विरामीलाई पुरक खानाको व्यवस्था गरी उनीहरूको स्वस्थ जीवनको प्रत्याभूति गर्नु,

ग) संवेदनशील कार्यहरू

- महामारी रोकथाम तथा नियन्त्रण,
- घाइतेको उपचार, झाडापखाला नियन्त्रण र अन्य रोगको उपचार,
- गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाको स्वास्थ्य परीक्षण र नवशिशुको स्याहार,
- कुपोषणका लागि पोषण क्लिनिक सञ्चालन (OTP site),
- अत्यावश्यक खोपको क्लिनिक सञ्चालन,
- प्रसुती सेवा तथा सुत्केरी स्याहार केन्द्र सञ्चालन,
- सरसफाइ तथा स्वास्थ्यसेवा शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन,
- मनोसामाजिक परामर्श सेवाको व्यवस्था,
- निरन्तर एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन,
- Referral,
- Operation.

घ) मानवीय सहयोग सम्बन्धी न्यूनतम मापदण्ड :

- प्रारम्भिक लेखाजोखा सञ्चालन गरिएकै समयमा स्वास्थ्यसम्बन्धी निगरानी शुरु हुन्छ (Surveillance)
- समुदायको तहमा रोग तथा चोट-पटकको उपचार विद्यमान प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्रको प्रणालीको माध्यमबाट, स्वास्थ्य संस्थाहरूमा केही उपचार एवम् थोरै सङ्ख्यामा गम्भीर बिमारीहरूलाई सिफारिस गरी अन्य केन्द्रहरू (referral centres)मा पठाई आपत्कालीन स्वास्थ्य सेवा कार्यक्रमको कार्यान्वयन गरिनेछ ।
- सिफारिस गरी पठाइने अन्य केन्द्रहरू (referral centres)मा केन्द्रहरूमा पुग्नका निमित्त बिरामीहरूका लागि उपयुक्त यातायातको प्रवन्ध गरिनेछ ।

४.४.१ स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत तथा क्षमताको सूची

क्र. सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय स्रोत	वजेट	सामग्री	कैफियत
१	स्वास्थ्य कार्यालय र स्थानीय निकाय	क) प्राविधिकहरू सहितको नेटवर्क छ । प्रा स्वा केन्द्र, इलाका, हे.पो, स्वास्थ्य प्राविधिक । महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाको सूचना संयन्त्र निर्माण भएको छ । ख) ४ वटा PHCमा Medical officer को संयोजकतामा RRT रहने भएको छ ।	२ लाख, आवश्यकता अनुसार बजेट थप गर्न सकिने	क) नेपाल सरकारले तोके बमोजिमको रु एक लाख को औषधि वण्डलिङ्ग सहित ४ वटा इमर्जेन्सी ब्याग र फोकल पर्सन सहितको आपतकालीन प्रतिकार्य टोली मनहरी, पालुङ्ग, छतिवन र भीमफेदी ४ वटा क्षेत्रमा रहेको छ । स्वास्थ्य संस्थामा प्रतिकार्य कर्मचारी छन् । ख) PHCहरुमा ४ वटा Emergency kit box राखेको छ । ग) ३० थान Tent घ) १ गाडी ङ) ३५ वटा एम्बद्रलेन्स (जिल्ला भर) च) २०० safe delivery kit छ)४५०० aqua tabs ज) २०० न्यानो झोला नवजात शिशुका लागि	
२	प्लान नेपाल	संयोजक १	४ लाख	100 Kit	
३	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	२० जना प्राथमिक उपचारक	५ लाख	प्राथमिक उपचार औषधि र आकस्मिक उपचार औषधि आवश्यकता अनुसार १००० स्वयम्सेवक ५ थान Tent र ५० त्रिपाल	
४	सिविन बाल हे ल्पलाइन	१ जना	१ लाख	प्राथमिक उपचार औषधि ३० जना आकस्मिक उपचार औषधि १५ जना	
५	COSAN	१ जना		१ जना स्वास्थ्यकर्मी	
६	आयूर्वेद	७ जना स्वास्थ्यकर्मी		३ वटा फिल्डमा स्वास्थ्य संस्था	
७	गै. स. स. महासङ्घ	५ जना		५०-७५ हजारको औषधि	

४.४.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	स्वास्थ्य कार्यालय	शशिकान्त सिंह	९८५५०२०७१८/०५७ ५२०७१८ dho.makawanpur1@gmail.com
२	हेटौंडा अस्पताल	डा. प्रवीण श्रेष्ठ	९८५५०३१८५५
३	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन १ कार्यालय हेटौंडा	बालमुकुन्द श्रेष्ठ	९८५५५०७२७२६/०५७५२०७२६
४	भेटनरी अस्पताल तथा पशु विकास केन्द्र	चेतनारायण खरेल	९८५५०७०७२८/०५७५२४३७१
	स्थानीय तह		
५	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
६	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
७	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
८	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
९	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
१०	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
११	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
१२	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१३	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१४	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१५	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१६	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर एकाई	मिहिर झा	९८०१२४११४८
१७	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी	लक्ष्मण भट्टराई	९८४५०२८७११
१८	जिल्ला औषधि व्यवसायी सङ्घ	सुधिर दहाल	९८५५०६८२३७
१९	जिल्ला स्थित स्वास्थ्यकर्मी सङ्घ	टि एन ढुंगेल	९८५५०७२५५८
२०	जिल्ला स्थित स्वास्थ्यकर्मी सङ्घ	रामाधार पाण्डे	९८५५०६७०२३
२१	जिल्ला स्थित स्वास्थ्यकर्मी सङ्घ	सुपेन्द्र कार्की	९८५५०६८८५७
२२	मकवानपुर टेक्निकल ईन्ष्टीच्युट	चन्द्र शेखर पण्डित	९८४५०२९८१०
२३	नारायणी नर्सिङ कलेज	रत्न गुरागाई	
२५	परिवार नियोजन सङ्घ	मुरारी रैला	९८४५०२८२३८
२६	ETSC नेपाल	सुर्य राई	९८१९२५९६२४
२७	चुरेहिल अस्पताल, थानाभञ्याङ (२५बेड)	डा. सुन्दर श्रेष्ठ	८५५५०५१९७६
२८	हेटौंडा अर्थोपेडिक अस्पताल (१०बेड)	डा. वसन्त प्रधान	९८५५०७०१३५
२९	हेटौंडा सिटी अस्पताल (१५ बेड)	मेसु	
३०	मकवानपुर सहकारी अस्पताल (२५बेड)	विष्णुगोपाल महर्जन	९८५५०६७०२९
३२	आइभिडियस एकीकृत ग्रमीण	गिता शर्मा	९८०९७९६८६१
३३	हेटौंडा सामुदायिक आँखा अस्पताल	सुधिर श्रेष्ठ	९८४५०२८५०४

४.४.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

बाढीजन्य विपद्को सामना गर्न आपतकालीन समयमा मानवीय सहयोग उपलब्ध गराउन स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्र (Cluster) ले निम्नअनुसार पूर्व तयारी गर्नेछ :

क्र.स.	पूर्व तयारी सम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	क्षेत्रको बैठक आयोजना गरी सदस्यबीच कार्य विभाजन गर्ने र आपतकालीन स्वास्थ्य कार्यदल गठन गर्ने	स्वास्थ्य आयोजना र स्थानीय निका०	जिविव्यस, नेरोसो, स्वास्थ्य स्वयम्सेवक	वैशाख
२	बहुक्षेत्र प्रारम्भिक द्रूत लेखाजोखा (मिरा -MIRA) को लागि क्षेत्रको सदस्य तोक्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रको बैठक	वैशाख
३	जिल्लाका सरकारी, सामुदायिक तथा निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र उनीहरूसँग भएको स्रोतको सूची तयार गर्ने	कार्यदल	क्षेत्रका सदस्य, अ/गैसस,	वैशाख महिना
४	जिल्लास्थित सरोकारवाला वा सहयोगी तह वा संस्थाको सूची र सहयोगको खाका तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	, जिविव्यस , नेरेसो, अ/गैसस	जेठ पहिलो साता
५	आपतकालीन अवस्थामा आवश्यक पर्ने औषधि (ORS, IV fludrs, metronidazole, ciprofloxacin) लगायत अनुसुचीमा उल्लेखित औषधिहरू ७ दिनको लागि पुग्नेगरी भण्डारण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस , नेरेसो, अ/गैसस,	जेठ
६	आपतकालीन अवस्थाको लागि प्रति सङ्कटासन्न गाउँपालिकाको लागि तीन थानका दरले प्राथमिक उपचार बाकस (First Aid Kits) व्यवस्था गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिस्वाका, नेरेसो, अ/गैसस,	जेठ
७	हरेक सङ्कटासन्न गाउँपालिकामा कम्तीमा पनि ९ जनालाई पोषणसम्बन्धी अनुशिक्षण तालिम उपलब्ध गराउने	कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस	वैशाख
८	बच्चालाई दूध खुवाउने आमा, सुत्केरी र गर्भवती महिला, कुपोषित बालबालिका र जेष्ठ नागरिकको लागि एक महिनालाई पुग्ने पोषणयुक्त खाना भण्डारण गर्ने	कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस	जेठ
९	आवश्यक सबै सामान खरिद गरेर वा माथिल्लो तहबाट निकासा लिएर भण्डारणको लागि बन्दोबस्ती क्षेत्रलाई आग्रह गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	बन्दोवस्ती क्षेत्र, जिस्वाका, जिविव्यस , नेरेसो, अ/गैसस,	जेठ
१०	स्वास्थ्य शिविर सञ्चालनका लागि स्वास्थ्यकर्मीको सूची तयार गर्ने	कार्यदल	जिविव्यस ,नेरेसो, अ/गैसस,	वैशाख

११	करिब ५,८३३ थान झुलको बन्दोवस्त गर्ने	कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस	जेठ दोस्रो साता
१२	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि सूचना प्रचारप्रशार गर्ने र पाठ्यसामग्री तयार गरी स्वयम्सेवक परिचालन गर्ने	कार्यदल	जिविव्यस नेरेसो, अ/गैसस,	
१३	एम्बुलेन्सको सहज परिचालनको बन्दोवस्त मिलाउने जिल्लाभित्र रहेका एम्बुलेन्सहरूको सम्पर्क नम्बर सहित सुची तयार पार्ने	कार्यदल	जिस्वाका, नेरेसो, अ/गैसस, उद्योग वाणिज्य सङ्घ तथा अन्य सेवा प्रदायक संस्थाहरू	जेठको दोस्रो साता
१४	अनुगमन र प्रतिवेदनको लागि सदस्य तोक्ने	क्षेत्रको बैठक	क्षेत्रका सदस्य	जेठ मसान्त
१५	प्रदेश निर्देशनालय बाट RRT को लागि सामग्री सहितको १० थान ब्याग माग गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्वास्थ्य कार्यालय	जेष्ठ मसान्त

४.४.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना :

क्र.स.	प्रतिकार्यसम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	आपतकालीन बैठक आयोजना गरी	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रगत सदस्य,	बाढी आएको १२ घण्टाभित्र,
२	बाढीबाट स्वास्थ्यमा उत्पन्न समस्याबारे सूचना तथा जानकारी सङ्कलन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस,नेरेसो, स्वास्थ्यकर्मी	३६ घण्टा भित्र
३	बहु क्षेत्रगत द्रूत लेखाजोखाको प्रतिवेदन र सूचना लिने	तोकिएको सदस्य	समन्वय तथा सूचना क्षेत्र,	३ देखि ७ दिन
४	स्वास्थ्य कार्यालयको आपतकालीन प्रतिवेदनको आधारमा स्वास्थ्यसम्बन्धी आवश्यकता पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख तथा कार्यदल	क्षेत्रका सदस्य, जिविव्यस	५ दिन
५	घाइतेको उपचारका लागि तत्काल स्वास्थ्य कार्यदल खटाउने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस, स्वयम्सेवक	तत्कालै
६	थप उपचारका लागि अस्पताल पठाउने व्यवस्था मिलाउने	स्वास्थ्य कार्यदल	कार्यदल	तत्कालै
७	सरुवा रोग नियन्त्रणको लागि खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस, स्वयम्सेवक	एक हप्ताभित्र
८	जनस्वास्थ्यसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस, स्वयम्सेवक	एक हप्ता भित्रमा

९	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने आमा, गर्भवती महिला र कुपोषित बालबालिकालाई पोषणयुक्त खाद्यान्नको लागि खाद्य क्षेत्रलाई सिफारिस गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, , अ/गैसस, स्वयम्सेवक	आवश्यकताअनुसार
१०	शिविरमा मलेरिया नियन्त्रणको लागि विषादी छर्किने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,जि स्वाका	शिविर स्थापना भएपछि
११	झुल वितरण गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,अ/गैसस	आवश्यकताअनुसार/१ महिना
१२	शिविरमा स्वास्थ्यकेन्द्र गर्ने र पोषण क्लिनिक स्थापना गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	नेरेसो, अ/गैसस	शिविर स्थापना भएपछि
१३	संरक्षण क्षेत्रसँग समन्वय गरी मनोसामाजिक सेवा सञ्चालन गर्ने	स्वास्थ्य कार्यदल	जिविव्यस,नेरेसो, अ/गैसस,	आवश्यकताअनुसार
१४	अन्य क्षेत्र र जिविव्यससँग मिलेर प्रतिकार्यको नियमित अनुगमन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	नेरेसो, अ/गैसस,	नियमित रूपमा
१५	स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था, भएका कार्य र आवश्यकताको समीक्षा गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	स्वास्थ्य कार्यदल, क्षेत्र सदस्यहरू	नियमित रूपमा
१६	प्रतिवेदन तयार गरी जिविव्यस र सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने	क्षेत्र प्रमुख	कार्यदल	नियमित रूपमा

४.४.५ बजेट अनुमान

क्र.सं.	क्रियाकलापहरू	इकाइ	परिमाण	दर	जम्मा रकम	कैफियत
१	समन्वय वैठक (६ पटक)	६ पटक	२०	२००	२४००	(३ महिना)
२	प्रारम्भिक मानवीय सहयोग सम्बन्धी अभिमुखीकरण	१ दिन	३०	१०००	३०,०००	
३	अत्यावश्यक औषधिहरूको भण्डारण		१०,५००	२००	२१०,०००	
४	जनचेतना अभिवृद्धि					
	१० हाते माइक	वटा	१०	४०००	४०,०००	
	सडक नाटक (५ जनाको ३ वटा टोलीले ।)	पटक	३०	५०००	१५०,०००	
५	पोष्टर निर्माण तथा छपाई	थान	१०००००	१५	१५०,०००	
	पर्चा छपाई	थान	३०,०००	२	६०,०००	
६	महिला स्वास्थ्य स्वयम्सेविकाहरूलाई अभिमुखीकरण	जना	४५०	४००	१८०,०००	

७	बच्चा तथा कुपोषित बालबालिकालाई पोषणयुक्त खाना र खाना खुवाउने तालिम	२ दिन	१००	७००	७००००	
८	अति कुपोषित बच्चाहरूलाई पुनर्स्थापना (५ वटा क्याम्प)	१ पटक	२५	१०००००	२५०,०००	
	पुनःस्थापितहरूको खर्च (२ जनाको दरले ५ क्याम्पमा १० जनालाई ३० दिनसम्म ।)	३० दिन	१०	५००	१५०,०००	
९	एम्बुलेन्स सेवा					
	ड्राइभर भत्ता	३० दिन	२	५००	३०,०००	
	इन्धन लिटर	३० दिन	२	१०००	६०,०००	
१०	स्वास्थ्य शिविर	७ दिन	१०	५०००	५०,०००	
	जनशक्तिको परिचालन (३ जनाको दरले)	३० दिन	३	१०००	९०,०००	
	औजारको व्यवस्था	१ पटक	१०	२००	२०,०००	
	सवारी साधनको व्यवस्था	३० दिन	१	५००	१५०,०००	
	Sterilization				०	
	स्टोभ (प्रतिशिविर १ वटाका दरले १० वटा ।)	१ पटक	१०	१०००	१०,०००	
	मटितेल प्रति दिन ५ लिटरका दरले ।	१५० लि.	१	१००	१५,०००	
	जनशक्ति परिचालन (सहयोगी १० जना सहित ।)	२ दिन	२०	१०००	४०,०००	
११	जनशक्ति व्यवस्थापन (गर्भवती, प्रसुती तथा नव शिशु स्याहार सेवाका लागि) दुई जनाको दरले हप्तामा एक पटक)	८ पटक	२	१०००	१६,०००	
	सुत्केरी स्याहार केन्द्रको व्यवस्थापन एक महिना सम्म	१ महिना	२५	१००००	२५०,०००	
१२	झुलको मौज्दात राख्ने	वटा	१५००	५,००	७५०,०००	
१३	इन्सेक्टीसाइडको भण्डारण २ दिनका दरले ६ जना	२ दिन	६	१०००	१२०,०००	
१४	अनुगमन, मूल्याङ्कन तथा सुपरिवेक्षण	५ पटक	३	५,०००	७५०,०००	
	जम्मा				३७०३४००	

४.४.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : आपतकालीन अवस्था उत्पन्न भएको समयमा विशेषगरी अत्यधिक जोखिममा रहेका समूहको स्वास्थ्य तथा पोषणसम्बन्धी आवश्यकता पूरा गर्ने प्रत्याभूति गर्नु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य रहनेछ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	पूर्व तयारी लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	स्वास्थ्य क्षेत्रको आपतकालीन बैठक आयोजना	नियमित बैठकको आयो जना	समन्वय र सम्पर्क कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस जिसस, नेरेसो	१००००
	भूकम्पबाट स्वास्थ्यमा उत्पन्न समस्याबारे सूचना तथा जानकारी सङ्कलन गर्ने	प्रारम्भिक द्रुत लेखाजो खा सञ्चालन	तालिम प्राप्त व्यक्ति तथा फारम तथा प्रयोग गर्ने टुलमा असमानता		१५०००
	विपद्को अवस्थाको मूल्याङ्कन गर्ने विशिष्ट सेवा दिनु पर्ने जनसङ्ख्याको पहिचान गर्ने जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समिति र अन्य क्षेत्र तथा सरोकारवालासँग सम्बन्ध राखी काम गर्ने व्यवस्था मिलाउने				१०००००
दोस्रो दिन	बहु क्षेत्रगत द्रूत लेखाजोखाको प्रतिवेदन र सूचना लिने	बहु क्षेत्रगत द्रूत लेखाजो खा तालिम प्राप्त टोली परिचालन	तालिम प्राप्त व्यक्ति तथा फारम तथा प्रयोग गर्ने टुलमा असमानता	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस जिसस, नेरेसो	५००००
	बहु क्षेत्रगत द्रूत लेखाजोखाको प्रतिवेदनको आधारमा स्वास्थ्यसम्बन्धी आवश्यकता पहिचान गने				१००००
तेस्रो दिन	घाइतेको उपचारका लागि तत्काल स्वास्थ्य कार्यदल खटाउने	प्राथमिक उपचार तालिम पाएका स्वयम्से वक परिचालन जिल्लाका सरकारी, सामुदायिक तथा निजी स्वास्थ्य सेवा प्रदायक र उनीहरूसँग भएको स्रोतको सूची तयार गर्ने	तालिम पाएका स्वयम्सेवक र प्राथमिक उपचार किटको अभाव, स्थानीयक्षे त्रमा स्वास्थ्य कार्यकर्ताको अभाव, खोपको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस जिसस, नेरेसो	२०००००
	थप उपचारका लागि अस्पताल पठाउने व्यवस्था मिलाउने				१००००००
	१) सरुवा रोग नियन्त्रणको लागि खोप तथा नियन्त्रणका विशेष कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने २) खानेपानी निर्मलीकरण वा शुद्धीकरण				५०००००

पहिलो हप्ता	सरुवा रोग नियन्त्रणको लागि खोप कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने	हरेक सङ्कटासन्न गाउँपालिकामा कम्तीमा पनि ९ जनालाई पोषणसम्बन्धी अनुशिक्षण तालिम उपलब्ध गराउन आपतकालीन अवस्थामा आवश्यक पर्ने औषधि (ORS, IV fludrs, metronidazole, ciprofloxacin)७ दिनको लागि पुग्नेगरी भण्डारण गर्ने	दक्ष जनशक्ति, खोप, औषधि र पोषणयुक्त खाद्यान्नको भण्डारण अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस जिसस, नेरेसो, अन्य दातृ तह	५००००
	जनस्वास्थ्यसम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धिको कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने				२५००००
	शिविरमा किटजन्यनियन्त्रणको लागि विषादी छर्किने				३०००००
	सुत्केरी तथा बच्चालाई दूध खुवाउने आमा, गर्भवती महिला र कुपोषित बालबालिकालाई पोषणयुक्त खाद्यान्नको गर्ने	बच्चालाई दूध खुवाउने आमा, सुत्केरी र गर्भवती महिला, कुपोषित बालबालिका र जेष्ठ नागरिकको लागि एक महिनालाई पुग्ने पोषणयुक्त खाना भण्डारण गर्ने			१००००००
पहिलो महिना र सो भन्दा बढी	झुल वितरण गर्ने	आवश्यक्तानुसार झुलको व्यवस्था मिलाउने	झुल तथा भण्डारण अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस जिसस, नेरेसो, अन्य दातृ तह	३०००००
	शिविरमा स्वास्थ्य परीक्षण गर्ने र पोषण क्लिनिक स्थापना गर्ने	दक्ष स्वास्थ्य टोली गठन तथा परिचालन	भौगोलिक कठिनाइले ढिलाइ		३०००००
	संरक्षण क्षेत्रसँग समन्वय गरी मनोसामाजिक सेवा सञ्चालन गर्ने	मनोसामाजिक सेवा सञ्चालन गर्न सक्ने दक्ष टोली गठन तथा परिचालन	दक्ष जनशक्तिको अभाव		१५००००
	स्वास्थ्य तथा पोषणको अवस्था, भएका कार्य र आवश्यकताको समीक्षा गर्ने	क्षेत्रगत समितिको नियमित बैठक र प्रतिवेदन तयारी	प्रतिवेदन लेखन दक्षता कमी र एकरुपता नहुनु	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
	योजना सहित प्रतिवेदन तयार गरी जिविव्यसर सरोकारवालालाई उपलब्ध गराउने				३०००००
जम्मा					४५४५०००

४.४.७ पोषण क्षेत्रका योजना

विपद्को समयमा बालबालिका र गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरुमा पोषण सम्बन्धी समस्या उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ । त्यसैकारण यस कार्ययोजनाले विपद् प्रभावित समुदायको बालबालिका र गर्भवती तथा सुत्केरी महिलाहरुको पोषण स्थिती सुदृढ गर्नुका साथै विशेष व्यवस्थाका लागि काम गर्छ । यी विभिन्न परिणामले गर्दा समुदायमा, विशेष गरी ० देखि ५९ महिनाका बालबालिका, गर्भवती तथा स्तनपान गराउने आमाहरुमा मृत्यु तथा कुपोषणको जोखिम बढ्ने सम्भावना हुन्छ

उद्देश्य र रणनीतिहरु

क) सामान्य उद्देश्य

प्रभावित यस मकवानपुर जिल्लाका बालबालिका, महिला तथा अन्य जोखिममा परेका मानिसहरुलाई खाध्यान्न अभाव र रोग तथा सङ्क्रमणले गर्दा हुन सक्ने कुपोषण र मृत्युबाट बचाउने .

ख) विशिष्ठ उद्देश्यहरु :

- प्रभावकारी पोषण विषयगत क्षेत्रको समन्वय स्थापना तथा प्रवर्द्धन गर्ने साथै अन्य बिषयगत क्षेत्रहरुसँग पनि आवश्यक समन्वय गर्ने .
- भूकम्प, बाढी रपहिरोबाट प्रभावित महिला तथा बालबालिकाहरुमा स्तनपानको लागि सहयोग, संरक्षण र प्रवर्द्धन तथा शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण व्यवहारलाई प्रबर्द्धन गर्ने .
- शीघ्र कुपोषणको व्यवस्थापन र संरक्षण गर्ने .
- विभिन्न कार्यक्रमहरु जस्तैः सूक्ष्मपोषण तत्व (भिटामिन ए, आईरनरफोलिक एसिड, बहुसूक्ष्मपोषण तत्वहरु) को वितरण आदि मार्फत बालबालिकाहरु, गर्भवती, सुत्केरी महिलाहरुले सूक्ष्मपोषण तत्व पाएको सुनिश्चित गर्ने .

पोषण क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान स्रोत साधन तथा क्षमताको सूची

क) मानवीय स्रोतको व्यवस्थान:

- पोषण विषयगत क्षेत्रको लागि जिल्ला उपसंयोजक : सवल
- प्रभावित क्षेत्रमा शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण परामर्शकर्ता : ३ गाउँपालिका
- प्रभावित क्षेत्रमा शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण परामर्शकर्ता संयुक्त पोषण प्रतिकार्यमा तालिम प्राप्त महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका :४६६
- संयुक्त पोषण प्रतिकार्यमा तालिम प्राप्त स्वास्थ्यकर्मी :२९०
- थप खाना वितरण केन्द्रका लागि खाना वितरक : २३
- बहिरङ्ग सेवा (OTC) अनुगमन कर्ता : १२
- मनोपरामर्श कर्ता : ९

ख) आन्थ्रोपोमेत्रिक साधन :

- उचाई मापन बोर्ड: २३ वोटा
- साल्टर स्केल : २३ वोटा
- एम.यु.ए.सी टेप (पाखुरा नाप्ने टेप): २०० वटा

ग) IEC/BCC सामग्रीहरु आवश्यक्ता अनुसार प्रयोगमा ल्याउन सक्ने गरी व्यवस्थापन गरी राखिएको छ ।

- शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण परामर्श कार्ड
- शिशु तथा बाल्यकालीन पोषण ब्रोसर
- थप खाना सम्बन्धी जानकारी सिट

- आपतकालीन अवस्थामा गरिने पोषण परामर्श कार्ड
- बहु सूक्ष्म पोषण परामर्श कार्ड
- भिटामिन ए, जुकाको औषधि, जिंकको परामर्श कार्ड
- मातृ पोषण परामर्श कार्ड
- सरसफाई परामर्श कार्ड
- आपतकालीन निर्देशिका

घ) थप खाना कार्यक्रमको लागि खाना (निजि तथा सामाजिक सङ्घसंस्थाहरु सँग समन्वय गरी व्यवस्थापन गर्न सकिने)

- सबै लक्षित समूह (६ देखि २३ महिनाका बालबालिकाहरु र तथा गर्भवती सुत्केरी महिलाका) लागि ८ हप्ताका लागि थप खाद्यान्न न्यूनतम ३५ मे.ट
- ६ देखि ५९ महिनाका मध्यम शीघ्र कुपोषित बालबालिकाहरु र ६ महिना मुनिका मध्यम शीघ्र कुपोषित बालबालिकाहरुका आमाहरुको लागि थप खाना ३७५० प्याकेट

ङ) उपचारात्मक कार्यक्रमका लागि सामग्रीहरुः

- तयार पारिएको उपचारात्मक खाना :३७५० प्याकेट
- एमोक्सिलिन : ५०,००० ट्याब्लेट

च) अन्तरंग सेवा (Stabilization Center) **को लागि सामग्रीहरुः**

- तयारी उपचारात्मक खाना: १ कार्टून
- एफ ७५ : १०० पोका
- एफ १०० : १०० पोका
- रिसोमोल : १०० पोका
- अन्य औषधिहरु :.......................................

छ) सूक्ष्म पोषक तत्व वितरण कार्यक्रमका लागि सामग्रीहरुः

- अल्बेन्डाजोल :८००० ट्याब्लेट
- भिटामिन ए : २,००० क्याप्सुल
- बाल भिटा :२०,००० स्याचेट
- जिन्क सलफेट २० एम्जी : २५००० ट्याब्लेट
- इरन चक्की : ४०,००० ट्याब्लेट

ज) पोषण कर्नर कार्यक्रमका लागि सामग्रीः

- अन्न र कन्दमुल (चामल,गहुँ,मकै,आलु,पिडालु,कोदो,फापर): १० के.जी
- गेडागुडी (भटमास,चना,केरउ,रहर,मसुरो,मास): १०के.जी
- हरियो सागपात तथा पहेला फलफुल : (आर्टिफिसियल) र पुग्ने गरी
- पशुजन्य स्रोत(माछा, मासु,अन्डा): (आर्टिफिसियल) र पुग्ने गरी

झ) खानेपानी तथा सरसफाइ कार्यक्रमकालागि सामग्रीहरु खानेपानी तथा सरसफाई क्षेत्र सँगै समन्वय गरी कार्य गर्न तोक्ने

- क्लोरिन ट्याब्लेट
- फिल्टर
- स्वच्छता सामग्री

ग) प्रतिकार्य रणनीति

- स्तनपान र पुरक खानाको लागि सहयोग, संरक्षण र प्रबर्द्धन
- मध्यम शीघ्र कुपोषणको व्यवस्थापनको लागि थप आहार कार्यक्रम
- कडा शीघ्र कुपोषणको व्यवस्थापन कार्यक्रम
- सूक्ष्मपोषण तत्व कार्यक्रम अन्तर्गत बाल भिटा र भिटामिन ए वितरण अल्बेन्डाजोल
- गर्भवती र सुत्केरी महिलाहरुका लागि आईरन फोलिक एसिड चक्की वितरण तथा मातृ पोषण परामर्श
- पोषणको लागि व्यवहार परिवर्तन
- खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम

घ) प्रस्तावित कार्यक्रम, लक्षित जनसङ्ख्या, र सूचक कार्य

क. स.	सम्भावित कार्यक्रम/ क्रियाकलाप	लक्षित जनसङ्ख्या	सुचक	साझेदारी संस्थाको भुमिका
१.	स्तनपान र पुरक खानाका लागि सहयोग,संरक्षण र सहयोग	• स्तनपान मात्र गराउने ० देखि ५ महिनाका बालबालिका भएको आमाहरु : ९५०० • पुरक खाना खुवाईएका ६ देखि २३ महिनाका बालबालिका भएको आमाहरु: १४,२७१ (श्रोत:20HMIS 2075population projection 2076 /)	• स्तनपान सम्बन्धी प्रभावकारी परामर्श सेवा पाउने ० देखि ५ महिनाका बालबालिका भएका आमाहरुको ६६ प्रतिशत (श्रोत : NDHS 2016) • स्तनपान सम्बन्धी प्रभावकारी परामर्श सेवा पाउने ६ देखि २३ महिनाका बालबालिका आमाहरुको ७० प्रतिशत • ६ देखि २३ महिनाका बालबालिकामा पोषिलो तथा शक्तिबर्धक पुरक खानामा पहुँच भएको ८३ प्रतिशत • गर्भवती, स्तनपान गराउने आमाहरुको थप पोषिलो खाना र सहयोगमा पहुँच भएकोर ७० प्रतिशत	स्वास्थय कार्यालय मकवानपुर, सवल, युनिसेफ र स्थानीय निकाय

२.	लक्षित थप खाना वितरण कार्यक्रम	● ६ देखि ५९ महिनाका मध्यम शीघ्र कुपोषित बालबालिकाहरु : २७९७ ● गर्भवती तथा स्तनपान गराउने कुपोषित महिला (० देखि ६ महिनाका बालबालिकाको आमा) : १,०३५ (श्रोतः SMART survey,Makwanpur 2016)	● कम्तिमा ६० दिनसम्म लक्षित थप खानामा पहुँच भएका प्रभावित ६ देखि ५९ महिनाका मध्यम शीघ्र कुपोषित बालबालिका : १०० प्रतिशत ● बढीमा २ महिनासम्म थप खानामा पहुँच भएका प्रभावित गर्भवती तथा सुत्केरी कुपोषित महिलाहरु : १०० प्रतिशत न्युनतम मापदण्ड: मध्यम शीघ्र कुपोषण प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागि ● कार्यक्रमको फैलावट- ग्रामीण ५० % शहरी ७० % ,क्याम्प ९० % ● सेवाबाट बाहिरिएका मध्ये मृत्यु दर ३ %, निको हुने दर ७५ %, त्रुटी दर १५ %	स्वास्थय कार्यालय मकवानपुर, सवल, युनिसेफ र स्थानीय निकाय
३.	कडा शीघ्र कुपोषित बच्चाका लागि उपचारात्मक खाना	● ६-५९ महिनाका कडा शीघ्र कुपोषित बालिकाहरु:८६० (श्रोत : SMART survey, Makwanpur 2016)	● आवश्यकता रहुन्जेलसम्म तयारी उपचारात्मक खानामा पहुँच भएका प्रभावित ६ देखि ५९ महिनाका कडा शीघ्र कुपोषित बालबालिका : १०० प्रतिशत न्युनतम मापदण्ड : कडा शीघ्र कुपोषण प्रभावकारी व्यवस्थापनका लागिः ● कार्यक्रमको फैलावट ग्रामीण ५० %, शहरी ७० % , क्याम्प ९०% ● सेवाबाट बाहिरिएका मध्ये मृत्यु दर १० %, निको हुने दर ७५ %, त्रुटी दर १५%	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर, सवल, युनिसेफ र स्थानीय निकाय

४.	सूक्ष्म पोषक तत्व अन्तर्गत बाल भिटा, भिटामिन ए र अल्बेन्डाजोल वितरण कार्यक्रम	● भिटामिन ए प्रदान गरिएका ६ देखि ५९ महिनाका बालबालिकाहरु : ४६,१६६ ● जुकाको औषधि वितरण गरिएका १२ देखि ५९ महिनाका बालबालिकाहरु : ३५,८५९ ● सूक्ष्मपोषण तत्व वितरण गरिएका ६ देखि २३ महिनाका बालबालिकाहरु : १४,७६८ (श्रोत :HMIS population projection 2073/74)	● सूक्ष्म पोषक तत्व अन्तर्गत बाल भिटा, भिटामिन ए र अल्बेन्डाजोल वितरण गरिएका बालबालिकाहरु : १०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर, सवल, र स्थानीय निकाय
५	सुत्केरी तथा गर्भवती महिलाहरुका लागि आईरन फोलिक चक्की, अल्बेन्डाजोल, भिटामिन ए वितरण र मातृ पोषण परामर्श	● गर्भवती महिला : ११५६८ ● स्तनपान गराउने महिला (० देखि ६ महिनाका बालबालिका आमा) ९,८८७ (श्रोत :HMIS population projection 2075/76	● आईरन फोलिक एसिड चक्की पाएका गर्भवती महिलाहरु : १०० प्रतिशत ● आईरन फोलिक एसिड चक्की पाएका सुत्केरी महिलाहरु : १०० प्रतिशत ● अल्बेन्डाजोल पाएका गर्भवती महिलाहरु : १०० प्रतिशत ● भिटामिन ए पाएका सुत्केरी महिलाहरु : १०० प्रतिशत ● मातृ पोषण परामर्श पाएका सुत्केरी तथा गर्भवती महिलाहरु:१०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर, सवल, र स्थानीय निकाय

६.	सबैलाई थप खानेकुरा दिने कार्यक्रम	● ६ देखि २३ महिनाका बालबालिकाहरु : १४,२७१ ● गर्भवती महिला : ११,६५९ ● स्तनपान गराउने महिला (० देखि ६ महिनाका बालबालिका आमा) ९,५०० (स्रोतः HMIS population projection 2075/76)	● कम्तिमा २ महिनासम्म थप खानामा पहुँच भएका प्रभावित ६ देखि २३ महिनाका बालबालिका : १०० प्रतिशत ● कम्तिमा २ महिनासम्म थप खानामा पहुँच भएका प्रभावित गर्भवती महिलाहरु : १०० प्रतिशत ● कम्तिमा ३ महिनासम्म थप खानामा पहुँच भएका प्रभावित स्तनपान गराउने महिलाहरु : १०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर र स्थानीय निकाय
७.	पोषण कर्नर	● विस्थापित भएका लक्षित समूह : ३००० ● क्षति भएका ठाउँहरुको लक्षित समूह : २५००	● विस्थापित क्याम्प : १०० प्रतिशत ● क्षति भएका ठाउँहरु : १०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर र स्थानीय निकाय
८.	खानेपानी तथा सरसफाई कार्यक्रम	● विस्थापित भएका लक्षित समूह ३,००० ● क्षति भएका ठाउँहरुको लक्षित समूह : २,५००	● वस्थापित क्याम्प साथै क्षति भएको ठाउँहरुमा स्वच्छता सामाग्रीको वितरण : १०० प्रतिशत ● विस्थापित क्याम्प साथै क्षति भएको ठाउँहरुमा फिल्टर तथा क्लोरिन ट्याब्लेट वितरण : १०० प्रतिशत ● विस्थापित क्याम्प साथै क्षति भएको ठाउँका जनसङ्ख्यालाई हात धुने प्रक्रिया बारे परामर्श : १०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर, स्थानीय निकाय, युनिसेफ र प्लान नेपाल
९.	मनोपरामर्श कार्यक्रम	● मानसिक रुपले प्रभावित जनसङ्ख्या : १,५००	मानसिक रुपले सङ्क्रमित भएका जनसङ्ख्या : १०० प्रतिशत	स्वास्थ्य कार्यालय मकवानपुर, स्थानीय निकाय र विएनएमटि

४.४.७.१ तयारी कार्य (के तयारी गर्न आवश्यक छ) (स्थानीय निकाय एवम् सम्वन्य सहकार्य नियमित गर्ने)

- पोषणको प्रतिकार्यका लागि साझेदार संस्थासँग आकस्मिक करार सम्झौता गरेर तयारी अवस्थामा बस्ने,
- रणनीतिक स्थानहरुमा आवश्यक पोषण सामग्री भण्डारण गर्ने,
- कर्मचारीहरुको जिम्मेवारी, भूमिका(TOR) र कर्मचारी काज र व्यवास्थापन योजना,
- ढुवानी सेवा सहित जिल्लाको स्थानीय अनुमानित लक्षित जनसङ्ख्या अनुसार ढुवानी योजना तयार गर्ने,
- मानव श्रोत (स्वास्थ्यकर्मी, महिला स्वास्थ्य स्वयम् सेविका)को लागि क्षमता अभिबृद्धि र PCA तयारी अवस्थामा राख्ने,
- IEC/BCC सामग्रीहरु र सन्देश तयारी गर्ने ।

४.४.७.२ बजेट अनुमान

कार्यक्रमका लागि आनुमनित बजेट		
क्र.स.	कार्यक्रम	बजेट
१	स्तनपान तथा पुरक खानाको प्रवर्द्धन,सहयोग र संरक्षण	IEC/BCC : २००,०००
२	सूक्ष्म पोषक तत्व अन्तरगत बाल भिटा र भिटामिन एरअल्बेन्डाजोल वितरण	२,५०,००० (५० संस्था*२५००*२) ढुवानी खर्च
३	उपचारात्मक खाना वितरण कार्यक्रम	ढुवानी खर्च: ५००,०००
४	लक्षित थप खाना वितरण कार्यक्रम	ढुवानी खर्च: ५००,०००
५	स्तनपान तथा पुरक खानाको प्रवर्द्धन, सहयोग र संरक्षण	ढुवानीरखाना: ३००,०००
६	सूक्ष्म पोषक तत्व अन्तरगत बाल भिटा र भिटामिन एरअल्बेन्डाजोल वितरण	ढुवानीरखाना: ५००,०००

४.४.७.३ सञ्चालनका लागि आवश्यक सहयोग तथा प्रतिकार्य योजना (के सामाग्री, ढुवानी, कर्मचारी, वित्तीय)

विपद्को घटना पश्चात्को अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य(विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	मुख्य जिम्मेवार निकाय	प्रतिकार्यका लागि आवश्यक श्रोत र साधन	हाल उपलब्ध श्रोत साधन	आवश्यक श्रोत साधनको आभाव
घटना भएको २/३ घण्टा भित्र	जि.जन.स्वा.कासँग समन्वय	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय/ गै.स.सा	स/गै.स.स	
पहिलो दिन	विभिन्न सरगै.स.सा जसले काम गर्छौं भनेर प्रतिबद्धता जनाएका थिए उनीहरुसँग समन्वय गर्ने	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय/ गै.स.सा	स/गै.स.सा	

दोश्रो दिन-१५ दिन	-आधारभूत,खण्डीकृत तथा जनगणना तथ्याङ्क सङ्कलन तथा तयारी - मानवीय सहायतामा संलग्न निकायहरुलाई संयुक्त लेखाजोखा विधि सम्बन्धी तालिम IRA -महत्वपूर्ण कार्यलाई पहिलो प्राथमिकता विस्तापित परिवार, विस्तापित जनसङ्ख्याका लागि क्याम्प,सुरक्षा, क्षति भएका ठाउँहरु) -अवस्थाको लेखाजोखा साथै निरन्तर अनुगमन	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय/ गै.स.सा	स/गै.स.सा	
१६ दिन-निरन्तर	-पोषण सम्बन्धी कार्यहरु लाई निरन्तर अगाडि बढउने -OTC/TSFP sites खोल्नका लागि समन्वय गर्ने -Active Screening गर्न सुरु गर्ने -तालिमको तयारी -लक्षित जनसङ्ख्यालाई पुरक तथा उपचारात्मक खाना वितरण गर्ने कार्य सुरु गर्ने -Blanketsupplemen-tation का रुपमा सूक्ष्म पोषक तत्व/खाना वितरण गर्ने कार्य सुरु गर्ने	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय/ गै.स.सा	स्वा.का/ जिविव्य/ स्थानीय निकाय/ गै.स.सा	

४.५. खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता प्रबर्द्धन क्षेत्र

विपद्को समयमा प्रभावित तथा विस्थापित मानिसमा खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रबर्द्धनसम्बन्धी समस्या उत्पन्न हुने सम्भावना रहन्छ भने विपद्मा परेका कतिपय मानिसलाई तत्कालै खानेपानी तथा सरसफाईको आवश्यकता पर्छ । त्यसैकारण यस कार्ययोजनाले विपद् प्रभावित समुदायको खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वास्थ्य प्रबर्द्धनका लागि काम गर्छ ।

क) बाढी पहिरो र लागायत विपद् पश्चात्का अनुमानित परिदृश्य

बाढी पहिरो र लगायत विपद् पश्चात्का कारणबाट मकवानपुर जिल्लाका १० स्थानीय तहमा प्रभाव तथा बिस्थापित हुने परि बार सङ्ख्या लगभग ५,००० जतिको २५,००० जनसङ्ख्यालाई असर पार्दछ, यसको अलवा पहिरोका कारणबाट केही जनता पुरिएर मर्न सक्ने, नगदेबालीको अलवा सम्पति नष्ट हुने, खेतीयोग्य जग्गालाई पहिरोले लैजाने आदि जस्तो अवस्था सिर्जना हुन सक्दछ । यस्तो अवस्थामा तत् तत् समुदाय तथा बस्तीहरुलाई मध्येनजर राखेर खानेपानी तथा सरसफाइको सानोभन्दा सानो सहयोग पनि त्यो अवस्थाको लागि बरदान साबित हुन सक्दछ । आपतकालीन योजना तयार गर्दै गर्दा तलको अवस्थालाई ध्यान दिनु आवश्यक छः

- बाढीपहिरोको कारणबाट होचो स्थानमा रहेका क्षेत्रहरूमा सुरक्षित खानेपानीको मुहान अवरुद्ध हुने गरी इनारहरू दूषित हुनेछन् र सम्भवत : बाढीमा डुब्ने वा पहिरोमा बग्ने वा पुरिनेछन्,
- १५,००० जनता विस्थापित हुनेछन्, केही घाइते भएको अवस्था हुनेछ,
- वातावरण दूषित हुने गरी शौचालयहरू भरिन सक्दछन्,
- चर्पीहरू बाढी पहिरोले क्षतिग्रस्त हुनेछन् र फोहोर सर्वत्र फैलिएको अवस्था हुनेछ,
- पिउने पानीका मुहान र स्रोतहरू प्रदूषित हुनेछ,
- सरसफाइको कमिले पानीजन्य सरुवारोग फैलिएर महामारीजन्य प्रकोप बढेर थप विपद् उत्पन्न हुने सम्भावना प्रबल रहनेछ,
- अस्पताल लगायत केही मुख्य संस्थाहरुमा खानेपानी तथा सरसफाइका सुविधाको अभाव भएको हुनेछ,
- खानेपानीका मुहान लगायतका संरचनाहरु र पाइप लाइन बिग्रेर काम नलाग्ने अवस्थामा पुगेका हुनेछ,
- स्वच्छ पानीको अभाव तथा ढलबाट दूषित वातावरणले गर्दा झाडा तथा हैजा फलने जोखिम बढ्नेछ,
- घरहरु भत्केर आफना व्यक्तिगत सरसफाइका सामग्रीहरु हराएको अवस्था सिर्जित भइ असामान्य अवस्थामा सरसफाइका सामग्रीहरु प्रयोग गर्नु पर्ने छ,
- मानिस तथा जनावर, पशुपंक्षीका मरेका लासहरु पहिरोमा पुरिएको अवस्थामा हुनेछन् जसले वातवारणको साथसाथै अस्थायी खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता स्थानको समेत बसाइलाई असर पार्नेछ ।

ख) क्षेत्रगत उद्देश्यः

विपद् प्रभावित तथा विस्थापित समुदायलाई पानी तथा कीटपतङ्गका माध्यमबाट लाग्ने तथा महमारीजन्य रोगबाट बचाउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

अ) विशिष्ट उद्देश्य :

- विस्थापित समुदायका लागि, खास गरी शिविरमा बस्ने मानिसहरूका लागि सुरक्षित खानेपानी, स्वास्थ्य शिक्षा तथा अस्थायी रूपमा सरसफाइ एवम् नुहाउने सुविधाहरूमा पहुँच उपलब्ध छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,
- विस्थापित मानिसहरूलाई आधारभूत स्वास्थ्यसम्बन्धी सामग्री उपलब्ध गराइएको छ र खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासँग सम्बन्धित व्यवहारिक प्रचलनहरूका बारेमा उचित रूपमा जानकारी उपलब्ध गराइएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,
- खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छतासँग सम्बन्धित सम्पूर्ण उपकरण तथा सुविधा उपलब्ध गराइएका छन् र विस्थापित मानिसहरू बस्ने शिविरहरूमा सुग्घर-सफा (cleanliness) कायम गर्न तिनको सशक्तीकरण गरिएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने ।

ग) खानेपानी तथा सरसफाइका क्षेत्रमा मानवीय सहयोगका न्यूनतम मापदण्ड :

१. पहाडी जिल्लाहरूमा विपद्पछि पहिलो हप्तासम्म पाइपद्वारा अथवा जिल्ला सदरमुकामको खानेपानी योजनासँग सम्बन्ध कायम गरी खाने पानी भण्डारण गरिने ट्याङ्कीद्वारा र तराईका जिल्लाहरूमा प्रतिदिन प्रतिव्यक्ति न्यूनतम ५ लिटर पानी उपलब्ध गराउने र पहिलो ४ हप्ताभित्र प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन उपलब्ध गराइने पानीको परिमाणलाई १५ लिटर पुऱ्याउने,

२. शिविरमा बस्ने विस्थापित मानिसहरू तथा घर तथा व्यक्तिगत सम्पत्ति नष्ट भएका व्यक्तिहरूका लागि पानी सङ्कलन गर्नका लागि बाल्टीन र पानी शुद्ध गर्नका लागि ३० दिनसम्म खानेपानी शुद्ध गर्ने ट्याब्लेट (tablets) अथवा बाटर गार्ड (water guard) उपलब्ध गराउने,

३. शिविरमा बसोबास गर्ने विस्थापित मानिसहरूका लागि उपयुक्त सरसफाइ एवम् महिलाहरूका लागि नुहाउने सुविधाका निमित्त अस्थायी चर्पी (हरेक २० व्यक्तिका लागि एक चर्पी र पहिलो हप्ताभित्र हरेक १० व्यक्तिका लागि एक चर्पीका दरले सोलाई बढाउने गरी) को निर्माण गर्ने,

४. शिविरमा बसोबास गर्ने प्रभावित मानिसहरूलाई जिल्ला स्वास्थ्य तथा खानेपानी कार्यालयका कर्मचारी, साझेदार गैर-सरकारी सङ्गठन, महिला सामुदायिक स्वास्थ्य स्वयम्सेवक एवम् रेडक्रसका स्वयम्सेवकहरूसँग मिली स्वास्थ्यसम्बन्धी किट (kits)वितरण गर्ने र स्वास्थ्य प्रवर्धनसम्बन्धी क्रियाकलापहरू (पानी शुद्ध पार्ने उचित तरिका र साबुनद्वारा हात धुने) सञ्चलन गर्ने,

५. एकरूपताका लागि जिल्ला आकस्मिक योजनालाई राष्ट्रिय आकस्मिक योजनासँग मेल खाने गरी तयार पार्ने ।

४.५.१ उपलब्ध श्रोत साधन र क्षमता

क्र.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	सामग्री	कैफियत
१	खानेपानी तथा सरसफाई डिभिजन नं १	६ जना प्राविधिक		ब्लिचिङ पाउडर, खानेपानी तथा सरसफाई सामग्री	
२	जिल्ला समन्वय समिति	२ जना प्राविधिक			
३	पूर्वाधार विकास कार्यालय	प्राविधिक जनशक्ति			
४	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	१८ जना दक्ष जनशक्ति		२०० थान फिल्टर,१५०० मीटर पाईप,गैर खाद्य सामाग्री सेट २००	
५	प्लान नेपाल	१ जना प्राविधिक		फेमिली हाइजिन किट १०० सेट, खानेपानी तथा सरसफाई सामग्री ५०० सेट	
६	५ (क) सङ्घीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजना हेटौंडा				
७	हेटौंडा उप महानगरपालिका	नगर प्रहरी लगायत अन्य प्राविधिक,			
८	खानेपानी उपभोक्ता महासङ्घ	स्वयम्सेवक परिचालन ५ जना			
९	मनहरी विकास संस्था	२ जना प्राविधिक			
१०	राडो नेपाल	जनशक्ति १० जना		५०० थान बल्भकिट/२०० थान फिल्टर/१००० मीटर पाइप	
११	सी सी डी एन	जनशक्ति १०जना			
१२	हेटौंडा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	३ जना प्राविधिक		विभिन्न साइजको पाइप २०० मीटर, ब्लिचिङ पाउडर	
१३	स्वास्थ कार्यालय हेटौंडा	औषधि सहितको डाक्टर टोली		औषधि उपचार	

४.५.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सङ्घीय खानेपानी तथा ढल व्यवस्थापन आयोजनाः नन्द्रलाल वन्जाडे		९८५६०७७५६०
१	खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन नं.१ हेटौंडा	वल मुकुन्द श्रेष्ठ	/०५७५२०७२६ ९८५५०७२७२६
२	पूर्वाधार विकाश कार्यालय	सोमराज तिमल्सीना	९८५५०३०७३२
३	स्वास्थ्य कार्यालय हेटौंडा	शशिकान्त सिंह	९८५५०२०७१८
	स्थानीय तह		
४	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	कपिल प्रसाद उपाध्याय	९८५५०११२२२
५	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
६	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
७	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
८	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
९	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
१०	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
११	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१२	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१३	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१४	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१५	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	खेमराज सपकोटा	९८५५०६८२५०
१६	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर इकाई	भरत थुलुङ	९८४९२८४७८२
१७	खानेपानी उपभोक्ता महासङ्घ	कृष्ण बहादुर राई	९८४५१२३६४९
१८	मनहरी विकास संस्था	खोपनारायण श्रेष्ठ	९८५५०५६२९०
१९	राडो नेपाल	दिपेन्द्र पाठक	९८५५०७०३८०
२०	सीसीडीएन	महेन्द्र मगर	९८५१०००४७७
२१	हेटौंडा खानेपानी व्यवस्थापन बोर्ड	सुदर्शन ढकाल	९८५५०६२६०८

४.५.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समय
१	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रमा काम गर्ने निकाय तथा संस्थाको पहिचान गरी सदस्य तह वा संस्था र तिनका प्रतिनिधिको पुनरावलोकन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय	जेठको दोस्रो हप्ता

२	समुदाय स्थानान्तरण भएको वा शिविरमा तथा प्रभावित गाउँपालिकामा स्वास्थ्य प्रबर्द्धन सँग सम्बन्धित संरचना निर्माण र खानेपानी सरसफाइको अवस्था अध्ययन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय प्लान नेपाल	आवश्यकता अनुसार
३	विभिन्न संस्थाहरूसँग भएको सरसफाइ सामग्रीहरूको मौज्दात विवरण सङ्कलन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख		जेठ मसान्तसम्म
४	मिराको तालिममा सहभागी हुन सदस्य तोक्ने	क्षेत्र प्रमुख	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय प्लान नेपाल	जिविव्यसले तोकेअनुसार
५	पानी शुद्धीकरण र हाइजनि किट, साबुन पानीले हात धुने सम्वन्धी सरसफाइ अभियान । घरदैलो कार्यक्रम महिला स्वास्थ्य कार्यकर्ता परिचालन	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय	जेठ मसान्तभित्र
६	क्षेत्रगत पुनरावलोकन बैठक आयोजना गरी सरसफाइ सम्बन्धी अनुशिक्षण सञ्चालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र,, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान नेपाल	जेठ मसान्त
७	जनचेतना अभिवृद्धिका लागि विभिन्न सङ्घ संस्थासँग भएका सूचना तथा सञ्चारका सामानहरू सङ्कलन, पुनरावलोकन र परिमार्जन गरी प्रकाशन गरी वितरण गर्ने र मौज्दात राख्ने	क्षेत्र प्रमुख वा तोकिएको सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान	रेडियोबाट जेठ २० गतेदेखि भदौसम्म
८	खानेपानी तथा सरसफाइ संरचनाहरूको (चर्पी, स्नान घर आदि) र तालिमका नमूनाहरू स्तरीकरण गरी लागत निकाल्ने र क्षेत्रको बैठकबाट अनुमोदन गराई प्राविधिकहरूलाई अभिमुखीकरण गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख र क्षेत्रका सदस्य ,	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान नेपाल	जेठ मसान्त
९	अन्तर्राष्ट्रिय तथा राष्ट्रिय स्तरका खाने पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रबाट तयार भएका अनुगमन सूचकहरू, फारमहरू स्थानीय स्तरमा सुहाउने बनाई सदस्यहरूबीच अभिमुखीकरण गर्ने	युनिसेफ	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान	वैशाख मसान्त
१०	खानेपानी, सरससफाइ तथा स्वच्छता प्रबर्द्धन सम्बन्धी तालिम प्राप्त व्यक्तिको सूची तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय	जेठ मसान्त
११	आपतकालीन स्वास्थ्य प्रबर्द्धनसम्बन्धी स्वास्थ्य क्षेत्रमा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीलाई तालिम दिने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान नेपाल	चैत मसान्तभित्र

१२	जिल्ला र गाउँमा स्थापित नाट्य समूहलाई आपत् कालीन स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सम्बन्धी प्रशिक्षण दिने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान नेपाल	चैत मसान्तसम्म
१३	विद्यालयमा स्थापित वालसमूहहरूबीच सरसफाइ क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	खानेपानी, स्वास्थ्य कार्यालय, स्वास्थ्य क्षेत्र, गैसस, स्थानीय निकाय, प्लान नेपाल	चैत्रमसान्त सम्म

४.५.४ प्रतिकार्य योजना

क्र.स.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी निकाय	समयावधि
१.	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्र एजेन्सी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन उद्धार समिति बैठकमा सहभागी हुने र कार्यक्षेत्रमा सक्रिय हुने ।	क्षेत्रप्रमुख	जिविव्यस क्षेत्रका सदस्य	२४ घण्टा भित्र
२	क्षेत्रगत सदस्य पहिचान गरी कार्यविवरण तयार गर्ने, पहिलो बैठक बस्ने	जिजस्वाका र क्षेत्र प्रमुख		४८ घण्टा (पहिलो बैठक)
३	क्षेत्रका प्रत्येक सदस्यले आआफनो तहको माथिल्लो तहमा आवश्यकताको जानकारी गराउने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस दातृ तह, अ/गैसस	४८ घण्टा (पहिलो बैठक)
४.	स्वास्थ्य प्रबर्द्धनका साधनहरूको निर्माण तथा मर्मत कार्य निम्नअनुसार गर्ने : ● प्रत्येक गाउँपालिकामा पानी वितरणको अवस्था निरीक्षण गर्ने ● विस्थापित बसेका ठाउँहरू पहिचान गरी थप पानी वितरणको व्यवस्था मिलाउने ● पुराना चर्पीहरू मर्मत गर्ने ● नयाँ चर्पीहरू निर्माण ● क्याम्पमा पुरुष र महिलाको लागि छुट्टाछुट्टै चर्पी निर्माण	जिजस्वाका, क्षेत्रका सदस्य	जिविव्यस दातृ तह, अ/गैसस	१ हप्ता भित्र दोस्रो हप्ता
५	सरसफाइका सामग्री वितरण ३०० सेट ० हार्पिक १ वोतल/चर्पी ० ब्रस १ थान/चर्पी ० फिनेल १ वोतल/चर्पी ० बाल्टी ५ लि. १ थान र १ मग/परिवार	स्वाका, क्षेत्रका सदस्य	जिविव्यस, दातृ तह, अ/गैसस	दोस्रो हप्ता
६	क्षेत्रका सदस्यहरूबीच कार्य समन्वय गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस	१ हप्ता भित्र
७	क्षेत्रका सदस्यबीच मिरा (MIRA)को बारे अभिमुखीकरण गरी सोअनुरुप कार्य सम्पादन गर्ने व्यवस्था मिलाउने	क्षेत्र प्रमुख	जिविव्यस अ/गैसस	३ दिन भित्र

८	मिराको प्रतिवेदनको विश्लेषण र माग र आपूर्तिबीचको अवस्था विश्लेषण गरी कार्य गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य		७ दिन भित्र
९	हाइजिन किट वितरण र सचेतना (६,००० परिवार)	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस सरकार, दातृ तह, अ/गैसस	सातौ दिन भित्र
१०	खानेपानी शुद्धीकरणका समान वितरण (बाल्टीन २ वटा १० र १५ लि., मग १, पिउर पहिलो १ हप्ता र बाँकी दिनका लागि बाटरगार्ड वा पियूस १ प्रति परिवार) जम्मा १५०० परिवार	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस सरकार, दातृ तह, अ/गैसस	पहिलो हप्ता भित्र
११	अनुगमन सूचक पहिचान गरी अनुगमन संयन्त्र परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस अ/गैसस	नियमित
१२	सरसफाइ प्रर्वधन १५०० परिवार • फोहरमैला व्यवस्थापन/फोहरपानी व्यवस्थापन • शिविर क्षेत्रको निर्मलीकरण • स्थानीय भाषामा जनचेतनामूलक क्रियाकलाप • सरसफाइ समिति गठन र अभिमुखीकरण	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस सरकार, दातृ तह, अ/गैसस	नियमित
१३	क्षेत्रको बैठक/माइन्युट तयार र वितरण • पहिलो हप्ता दैनिक • दोस्रोहप्ता ३ पटक • तेस्रो र चौथो हप्ता हप्ताको २ पटक	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस अ/गैसस	१ महिना सम्म
१४	समुदायबाट र अन्य क्षेत्रबाट पृष्ठपोषण सङ्कलन र पुनरावलोकन गरी सुधारका क्षेत्र पहिचान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस, दातृ तह, अ/गैसस, शिविर व्य(वस्थापन समिति	दोस्रो र तेस्रो हप्ता
१५	उद्योग बाणिज्य सङ्घलगायत निजी क्षेत्रसँग समन्वय गरी स्रोतको खोजी तथा सङ्कलन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस	दोस्रो हप्ता
१६	अन्तिम मुल्यङ्कन गर्ने, अभिलेख तयार गर्ने र वितरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्यस अ/गैसस	पाचो हप्ताको अन्तमा
१७	शिविरको अन्तिम निर्मलिकरण र सरसफाइसम्बन्धी संरचनाको सुरक्षित विस्थापन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	जिविव्य, दातृ तह, अ/गैसस	शिविर उठेपछि

४.५.५ बजेट अनुमान

खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रले कार्य सम्पादन गर्न निम्नअनुसार बजेट अनुमान गरिएको छ।

क.सं.	क्रियाकलाप तथा कार्य र सामग्री	दर	इकाई	समय	सङ्ख्या	जम्मा रु.	कैफियत
१	क्षेत्रको बैठक	१००	१२	१२	२०	२४०००	
२	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता क्षेत्रको क्षमता विश्लेषण र प्रतिवेदन तयारी	२५५००	पटक	१	१	२५५००	
३	स्फियर मापदण्डअनुसार पानीधारा स्थापना	५०००	गोटा		२१	१०५०००	
४	क्षतिग्रस्त खानेपानी वितरणको मर्मतसम्भार	१००००	थान		१००	१,०००,०००	
५	क्षतिग्रस्त शौचालयको मर्मतसम्भार	२०००	थान		५००	१,०००,०००	
६	शौचालय सरसफाइ सामग्री	५००	सेट		१,०००	५००,०००	
७	फोहोर राख्ने खाडल १० परिवारको लागि एक थान	७५०	थान		१५०	११२००	
८	शौचालयमा प्रयोग गर्नको लागि ५ लिटरको बाल्टीन र मग	१५०			१,५००	२२५,०००	
९	स्नानघर १५० महिलाको लागि एक	५,०००	परिवार	१	२०	१००,०००	
१०	मिरा(MIRA) अभिमुखीकरण	३२०,०००	पटक	दिन	३	३२०,०००	
११	मिरा विश्लेषण लागत २ दिनको लागि रु. ५०० ले	१,०००			२	२,०००	
१२	जिल्ला तहको स्थलगत अध्ययन-२० सहभागीको लागि रु. ५०० ले	१,०००		१	२०	२०,०००	
१३	स्वच्छता प्रबर्द्धन सामग्री बाकस वितरण	२,०००	परिवार		५,०००	१०,०००,०००	

१४	स्वच्छता प्रबर्द्धन सामग्रीबारे घरदैलो कार्यक्रमको लागि १०० घरमा २ जना स्वयम्सेवक परिचालन	१,०००			१२०	१२०,०००	
१५	पानी प्रयोग गर्ने बाल्टी तथा सरसफाइ सामग्री (२० लिटर-१, १० लिटर-१ र मग) खरिद, ढुवानी र वितरण	१५००	परिवार		५,०००	७,५००,०००	
१६	खानेपानी शुद्धीकरण औषधि वितरण (७ दिनको लागि)	५०००	परिवार		५,०००	१२०,०००	
१७	पानी शुद्धीकरणको लागि बाटरगार्ड खरिद, ढुवानी र वितरण खर्च १ महिनाको लागि	४०	बोतल		५०००	२००,०००	
१८	क्लोरिन प्रयोगको लागि सामाजिक परिचालक तालिम प्रति ५० घरको लागि २ जना रु. १००० को दरले	२०	परिवार		२,०००	४०,०००	
१९	अनुगमन कार्यदल-६ जना दुइदिनको लागि रु.१ ००० को दरले	१०००	व्यक्ति	२	६	१२०००	
	स्वच्छता प्रबर्द्धन कार्यक्रम						
२०	सामाजिक परिचालक २ जना	१०००	जनपरिवार	२ पटक	३०	६००,००	
क	सुपरभाइजर	६०	व्यक्ति		१,०००	६००००	
ख	टोली नेता	३०	व्यक्ति		२,०००	६००००	
ग	सरसफाइका लागि फिनेल आदि छर्ने प्रति कयाम्प प्रतिहप्ता फिनेल ५० लिटर र १५ थान स्प्रेयर १५०० को दरले	१५०००	क्याम्प		१०	१५०,०००	
२१	ब्लिचिङ पाउडर २०० केजी, रु. ३५ का दरले	७०००			१०	७०,०००	

२२	१० वटा क्याम्पको लागि उपभोक्ता समिति गठन र तालिम सञ्चालन रु. ८,००० को दरले	१०			८०००	८००००	
२३	माइक, बयाट्री, माइकिङ, (माइकको २००० र २० थान ब्याट्री रु. २० का दरले	२४००			१०	२४०००	
२४	सडक नाटक २ पटक प्रति क्याम्प रु ५,००० को दरले	१०,०००			१०	१००,०००	
२५	सूचना केन्द्र स्थापना	५०००			१०	५०,०००	
२६	बालक्लब परिचालन	१२५०		४	१०	५०,०००	
२७	क्षेत्रगत पुनरावलोकन बैठक, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन	९०००			३	२७०००	
२८	शौचालय	५०००	थान		५००	२५००,०००	
२९	स्नानघर	५,०००	थान		४०	२००,०००	
	जम्मा लागत					१७,०४५,७००	

४.५.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : विपद् प्रभावित तथा विस्थापित समुदायलाई पानी तथा कीटपतङ्गका माध्यमबाट लाग्ने तथा महमारीजन्य रोगबाट बचाउनु यस क्षेत्रको प्रमुख उद्देश्य हुनेछ ।

४.६. शिक्षा तथा संरक्षण क्षेत्र

क) विपद्का अवस्थामा संरक्षणसम्बन्धी परिस्थिति वा असर

- जनको क्षति, घाइतेहरु, अनाथ तथा अपाङ्गहरूको सङ्ख्यामा वृद्धि,
- आन्तरिक तथा बाह्य विस्थापन र बसाईसराई,
- विछोडिएका तथा बालबालिका हराउने, एकल बाल-बालिका, मानव बेचविखन,
- सम्भावित मानसिक आघात (trauma) तथा मनोवैज्ञानिक विपत्ति,
- यौन शोषण तथा लिङ्गमा आधारित हिंसा (Gender–based violence - GBV) को बढ्दो जोखिम, दुर्व्यावहार, भेदभाव, शान्ति सुरक्षाको अभाव,
- सामना गर्ने संयन्त्र (coping ,mechanism) मा अवरोध,
- केही समुदाय अथवा समूहहरूका लागि मानवीय सहयोगमा पहुँच नहुनु अथवा पहुँच अपर्याप्त हुनु,
- सुत्केरी, गर्भवती महिलालाई खाने, बस्ने तथा महिला /किशोरीहरुको लागि सरसफाइमा समस्या, नुहाउने, लुगा फेर्ने आदि,
- वृद्धवृद्धाहरुको लागि स्याहारसुसार, बस्ने, खाने, खुवाउने तथा अपाङ्गहरुको लागि हेरचाह, खाने, लाउने समस्या,
- बहुमूल्य वस्तु तथा कागजातहरुको संरक्षण,
- विद्यालय भवनहरू र शिक्षण/सिकाइका सामग्रीहरूको नष्ट, विद्यालयमा क्षति हुनाले शिक्षामा अवरोध तथा विद्यालयहरूसम्म पहुँच नहुनु,
- शिक्षक/विद्यार्थीहरू हताहत /जनको क्षति,
- आन्तरिक रूपमा विस्थापितहरूका लागि सुरक्षित विद्यालयहरु आश्रय स्थलमापरिणत हुन्छन् । फर्निचर र अभिलेख क्षति हुनसक्छन्, आतिथ्य प्रदान गर्ने विद्यालय (host schools) को पढाइमा अवरोध,
- विद्यार्थी तथा शिक्षकमा विपद्को मनोवैज्ञानिक असरले सिकाइ एवम् सिक्ने प्रक्रियामा प्रभाव,

- सुरक्षित स्थान पहिचान, पहुँच र मार्गदर्शनको अभाव,
- विद्यार्थी र शिक्षकलाई विद्यालय आउन जान समस्या, मनो बैज्ञानिक त्रास,
- अशक्त, अपाङ्गता बालबालिकाहरुलाई बढी जोखिम ।

ख) समष्टिगत उद्देश्य :

- महिला, बाल-बालिका तथा जेष्ठ नागरिकहरुले आपत्कालीन परिस्थितिको कारणबाट उत्पन्न हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार तथा हेला, शारीरिक र संरक्षण प्राप्त,
- विपद् जोखम न्यूनीकरणका लागि पूर्व तयारी र आपत्कालमा बालबालिकाको बचावट, प्राथमिक उपचार र आपत् कालपछि शिक्षक विद्यार्थीलाई मनोसामाजिक विमर्शको व्यवस्था तथा संस्थागत निकायहरुबीच समन्वय ।

अ) विशिष्ट उद्देश्य :

१. नेपालका प्राकृतिक विपद् तथा अन्य आपत्कालीन परिस्थितिहरूमा उपलब्ध गराइने सहयोग कार्यक्रमहरूमा जोखिममा रहेका समूहहरूका लागि मानव अधिकारसम्बन्धी कानुन, अन्तर्राष्ट्रिय मानवीय कानुन तथा राष्ट्रिय कानुनले प्रत्याभूत गरेका (guaranteed)मौलिक अधिकारहरूको संरक्षण गर्दछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,

२. जोखिममा रहेका समूहहरूको संरक्षण सुनिश्चित गरी आपत्कालीन सहयोगको न्यायोचित वितरणमा सहयोग उपलब्ध गराउने,

३. आपत्कालीन परिस्थितिबाट उत्पन्न हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार तथा हेलाका जोखिमहरूलाई सम्बोधन गरी प्रकोपबाट प्रभावित मानिसहरूको संरक्षण गर्ने र त्यस्ता दुर्व्यवहारबाट प्रभावित भई जीवित व्यक्तिहरूका लागि सेखानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताम्बन्धी प्रावधानहरूमा सहयोग उपलब्ध गराउने,

४. बाल-मैत्री ठाउँ तथा मनो-सामाजिक परामर्शसम्बन्धी सहयोगको स्थापना गरी सुरक्षित वातावरणमा बाल-बालिका तथा महिला रमाउँदछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,

५. बिछोड भएका बाल-बालिका, खास गरी पाँच वर्षको उमेरभन्दा मुनिका बालबालिका तथा किशोरीहरूले पहिचान, दर्ता तथा स्वास्थ्यसम्बन्धी जाँचका बारेमा सहयोग र त्यस्तो सहयोगपछि उपयुक्त सेवा तथा संरक्षणका सुविधासहित परिवारको खोजी गर्ने कार्यमा सहयोग प्राप्त गर्दछन् भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,

६. यौन दुर्व्यवहार तथा हिँसाका विरुद्ध तिनको अनुगमन, प्रतिवेदन तथा पैरवी (advocacy)गर्ने प्रणालीको स्थापना गरी बाल-बालिका तथा महिलाहरूको यौन दुर्व्यवहार तथा शोषणको रोकथाम गर्ने,

- प्रभावकारी आपत्कालीन पूर्व तयारी तथा सहयोगलाई सहजीकरण गर्नका निमित्त क्षेत्रगत समूहका सदस्यहरूका बीचमा प्रभावकारी समन्वय, अनुगमन तथा सूचनाको आदान- प्रदान सुनिश्चित गर्ने,
- आपत्कालीन परिस्थितिमा सहयोग उपलब्ध गराउने व्यक्तिका रूपमा सरोकारवालाहरूको क्षमता बढाउने,
- द्रुत तथा चालू (rapid and ongoing) शिक्षाका लागि लेखाजोखा सञ्चालन गरिन्छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने र आपत्कालीन परिस्थितिमा रहेका बालबालिकाहरूको शिक्षाका निमित्त युनिसेफका प्रमुख प्रतिवद्धताहरू तथा INEE का न्यूनतम मापदण्डबाट निर्देशित भएर उपयुक्त सहयोग कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने,
- प्राकृतिक विपद्बाट प्रभावित विद्यालय जाने उमेरका बालबालिका तथा शिक्षकहरूलाई सुरक्षित वातावरणमा शिक्षाको निरन्तरता सुनिश्चित गर्नका लागि र उनीहरूलाई सुरक्षित रूपमा सिकाउने एवम् सिक्ने वातावरण उपलब्ध गराउन नेपाल सरकार तथा स्थानीय सरोकारवालाहरूलाई सहयोग उपलब्ध गराउने,
- विपद् पछि विद्यालयको अभिलेख अनुसार सबै बालबालिकाहरुको गणना गरी क्षति भए नभएको एकीन गर्ने,
- आपत्कालीन परिस्थितिमा सहयोग उपलब्ध गराउनका लागि रणनीतिक साझेदारी तथा अन्य साझेदार/क्षेत्रहरू (Clusters) सँग सम्बन्धको स्थापना तथा त्यसलाई सुदृढ पार्ने ।

ग) संरक्षणमा मानवीय सहयोगको न्यूनतम मापदण्ड :

- प्रभावित जनसमुदायको मानव अधिकारको उल्लङ्घन, दुर्व्यवहार, शोषण तथा भेदभाव नहुने सुनिश्चित गर्ने,
- मानविय सहयोग तथा आधारभूत सेवा सुबिधामा समान पहुँच सहयोग पाए नपाएको सुनिश्चित गर्ने,
- साझेदारहरूका बीचमा कार्यगत एकरूपता सुनिश्चित गर्ने,
- बाल-मैत्री ठाउँलगायत बाल-बालिका तथा महिलाहरूका लागि सुरक्षित वातावरणको सिर्जना गर्ने,
- शिक्षा तथा संरक्षणसम्बन्धी सहयोग कार्यक्रममा मनो-सामाजिक सहयोगलाई एकीकरण गर्ने,
- हेरचाह गर्ने व्यक्तिहरूबाट बाल-बालिकाहरू बिछोडिने कार्यको रोकथाममा सहयोग गर्ने,
- विछोडिएका बाल-बालिका, पाँच वर्षको उमेरभन्दा मुनिका अशक्त, अपाङ्गता, जेष्ठ नागरिक, बाल-बालिका तथा किशोरीहरूको पहिचान र खोजी तथा पुनर्मिलनमा संलग्न साझेदारहरूलाई सहयोग उपलब्ध गराउने,
- मानवीय सहयोग तथा स्थायी समाधानका बारेमा आन्तरिक रूपमा विस्थापित मानिसहरूलाई नियमित रूपमा सूचनाको प्रवाह भइरहेको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,

- विद्यालयबाहिर रहेका बाल-बालिकाहरू अस्थायी रूपमा खडा गरिएका सिक्ने ठाउँमा भर्ना गरिएका छन् अथवा तिनको शिक्षाका लागि वैकल्पिक व्यवस्था गरिएको छ भन्ने कुरा सुनिश्चित गर्ने,
- विपद्मा परेका शिक्षा सम्बद्ध व्यक्तिहरूका बारेमा द्रूत लेखाजोखा (Rapid Assessment)सञ्चालन गर्ने,
- घाईते, अपांग र अङ्गभंग भएकाहरुको उपचारको प्रबन्ध गर्ने,
- EDCU र क्षेत्रगत सदस्यहरू (Cluster Members) सँगको समन्वयमा तथा प्रभावित समुदायहरूसँगको परापर्शमा प्रभावित/आन्तरिक रूपमा विस्थापित बाल-बालिकाहरूको शिक्षालाई जारी राख्नका निमित्त अस्थायी रूपमा सिकाई स्थान पहिचान गर्ने,
- सम्भव भएसम्म यथाशक्य चाँडो अर्थात् सिद्धान्तत : पहिलो दुई हप्ताभित्र, न्यूनतम मापदण्डबमोजिम ६ देखि ८ हप्ताभित्र न्यूनतम पूर्वाधारसहित विद्यालय जाने बाल-बालिकाहरूका निमित्त अस्थायी रूपमा सिक्ने ठाउँ तथा स-साना बाल-बालिकाहरूका लागि सुरक्षित ठाउँ खडा गर्ने,
- विद्यालयहरू पुनः खुला गराएर र शिक्षण-सिकाइका सामग्री उपलब्ध गराएर र अर्ध-संरचनागत (semi-structured) मनोरञ्जनका सामग्रीको व्यवस्था मिलाएर पढाइ जारी राख्न शिक्षक तथा विद्यार्थीहरूको पुनः एकीकरण प्रारम्भ गर्ने,
- प्रभावितबाल-बालिकाहरूका निमित्त नियमित शिक्षा प्रणालीमा क्रमश : तिनलाई सम्बन्धित पार्दै लैजाने,
- विद्यालयका नयाँ संरचना बनाउँदा भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण गर्ने ।

४.६.१ शिक्षा तथा संरक्षण क्षेत्रसँग रहेको विद्यमान श्रोत तथा क्षमताको सूची

क्र.सं.	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट	संरक्षण केन्द्र तथा सामग्रीहरू	कैफियत
१					
२					
३	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति, कर्मचारी		आपतकालीन शिक्षा सञ्चालनका लागि शिविरमा विद्यालय स्थापना । विभागमा रहेको आपतकालीन शिक्षा सञ्चालन शाखाको समन्वयमा पाठ्यपुस्तक तथा अन्य सामग्रीको व्यवस्थापन विद्यालय भत्केमा तत्काल २ कोठे भवन निर्माण । आपतकालीन शिक्षाको अवधारणा । मनोपरामर्श तालिम, तित्र्र	
४	स्वास्थ्य कार्यालय	खोप तथा स्वास्थ्य शिविर सञ्चालनका लागि औषधि तथा स्वास्थ्यकर्मीको टोली, स्थानीय तहका समेत		जिल्लाभरीका प्राथमिक स्वास्थ्य चौकी तथा औषधि र खोप	
५	जिल्ला समन्वय समिति	दक्ष जनशक्ति ४ जना,		सबै स्थानीय तह समन्वय	

६	प्लान नेपाल	बाल मैत्री स्थान सहजकर्ता, मनोसामाजिक प्राथमिक उपचारकर्ता		जिल्ला भरी, शैक्षिक सामग्री, त्रिपाल, कम्वल र जस्ता आदि वितरण गर्ने	
७	जि.प्र.का.(महिला बालबालिका सेवा केन्द्र)	दक्ष जनशक्ति		जिल्ला भरि	
८	सिविन नेपाल	गाडी १, मनोविमर्शकर्ता १ जना, अनुगमनकर्ता २ जना		१५ जना बालबालिकाको लागि सेल्टर, खाने, बस्ने र औषधि उपचार तथा लत्ताकपडा	
९	माइती नेपाल, हेनपा ४, शित्तलमहल चोक	मनोविमर्शकर्ता १ जना, सूचना प्रदायक २ जना, सहजकर्ता ५ जना, सामाजिक परिचालक १ जना,	मकवानपुर जिल्ला भरि	महिला तथा बालबालिकाहरुको लागि लत्ताकपडा, खाद्यान्न, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता,	
१०	अन्तरदृष्टि नेपाल, हेनपा २	साइकोलोजिस्ट १ जना, मनोविमर्शकर्ता १ जना	सेल्टर ३ जना बालिकालाई मात्र ।	खाने, बस्ने, पढाउने, सामान्य औषधि उपचार	
११	मकवानपुर महिला समूह, हेनपा ४, शित्तलमहल चोक	सामाजिक परिचालक, स्वयसेविका, पर ामर्शकर्ता		हेटौंडा उपनमपाका केही वडा र मनहरी गापाको हाँडीखोला	
१२	वालकल्याण समाज, हे नपा २	बाल संरक्षण ४ जना, घरेलु हिंसा १ जना, मनोसामाजिक प्राथमिक उपचार ३ जना, पारिवारिक पुनर्मिलन कर्ता १२ जना		जिल्ला भरि	
१३	शक्ति समूह, हेनपा ३, सानोपोखरा	मनोविमर्शकर्ता १ जना, मनोवैज्ञानिक प्राथमिक उपचार प्रशिक्षक १ जना, सामाजिक परिचालक ४ जना, स्वयम्सेवक ३ जना,		हेटौंडाको बसामाडी, चुरियामाई र पदमपोखरी, भीमफेदीको भैंसे, कैलासको कालिकाटार र मनहरी गापाको हाँडीखोला,	

१४	शिक्षक महासङ्घ तथा शिक्षकका पेशागत सङ्गठनहरू	सम्पुर्ण शिक्षक		विपद्का बेला जनशक्ति परिचालन, आपतकालीन अवस्थामा शिक्षालाई निरन्तरता, सचेतना अभियान तथा कोष सङ्कलन र परिचालन	
१५	दिगो विकासका लागि एकता नेपाल, हेटौंडा ११	५ जना सामाजिक परिचालक	आवश्यकता अनुसार	राक्सीराङको गापाको कांकडा	
१६	प्याब्सन			आपतकालीन अवस्थामा आर्थिक, शैक्षिक तथा भौतिक सहयोग	
१७	राडो नेपाल	दक्ष प्राविधिक	नियमित	सिकाइ केन्द्र निर्माण तथा विद्यालय मर्मत तथा पूनर्निर्माण गरिने	
१८	बाल कल्याण नेपाल	दक्ष जनशक्ति		२०० जना बालबालिकालाई पोसाक, शैक्षिक सामग्री, झोला तथा स्वेटर वितरण गर्न सकिने	
१९	नारी सीप सृजना केन्द्र	दक्ष जनशक्ति		सचेतना, आर्थिक तथा भौतिक सहयोग	
२०	बाल कल्याण समाज	दक्ष जनशक्ति		सचेतना, मनोसामाजिक परामर्श	
२१	दीगो विकासका लागि एकता नेपाल	दक्ष जनशक्ति		राक्सीराङ गाउँपालिकाको वडा नं. ६, ७ र ८ मा विद्यालय सहयोग र जोखिम न्युनिकरण कार्यक्रम	
२२	वाल कल्याण नेपाल	दक्ष जनशक्ति		२०० जना बालबालिकालाई पोसाक, शैक्षिक	
२३	नारी सीप सृजना केन्द्र	दक्ष जनशक्ति		सामग्री, झोला तथा स्वेटर वितरण गर्न सकिने सचेतना, आर्थिक तथा भौतिक सहयोग	

४.६.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	जिल्ला समन्वय समिति	कपिल प्रसाद उपाध्याय	०५७ ५५०११२
२	शिक्षा विकास तथा समन्वय इकाई	लिलानाथ गौतम	०५७५२०५०१ /९८५५०३०५०१
३	स्वास्थ्य कार्यालय	शशिकान्त सिंह	९८५५०२०७१८
४	जि.प्र.का.(महिला बालबालिका सेवा केन्द्र)		१००
	स्थानीय तह		
५	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
६	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
७	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
८	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
९	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
१०	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
११	इन्द्रसरोबर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१२	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१३	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
१४	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
१५	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर इकाइ	दीपेन्द्र सिह सामन्त	९८४८७७५०९८
१६	सिविन नेपाल	झविन्द्र ज्ञवाली	१०९८, ०५७५२४५००/ ९८५५०२९६३० jhabindra.cwin@gmail.com
१७	माइती नेपाल, हेनपा ४, शित्तलमहल चोक	माया लामा	makawanpur@maitinepal.org ०५७५२१०५०
१८	बालकल्याण समाज, हेनपा २	प्रकाश खतिवडा	०५७५२४०८० /९८४५०२७७५०,
१९	अन्तरदृष्टि नेपाल, हेनपा २	कल्पना शर्मा	०५७५२७०१८ / ९८४५०३१९२८ kraut741@gmail.com
२०	मकवानपुर महिला समूह, हेनपा ४, शित्तलमहल चोक	ईश्वरी बानियाँ	०५७५२२८१४ / ९८४५१०७२९४
२१	शक्ति समूह, हेनपा ३, सानोपोखरा	अस्मिता तामाङ	९८४१७६७८११ asmita@shaktisamuha.org.np
२२			
२३	दिगो विकासका लागि एकता नेपाल, हेटौंडा ११	अनिल पौडेल	९८५५०६८६३८ usdnepal@ymail.com
२४	जि.डब्लु.पी., हेनपा ४, बैंक रोड	पावर्ती बर्तौला	०५७५२५०३८ / ९८४५४८४८६७ parbati.bartaula22@gmail.com
२५	दलित महिला सङ्घ	पवित्रा विश्वकर्मा	०५७५२४५७९ / ९८४५१०६८०६ biswakar-mapabitra@yahoo.com
२६	द लेप्रोसी मिशन नेपाल, हेनपा २, श्रृष्टी टोल	दिपक घिसिङ	०५७५२३११२ / ९८४१५३९०५२ paced-champhetauda@gmail.com

४.६.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

क्र.सं.	पूर्व तयारी क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समय
१	समन्वय बैठक गरी सदस्यहरूको विवरण अध्यावधि गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र क्षेत्रका सदस्य	जेठ १५ भित्र
२	लेखाजोखा तथा जिम्मेवारी बाँडफाँड र आधार रेखा तयार गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य, गाउँपालिकाहरू	जेठ मसान्तभित्र
३	मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरको रेकर्ड तथा सूचनाहरू अद्यावधिक गर्ने तथा परिचालन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	जेठ मासन्त
४	गर्भवती तथा सुत्केरी आमाको लागि सुर क्षित स्थानको व्यवस्थापन गर्नका लागि स्वास्थ्य क्लष्टरसँग समन्वय	क्षेत्रको तोकिएको सदस्य	स्वास्थ्य कार्यालय, पालिकाहरु	जेठ मसान्त
५	प्रभावितको लागि तयार भएका सुरक्षित खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको रेखदेख, मनोसामाजिक सेवाको लागि कार्यदल गठन	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	अ/गैसस	जेठ मसान्त
६	सरोकारवाला एवम् सुरक्षाकर्मीहरूमध्ये करिब १५० जनालाई आचार संहिता सहित संरक्षणसम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	डिडिएमसि र अन्य दातृ तह वा अ/गैसस	
७	अनुगमन मूल्याङ्कन समिति गठन गरी अनुगमन विधिको विकास गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	सुरक्षा तह र क्षेत्रका सदस्य	बाढी आएर शिविर सञ्चालन हुन थाले पछि
८	रेफरल संयन्त्र स्थापनामा समन्वयः पुनःस्थापना केन्द्र, कानूनी उपचार सेवा, स्वास्थ्य उपचार सेवाबारे पूर्व तयारी गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य, अ/गैसस	जेठ मसान्तभित्र
९	बालअधिकार संरक्षण सम्बन्धमा सरो कारवालाहरू (राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरू, प्रहरी, सेना लगायत) लाई तालिम	क्षेत्र प्रमुख	पालिका, अ/गैसस	जेठ मसान्तभित्र
१०	ज्येष्ठ नागरिक, अपाङ्गता भएका तथा जोखिममा पर्नसक्ने समूहलाई पूर्व जानकारी	क्षेत्र प्रमुख	पालिका, अपाङ्गता समन्वय समिति	वैशाख महिना
११	शिक्षा क्षेत्रको बैठक गरी विभिन्न क्षेत्रको विश्लेषण गरी आपतकालीन शैक्षिक कार्यदल गठन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	शैक्षिक सत्रको शुरुमा
१२	जोखिमपूर्ण क्षेत्रका विद्यालय, मदरसा, इसिडी तथा विद्यार्थी र शिक्षकको तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	शिक्षा इकाई, क्षेत्रका सदस्य	जेठ मसान्त

१३	गतवर्ष तालिम दिएका स.का./सुपर भाइजरहरूको तथ्याङ्क सङ्कलन गरी अद्यवधिक गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	अ/गैसस, प्लान	जेठभित्र
१४	सिकाई केन्द्र (Learning Center) का लागि स्कूल किट वक्स,पापुको व्यवस्थापन गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	• अ/गैसस • शिक्षा इकाई • शिक्षक महासङ्घ • शिक्षा विभाग	जेठभित्र
१५	कक्षा ६ देखि १० सम्मको लागि पाठ्यपुस्तक तथा विद्यार्थी किट (१००० थान)	क्षेत्र प्रमुख	अ/गैसस, प्लान	शिक्षा इकाईले असार पहिलो साताभित्र पत्राचार गर्ने
१६	अनौपचारिक शिक्षा (८ देखि १४ वर्ष उमेर समूहका विद्यालय नगएका बालबालिकाहरूका लागि) आवश्यक कक्षा सञ्चालनको लागि तयारी गर्ने ।	क्षेत्र प्रमुख	शि.इकाई, प्लान, अ/गैसस	आवश्यकता अनुसार
१७	सेफ स्पेस (Safe Space) सञ्चालन सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी राख्ने	क्षेत्र प्रमुख	शिक्षा इकाई, प्लान	आवश्यकता अनुसार
१८	अनुगमनको लागि अनुगमन कार्यदल निर्माण गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	शिक्षा इकाई, सहयोगी संस्था तथा क्षेत्र	आवश्यकता अनुसार
१९	रोष्टर समूहलाई प्रकोप पूर्व तयारी अभिमुखीकरण दिने ।	क्षेत्र प्रमुख	शिक्षा इकाई, र प्लान	आवश्यकता अनुसार
२०	विद्यालयका विद्यार्थी, शिक्षक, विद्यालय व्यवस्थापन समिति (SMC), पिटीए (PTA) तथा विद्यालय विपद्व्यवस्थापन समितिलाई विपद्सम्बन्धी प्रशिक्षण दिने	क्षेत्र प्रमुख	शिक्षा इकाई,, प्लान, अ/गैसस	नियमित कार्यक्रम अन्तर्गत राख्ने

४.६.४ प्रतिकार्य कार्ययोजना

क्र.सं.	क्रियाकलाप	जिम्मेवारी	सहयोगी	समयावधि
१	समन्वय बैठक	क्षेत्र प्रमुख	डिडिएमसी	२४ घण्टाभित्र
२	जिम्मेवारी बाँडफाड, डिडिएमसी सँग समन्वय	क्षेत्र प्रमुख	क्षेत्रका सदस्य	३ दिनदेखि १ हप्तासम्म
३	लेखाजोखा, आवश्यक जनसङ्ख्याको संरक्षण, अभिमुखीकरण, स्वयम्सेवक परिचालन, सूचना विश्लेषण	क्षेत्र प्रमुख	डिडिएमसी, क्षेत्रका सदस्य, नेरेसो	३ दिनदेखि १ हप्तासम्म
४	• हराएका र विछाडिएका परिवारको खोजी र पविारिक पुनर्मिलन • संरक्षण कार्यमा खटिएका स्वंयम्सेवकलाई तालिम तथा परिचालन,	क्षेत्र प्रमुख र सदस्यहरू	डिडिएमसी, सुरक्षा तह, क्षेत्रका सदस्य, नेरेसो,	खोजि कार्य १५ दिन र पुर्नमिलन निरन्तर

५	प्रभावित व्यक्तिहरुलाई मनोसामाजिक सहयोग	क्षेत्र प्रमुख र सदस्यहरू	पालिका, अ/गैसस	एक हप्ताभित्र सुरु गरी निरन्तरता दिने
६	गर्भवती, सुत्केरी महिलाहरू साथै घाईते तथा विशेष आवश्यकता भएका समूहका लागि सुरक्षित स्थानको प्रवन्ध तथा उनीहरूको स्याहार तथा सरसफाइ र पोषणको व्यवस्थापन ।	क्षेत्र प्रमुख	स्वाका, खाद्य क्षेत्र, स्वास्थ्यय क्षेत्र र क्षेत्रका सदस्य	१ महिना
८	● भेदभाव, दुर्व्यवहार, हिंसा र शोषणका घटना अनुगमन पहिचान, अभिलेखीकरण तथा सहयोग, निगरानी समूह गठन गर्ने, कानूनी सहयोग तथा परार्मश सेवा दिने र आवश्यक सूचना प्रवाह गर्ने ● प्रभावित व्यक्तिहरूलाई अधिकारको बारेमा सचेचना जगाउने, सहयोगी तह तथा सुरक्षाकर्मीलाई आचार संहिता बारे सचेतना जगाउने, दौंतरी समूह , बालक्लब, युथ क्लब गठन , तथा परिचालन, खेलकुद सामग्री वितरण गर्ने ● ० देखि १८ वर्ष सम्मका कारिब १,५०० जना तथा गर्भवती र सुत्केरीको लागि विशेष कपडा वितरण गर्ने	क्षेत्र र सदस्य	● डिडिएमसी, नेरेसो, कानुन व्यवसायी, प्रहरी, महिला प्रहरी सेल, सामुदायिक प्रकोप व्यवस्थापन समिति	
९	प्रतिवेदन तथा सिकाई आदान प्रदान	क्षेत्र म्रमुख	● क्षेत्रका सदस्य	
१०	क्षतिका द्रुत लेखा जोखा (Initial Rapid Assessment) गर्ने	क्षेत्र प्रमुख र सदस्य	● शिक्षा इकाई,, स्रोत केन्द्र, प्याब्सन, प्लान, शिक्षक महासङ्घ	३ देखि ७ दिन भित्र
११	तथ्याङ्क सङ्कलन, समायोजना विश्लेषण , प्रतिवेदन तयारी र आदानप्रदान गर्ने	क्षेत्र प्रमुख	● क्षेत्रका सदस्य	मिराको प्रतिवेदन प्राप्त भएपछि २ दिन भित्रै
१२	Education cluster meeting कृयाकलाप नं. ३ को प्रतिवेदनमाथि छलफल गर्ने र निकर्ष निकाल्ने	क्षेत्र प्रमुख	● क्षेत्रका सदस्य	२ दिन भित्र

१३	आपतकालमा शैक्षिक क्रियाकलाप सञ्चालन गर्न सुरक्षित स्थानको पहिचान/कक्षा स्थानान्तरण र कार्यक्रम सञ्चालन	क्षेत्र प्रमुख	• डिडिएमसी, स्थानीयतह, शिक्षा इकाई, अ/गैसस, खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता तथा गैरखाद्य क्षेत्र,	५ दिन भित्र
१४	मनोसामाजिक परामर्श सेवा • संरक्षण क्षेत्रमा सिफरिस गर्ने • सुरक्षित स्थानको शिक्षकलाई तालिम	क्षेत्र प्रमुख	• शिक्षा इकाई,, अ/गैसस, आवास तथा स्वच्छता तथा गैरखाद्य क्षेत्र, प्लान,	निरन्तर
१५	• अस्थायी विद्यालय (Temporary Learning Center)निर्माण , शिक्षक तालिम विद्यार्थीहरूलाई पाठ्य पुस्तक, पोशाक, शैक्षिक तथा खेलकुद सामग्री वितरण खानेपानी र लैङ्गिक तथा अपाङ्गतामैत्री शौचालयको व्यवस्था	क्षेत्र प्रमुख	• शिक्षा इकाई, अ/गैसस, आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्र, प्लान,	निरन्तर
१६	• आश्रित विद्यालयलाई सहयोग गर्ने • अनौपचारिक शिक्षा चलाउने	क्षेत्र प्रमुख	• शिक्षा ईकाई, • अ/गैसस, • आवास तथा गैरखाद्य क्षेत्र, • प्लान, • निजी विद्यालय • एनप्याब्सन	१५ दिनभित्र
१७	अनुगमन मूल्याङ्कन	क्षेत्र प्रमुख	• क्षत्रका सदस्य र शिक्षा इकाई	निरन्तर

४.६.५ बजेट अनुमान

अपेक्षित परिणाम	नगद /सामग्री						
	लक्षित सङ्ख्या	दैनिक खर्च	समय/ अवधि	कूल खर्च	उपलब्ध रकम	अपुग	कूल खर्च
क. संरक्षण/बाल संरक्षण क्षेत्रका लागि प्रभावकारी समन्वय तथा व्यवस्थापनको अन्तर्निकाय **(Inter-agency)** समन्वय स्थापित गरिन्छ प्रभावित मानिसहरूको अधिकारको उल्लङ्घन, दुर्व्यवहार, शोषण अथवा भेदभावका बारेमा अनुगमन गर्ने तथा प्रतिवेदन पेस गर्ने संयन्त्र र त्यसको प्रयोग गरिने छ। मानवीय सहयोग तथा स्थायी समाधानका बारेमा आन्तरिक रूपमा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई नियमित रूपमा जानकारी उपलब्ध गराइनेछ। फिर्ती कार्यक्रम तथा स्थायी समाधानको तर्जुमामा आन्तरिक रूपमा विस्थापित व्यक्तिहरूलाई संलग्न पारिनेछ। शिविर तथा पुनर्वास गराएइका क्षेत्रहरूमा सुरक्षा पर्याप्त हुनेछ।							

ख. पहिलो २ हप्ताको अवधिभित्र बहु-पक्षीय द्रुत लेखाजोखा **(MIRA)** सञ्चालन गरिन्छ ।							
द्रूत लेखाजोखा अभिमुखीकरण सञ्चालन गर्ने	२०	४००	२	१६०००	०	१६०००	१६०००
जोखिममा रहेका बालबालिकाको पहिचानका लागि स्वयम्सेवक परिचालन	२०	४००	७	५६०००		५६०००	५६०००
द्रूत लेखाजोखा टिमलाई बन्दोबस्ती सामग्री	२०	५००	७	७००००		७००००	७००००
				१४२०००		१४२०००	१४२०००
ग. परिवारसाग बालबालिकाहरुको बिछोड रोकथाम गरिन्छ, त्यसलाई सम्बोधन गरिन्छ र परिवारमा आधारित सेवा सुनिश्चित गरिन्छ							
खोज तलास तथा बालबालिकाहरूको पुनर्मिलन	२०	२५००	१	५००००		५००००	५००००
सुरक्षित स्थानको व्यवस्थापन (बाल मैत्री)	१५	२००००		३०००००		३०००००	३०००००
				३५००००		३५००००	३५००००
घ. लिङ्गमा आधारित हिंसा तथा बाल-बालिका एवम् महिलाहरूका विरुद्ध हुने तीव्र हिंसा, व्यवस्थित हिंसा तथा शोषणका अन्य रूपहरूको रोकथाम गरिन्छ र तिनलाई सम्बोधन गरिन्छ ।							
वाच समूह निर्माण	२१	२०००		४२०००		४२०००	४२०००
वाच ग्रुपलाई लिङ्गमा आधारित हिंसा सम्बन्धी तालिम	२१	५०००		१०५०००		१०५०००	१०५०००
शिविरमा प्रकासको व्यवस्था	१५	५००००		७५००००		७५००००	७५००००
सुत्केरी तथा गभर्वती स्याहार केन्द्र स्थापना	२१	१५०००		३१५०००		३१५०००	३१५०००
सुत्केरी सामग्री वितरण	२५०	१५००		३७५०००		३७५०००	३७५०००
सुत्केरी तथा गर्भवतीलाई झुलको व्यवस्था	३७५	५००		१८७५००		१८७५००	१८७५००
				१३२४५००		१३२४५००	१३२४५००
ङ. प्रभावित परिवारहरू विशेष गरी महिला, बाल-बालिका तथा तिनको हेरचाह गर्ने व्यक्तिहरूलाई मनो-सामाजिक सहयोग उपलब्ध गराइन्छ ।							
मनोविमर्श सेवा	२१	२००००		४२००००		४२००००	४२००००
अनुगमन तथा सुपरीवेक्षण	४२	१००००		४२००००		४२००००	४२००००
				८४००००		८४००००	८४००००
जम्मा				१५०६५००		१५०६५००	१५०६५००

४.६.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य :महिला तथा बालबालिकालगायत जोखिममा परेका समूहलाई हिंसा, मानसिक तनाव, शोषण, दुर्व्यवहार, भेदभाव बाट मुक्त राखी सुरक्षाको प्रत्याभूति दिनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य	पूर्व तयारी कार्य	खाडलको पहिचान	जिम्मेवार तह	अनुमानित लागत
पहिलो दिन	संरक्षण समूह समन्वय बैठक	समन्वय बैठक गरी सदस्यहरूको विवरण अध्यावधि गर्ने	समन्वयमा कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस	१००००
	प्रारम्भिक सूचना सङ्कलन	लेखाजोखा तथा जिम्मेवारी बाँडफाँड र संरक्षण सम्वन्धी आधार रेखा तयार गर्ने	तालिम प्राप्त जनशक्ति अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस	१००००
	जिम्मेवारी बाँडफाड, जिविव्यस (जिदैप्रउस) सँग समन्वय	समन्वय संयन्त्रको स्थापना	समन्वय संयन्त्रको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस	१००००
दोस्रो र तेस्रो दिन	बहुक्षेत्रीय द्रूत लेखाजोखा सञ्चालन सूचना विश्लेषण तथा प्रतिवेदन तयारी	बहुक्षेत्रिय द्रूत लेखाजोखा तालिम सञ्चालन	तालिम प्राप्त जनशक्ति अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस, जिसस, नपा, प्लान नेपाल	५००००
	आवश्यक जनसङ्ख्याको संरक्षण सम्बन्धी कार्य थालनी	बालअधिकार संरक्षण सम्बन्धमा सरो कारवालाहरू (राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरू, प्रहरी, सेना लगायत) लाई तालिम	विपद् सम्बन्धी चेतनामा कमी		२००००
	स्वयम्सेवक तथा नागरिक समाजलाई संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण तथा संरक्षण कार्यमा परिचालन,				५५०००

पहिलो हप्ता	हराएका र विछोडिएका परिवारको खोजी र पारिवारिक पुनर्मिलन संरक्षण कार्यमा खटिएका स्वयम्सेवकलाई तालिम तथा परिचालन,	मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूको रेकर्ड तथा सूचनाहरू अद्यावधिक गर्ने ।	मनोसामाजिक कार्यकर्ताहरूको कमी	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस, जिसस, नपा, प्लान नेपाल	१००००००
	करिब २००० मानिसमा मनोसामाजिक सहयोग दिने				५००००
	गर्भवती सुत्केरी महिलाहरूका लागि सुर क्षित स्थानको प्रवन्ध तथा उनीहरूको स्याहार तथा सरसफाइ र पोषणको व्यवस्थापन ।	गर्भवती तथा सुत्केरी आमाको लागि सुरक्षित स्थानको व्यवस्थापन गर्नका लागि स्वास्थ्य क्लष्टरसँग समन्वय	सामग्रीको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस, जिसस, नपा, प्लान नेपाल, जिस्वाका	५०००००
	घाइते बालबालिका, विशेष आवश्यकता भएका समूहका लागि स्वास्थ्य सहयोग गर्नका लागि स्वास्थ्य क्षेत्रसँग समन्वय गर्ने उपचार शिविर स्थापनाको लागि समन्वय गर्ने ३ वर्षसम्मका बालबालिकाको लागि सुरक्षित स्थान तयार गर्ने	सरोकारवाला एवम् सुरक्षाकर्मी हरूमध्ये करिब १५० जनालाई आचार संहिता सहित संरक्षण सम्बन्धी अभिमुखीकरण गर्ने सञ्चालित कार्यक्रममा बाल संरक्षणको विषय समावेश गर्न समन्वय गर्ने	शिविर स्थापनाको लागि समन्वय हुन नसकेको	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस, जिसस, नपा, प्लान नेपाल, जिस्वाका	१००००००
	● भेदभाव, दुर्व्यवहार, हिंसा र शोषणका घटना अनुगमन पहिचान, अभिलेखीकरण तथा सहयोग, निगरानी समूह गठन गर्ने, कानूनी सहयोग तथा परामर्श सेवा दिने र आवश्यक सूचना प्रवाह गर्ने ● प्रभावितलाई आवश्यक स्थानमा पठाउने व्यवस्था गर्ने, सुरक्षित, सुविधायुक्त स्थान शौचालय र स्नान गृहको लागि पैरवी गर्ने	प्रभावितको लागि तयार भएका सुरक्षित आखाने पानी, सरसफाइ तथा स्वच्छताको रेखदेख, मनोसामाजिक सेवाको लागि कार्यदल गठन रेफरल संयन्त्र स्थापनामा समन्वयः पुनःस्थापना केन्द्र, कानूनी उपचार सेवा, स्वास्थ्य उपचार सेवाबारे पूर्व तयारी गर्ने	संरक्षण गर्न आवश्यक समूहका लागि आवश्यक सामग्री र कार्यक्रमको अभाव	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस, जिसस, नपा, प्लान नेपाल, जिस्वाका, नागरिक समाज	१००००००

पहिलो महिना २ सो भन्दा बढी	• प्रभावित व्यक्तिहरूलाई अधिकारको बारेमा सचेचना जगाउने, सहयोगी तह तथा सुर क्षाकर्मीलाई आचार संहिता बारे सचेतना जगाउने, दौँतरी समूह , बालक्लब, युथ क्लब गठन , तथा परिचालन, खेलकुद सामग्री वितरण गर्ने • ० देखि १८ वर्ष सम्मका कारिब २,५०० जना तथा गर्भवती र सुत्केरीको लागि विशेष कपडा वितरण गर्ने	बालअधिकार संरक्षण सम्बन्धमा सरोकार वालाहरू (राजनीतिक दलका प्रतिनिधीहरू, प्रहरी, सेना लगायत) लाई तालिम करिब २०० जना फरक क्षमता भएका व्यक्तिहरूलाई सुर क्षासम्बन्धी पूर्व जानकारी एवम् अभिमुखीकरण गर्ने ज्येष्ठ नागरिक तथा जोखिममा पर्नसक्ने समूहलाई पूर्व जानकारी			
	प्रतिवेदन तथा सिकाई आदान प्रदान	अनुगमन मूल्याङ्कन समिति गठन गरी अनुगमन विधिको विकास गर्ने	अनुगमन विधिमा एकरुपता नभएको	क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रउस,	५००००
	जम्मा				३७५५०००

४.७. प्रबन्ध व्यवस्थापन र पुनर्लाभ

क) बाढी पहिरो र अन्य विपद् पश्चात्का अनुमानित परिदृश्य

- सार्वजनिक पूर्वाधारको क्षति (सडक, पुल, विद्युत्, सञ्चार), आवासको अस्थायी क्षति तथा मुख्य रूपमा बालबालिका, महिला, जेष्ठ नागरिक अपाङ्गता भएकाहरूको विस्थापनसहित व्यक्तिगत सामानको क्षति,
- यो वर्ष मनसुनको समयमा मकवानपुरमा रहेका विभिन्न खोलाहरूमा आएको बाढी गाउँ प्रवेश गर्दा र पहाडी भेगमा पहिरो आउँदा लगभग ५ हजार परिवारका २५००० जति व्यक्तिहरू विस्थापित हुन सक्ने । तथा पूनः भूकम्प आएमा ५० हजार परिवारका २५०००० जति ब्यक्तिहरु विस्थापित हुनसक्ने,
- प्रकोप भएपछि तत्काल उद्धारकर्मी पुग्नुपर्ने, प्रभावित परिवारलाई बाहिर ल्याई सुरक्षित ठाउँमा राख्ने काम गर्नुपर्ने ।

ख) क्षेत्रगत उद्देश्य :

प्रभावित व्यक्तिहरूलाई सकेसम्म छिटो यथास्थानमा उचित समयमा नियमित रुपले राहत तथा अन्य सहयोग सामग्री पुऱ्याउनु ।

४.७.१ प्रबन्ध व्यवस्थापन र पुर्नलाभ क्षेत्र गत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
२	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	प्र ना उ यज्ञ प्रसाद भट्राई	१०० / ०५७५२००९९
३	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	देव चन्द्र गरतौला	९८५१०९३६८६/०५७५२०४९५ र ५२००१२
४	पुरानो गोरख गण	अपरेसन रुम	०५७५२५५११
५	सशस्त्र प्रहरी बल	स.प्र.उ श्याम कोइराला	१११४ / ९८५०१२७२३९५
६	नेपाली सेना नयाँ सवुज गण, सुपारेटार ब्यारेक	प्र.से अमिल बुढाथोकी	९८५५०१५६५५
७	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	उप निर्देशक कलम बहादुर थापा	९८५५०६७४१७
	स्थानीय तह		
८	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
९	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
१०	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२
११	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
१२	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
१३	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
१४	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
१५	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
१८	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
१९	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
२०	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
२१	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	खेमराज सापकोटा	९८५५०६८२५८
२२	मकवानपुर उद्योग वाणिज्य सङ्घ	विवेक मानन्धर	९८५५०६८३६४/०५७५२०१६१
२३	नारायणी यातायात व्यवसाी सङ्घ	बद्री प्रसाद चौलागाईं	९८५५०६८११५
२४	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर	दीपेन्द्र सिंह सामन्त	९८४८७७५०९८
२५	गै स स मकवानपुर	कृष्ण धिताल	९८४५०२५७६२
२७	स्वास्थ कार्यालय	रामचन्द्र पाठक	९८५५०७१३०५
२८	डिभिजन सडक कार्यालय	योगेश सुमन	९८५५०६९२७२ ०५७७२०६२२

४.७.२ प्रवन्ध व्यवस्थापन क्षेत्रको विद्यमान श्रोत तथा क्षमता

क्र.सं	कार्यालय/ संस्था	मानवीय श्रोत	वजेट रु.	सामग्री	कैफियत
१	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, मकवानपुर	दक्ष जनशक्ति		एम्बुलेन्स ४ थान, हेटौंडा, मनहरी, छतिवन र भीमफेदीमा गोदामघर	
२	नारायणी यातायात व्यवसायी सङ्घ, हेटौंडा			चालक सहित उद्धार तथा राहत सामग्री ढुवानीका लागि ट्रक	
३	जिल्ला समन्वय समिति,			सवारी साधनको प्रवन्ध	
४	हेटौंडा उपमहानगरपालिका			सवारी साधन २, र टिपरहरू	
५	स्वास्थ्य कार्यालय			गाडी १,	
६	भू संरक्षण कार्यालय			जीप १	
७	प्लान नेपाल			सामग्री राख्ने कन्टेनर १ र सवारी साधन जीप १	
८	कृषि ज्ञान विकास केन्द			सवारी साधन १	
९	सिविन			उद्धार गाडी १	
स्थानीय तह					
१०	हेटौंडा उपमहानगरपालिका				
११	थाहा नगरपालिका				
१२	वागमती गाउँपालिका				
१३	बकैया गाउँपालिका				
१४	मकवानपुर गढी गाउँपालिका				
१५	भीमफेदी गाउँपालिका				
१६	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका				
१७	कैलास गाउँपालिका				
१८	राक्सीराङ गाउँपालिका				
१९	मनहरी गाउँपालिका				

४.७.३ पूर्व तयारी कार्ययोजना

क्र.सं.	पूर्व-तयारीसम्बन्धी क्रियाकलाप	जिम्मेवार तह	कहिलेसम्म
१	सवारी साधनको आंकलन • आवश्यक सङ्ख्या, सवारीको प्रकार र रहेको स्थान	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	जेष्ठ २२ सम्म, आषाढ २० सम्म
२	इन्धन र भाडा व्यवस्था	जिसस, नपाहरु, जिविव्यस	आषाढ २० सम्म
३	भण्डारण तथा गोदामघरको व्यवस्था	जिविव्यस्थापन उद्धार समिति	आषाढ २० सम्म
४	मानव स्रोतको लागि खानाको तयारी	जिविव्यस उद्धार समिति	आषाढ २० सम्म

४.७.४ प्रतिकार्य योजना

आपतकालीन अवस्थामा यस क्षेत्रले निम्नअनुसार कार्य गर्नेछ :

क्र. सं.	आवश्यक स्रोत सामग्री	कहिले चाहिने	कहाँ/स्थान	तह	समय (कति समयसम्म)	जिम्मेवार तह
१	सवारी साधन, उद्धारका लागि १० वटा	तत्काल, घटना हुने वित्तिकै	हेटौंडा	जिसस, जिविव्यस	४८ घण्टा	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
२	बन्दोबस्ती, ५ वटा ट्रक वा पीकअप	१२ घण्टा भित्र	हेटौंडा	जिसस, जिविव्यस	१ महिना	जिल्ला प्रशासन कार्यालय
३	भण्डारण, घर वा गोदाम	१२ घण्टा भित्र	हेटौंडा	जिदैप्रउस	१ महिना	जिविव्यस
४	मानवस्रोत, सुरक्षाकर्मी समेत	१२ घण्टा भित्र	हेटौंडा	नेसे, नेप्र, सप्रब रेडक्रस	१ महिना	जिविव्यस
५	अभिमुखीकरण (सुरक्षाकर्मी तथा मानवीय सेवाकर्मी)	योजना तयार हुनासाथ	प्रभावित क्षेत्र	रेडक्रस	१ दिन	जिविव्यस, रेडक्रस
६	समन्वय वैठक	विपद् परेको सुन्नासाथ,	जिल्ला सदरमुकाम	जिविव्यस समन्वयमा क्षेत्रगत समूह वैठक	२४ घण्टा भित्र, तीन दिनमा, (पहिलो दुइहप्तासम्म) त्यसपछि हप्तामा एक दिन	क्षेत्रगत नेतृत्व संस्था

४.७.५ बजेट अनुमान

यस क्षेत्रको बजेट खाद्य क्षेत्रको बजेटमा मिलान गरिएको छ।

४.७.६ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

विषयगत उद्देश्य : विपद्बाट प्रभावित व्यक्तिहरूलाई यथास्थितिमा उचित समयमा नियमित रुपले राहत तथा अन्य सहयोग सामग्री पुऱ्याउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	पूर्व तयारीका लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	समन्वय वैठक	क्षेत्रगत समितिवीच समन्वय संयन्त्र स्थापना		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	१००००
	बन्दोबस्ती सामग्री तथा राहत सामग्री व्यवस्थापन	भण्डारण, घर वा गोदामको व्यवस्था		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	२०००००
	बन्दोबस्ती तथा राहत सामग्री ढुवानीका लागि सवारी साधन	१० वटा ट्रकको व्यवस्था गर्ने		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	३००००

दोस्रो दिन	अभिमुखीकरण (सुरक्षाकर्मी तथा सबै मानवीय सेवाकर्मी)	विपद् तथा सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१५००००
	उद्धार सामग्री तथा उद्धारका लागि सवारी साधनको व्यवस्था	५ वटा ट्रक, वा पीकअप		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	५०००००
	घाइतेको ओसारपसार तथा मृतकको शव व्यवस्थापनका लागि सवारी व्यवस्थापन	एम्बुलेन्स ५ र शववाहन २		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	२०००००
	दक्ष मानवशक्ति पहिचान तथा परिचालन	सुरक्षाकर्मी र स्वयम्सेवक लाई विपद् ब्यवस्थापन तालिम		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	३५००००
पहिलो हप्ता र सो भन्दा बढी	इन्धन र भाडा व्यवस्था	दैनिक १००० लि. तेल र भाडा ब्यवस्था गर्ने		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	१५०००००
	मानव स्रोतको लागि खानाको तयारी	दैनिक परिचालन हुने १० दिनका लागि १५० जनालाई दैनिक रु १५० को ब्यवस्था		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	२५००००
	आवश्यक्तानुसार थप बन्दोबस्ती सामग्री तथा राहत सामग्री व्यवस्थापन	आवश्यक्ता अनुसार थप सामग्रीको ब्यवस्था गर्न सरकारी तथा अन्य दातृ तहमा पहल		क्षेत्र प्रमुख, जिदै प्रब्यस	५००००
जम्मा					३५१००००

४.७.२ तत्काल मर्मत तथा पूनर्लाभ क्षेत्र

विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रको क्षतिग्रस्त स्थानहरूको पहिचान गरी तत्काल मर्मत सम्भार गर्ने र पुनस्थापनाका लागि दीर्घकालीन योजना निर्माण गरी प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई सहयोग सामग्री पुऱ्याउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।यस क्षेत्रको ने तृत्व तथा सदस्यको विवरण निम्नानुसार रहेको छ ।

४.७.२.१ पुनर्लाभ क्षेत्रको विद्यमान श्रोत तथा क्षमता

कसं	कार्यालय⁄ संस्था	मानवीय स्रोत	वजेट रु.	सामग्री	कैफियत
१	जिल्ला समन्वय समिति	दक्ष प्राविधिकहरू		स्थानीय तहमा भएका साधन तथा उपकरण परिचालनमा समन्वय	
२	डिभिजन सडक कार्यालय			चालक सहित बाघभ्ःवरामा एक, दामनमा एक र कार्यालयमा एक डोजर/एक्साभेटर र सिस्नेरीमा जेसिभी एक स्ट्याण्डबाइ राख्ने	

३	हेटौंडा उप महानगर पालिका कार्यालय			नगर र आसपासका क्षेत्रमा विपद् आएको खण्डमा मर्मतका लागि आफ्नो ग्रेडर तथा अन्य उपकरणसहित तयारी अवस्थामा बस्ने	
४	हेटौंडा सिमेण्ट उद्योग लि.			आफ्नो आसपासका क्षेत्रमा मर्मतका लागि डोजर सहित तयारी भएर बस्ने	
५	शिवम् सिमेण्ट			आफ्नो आसपासका क्षेत्र हेटौंडा राईगाउँ सडक खण्ड तथा खानी क्षेत्रका बस्ती सुरक्षित राख्नका लागि र आवतजावत गर्न सडक मर्मतका लागि डोजर सहित तयारी भएर बस्ने	
६	नेपाल विद्युत प्राधिकरण			डोजर, लोडर र एक्साभेटर विपद् प्रभावित क्षेत्रमा मर्मत कार्यका लागि तयाकरी भएर बस्ने	
७	धरान चतरा सडक आयोजना			डोजर, लोडर र एक्साभेटर विपद् प्रभावित क्षेत्रमा मर्मत कार्यका लागि तयारी भएर बस्ने	

४.७.२.२ क्षेत्रगत समितिको संरचना

क्र.सं	क्षेत्रगत साझेदारहरूको नाम	सम्पर्क व्यक्ति	ई-मेल ठेगाना र टेलिफोन नम्बर
	सरकारी निकाय		
१	पूर्वाधार विकास कार्यालय, मकवानपुर	सोमराज तिमल्सिना	
२	सडक डिभिजन	योगेश सुमन	०५७५२०६२२/९८५५०६९२७२
३	हेभी इक्विपमेण्ट	जयमंगल राय	९८४५०७१८७४
४	जल उत्पन्न प्रकोप नियन्त्रण डिभिजन	मनोहर रिजाल	९८४२१०५९४९
५	सिंचाइ विकास डिभिजन कार्यालय	ईश्वर मणि पोखरेल	०५७(५२२३७७/ ९८५५०३१८८४
	जिल्ला बन कार्यालय	राधिका शर्मा	९८५५०८८६५७/०५७(५२१८१५
७	कृषि ज्ञान केन्द्र	निर्मल गदाल	९८५५०६७९६४
८	भेटनरी अस्पताल तथा पशु विकाश केन्द	चेतनारायण खरेल	९८५५०७०७२८/०५७५२४३७१
९	जिल्ला प्रहरी कार्यालय	प्र ना उ यज्ञ प्रसाद भटराई	०५७५२००९९, १००
१०	जिल्ला प्रशासन कार्यालय	देव चन्द्र गरतौला	०५७५२०४९५, ५२००१२, ९८५१०९३६८६
११	नेपाली सेना	प्र.से अमिल बुढाथोकी	९८५५०१५६५५
१२	सशस्त्र प्रहरी बल	स.प्र.उ श्याम कोइराला	१११४ / ९८५०१२७२३९५
१३	राष्ट्रिय अनुसन्धान विभाग	उप निर्देशक कमलबहादुर थापा	९८५५०६७४१७
१४	शहरी विकास तथा भवन निर्माण कार्यालय		०५७५२०२३४४
१५	जिल्ला समन्वय समित	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
१६	नेपाल विद्युत प्राधिकरण	सन्दिप श्रेष्ठ	९८६५४०९१५२
१७	खानेपानी तथा सरसफाइ डिभिजन कार्यालय	हरि प्रसाद तिमिलि्सना	०५७(५२०७२६/९८५५०७२७२६
	स्थानीय तह		
१८	जिल्ला समन्वय समिति मकवानपुर	रामकृष्ण थापा	९८५५०६७३२३
१९	हेटौंडा उपमहानगरपालिका	हरिवहादुर महत	९८५५०६७०३२
२०	थाहा नगरपालिका	लवसेर विस्ट	९८५५०६७६९२

२१	वागमती गाउँपालिका	सर्केस घलान	९८५५०७२०७२
२२	बकैया गाउँपालिका	दामोदर खनाल	९८५५०७०६९७
२३	मकवानपुर गढी गाउँपालिका	विदुर हुमागाईं	९८५५०७३८१०
२४	भीमफेदी गाउँपालिका	हिदम लामा	९८५५०६८२८६
२५	इन्द्रसरोवर गाउँपालिका	जीवन लामा	९८५५०८८१४५
२७	कैलास गाउँपालिका	टंक मोक्तान	९८५५०६८५९०
२८	राक्सीराङ गाउँपालिका	राजकुमार मल्ल	९८५५०६९४०५
२९	मनहरी गाउँपालिका	एकराज उप्रेती	९८४५०७१६१४
	सामाजिक सङ्घ संस्थाहरु		
३०	नेपाल रेडक्रस सोसाइटी मकवानपुर	लक्ष्मण भट्टराई	९८४५०२८७११
३१	निर्माण व्यवसायी सङ्घ	आनन्दप्रसाद पराजुली	९८५५०६७२१४
३२	नारायणी यातायात व्यवसाी सङ्घ	बद्री प्रसाद चौलागाईं	९८५५०६८११५
३३	प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर	दीपेन्द्र सिंह सामन्त	९८४८७७५०९८
३४	गै स स मकवानपुर	कृष्ण धिताल	९८४५०२५७६२
३५	हेटौंडा सिमेण्ट उद्योग		०५७५२०३५२
३६	शिवम् सिमेण्ट उद्योग		
३७	क्रसर व्यवसायी सङ्घ	सिताराम न्यौपाने	९८५५०६९७५५

४.७.२.३ पूर्व तयारी, प्रतिकार्य योजना र वजेट

विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रको क्षतिग्रस्त स्थानहरूको पहिचान गरी तत्काल मर्मत सम्भार गर्ने र पुनस्थापनाका लागि दीर्घकालीन योजना निर्माण गरी प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई सहयोग सामग्री पुऱ्याउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ। यस क्षेत्रको क्षेत्रगत प्रतिकार्य तथा पूर्व तयारी योजना तथा बजेट निम्नानुसार रहेको छ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	पूर्व तयारीका लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	समन्वय वैठक	क्षेत्रगत समितिवीच समन्वय संयन्त्र स्थापना		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
	हेभी इक्विपमेण्टहरूको व्यवस्थापन	मर्मत गरी तयारी अवस्थामा राख्ने		क्षेत्र प्रमुख, हेभी इक्विपमेण्ट	४०००००
दोस्रो दिन	अभिमुखीकरण (सुरक्षाकर्मी तथा सबै मानवीय सेवाकर्मी)	विपद्तथा सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना		क्षेत्र प्रमुख, सुरक्षा तह	५०००
	उद्धार सामग्री तथा उद्धारका लागि सवारी साधनको व्यवस्था	५ वटा ट्रक, वा पीकअप		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	तत्काल मर्मत तथा सुधारका लागि मानवीय स्रोत परिचालन	दक्ष जनशक्ति पहिचान गरी अभिलेख राख्ने		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	२५०००
	दक्ष मानवशक्ति पहिचान तथा परिचालन	सुरक्षाकर्मी र स्वयम्सेवकलाई विपद् तालिम		क्षेत्र प्रमुख, सुरक्षा तह, रेडक्रस, प्लान	५०००

पहिलो हप्ता र सो भन्दा बढी	इन्धन र भाडा व्यवस्था	दैनिक १००० लि. तेल र भाडा व्यवस्था गर्ने		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	मानव स्रोतको लागि खानाको तयारी	दैनिक परिचालन हुने १० दिनका लागि १५० जनालाई दैनिक रु ५००		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	७५००००
	आवस्यक्तानुसार थप इक्विपमेण्ट र सामग्री व्यवस्थापन	आवस्यक्ता अनुसार थप सामग्रीको व्यवस्था गर्न सरकारी तथा अन्य दातृ तहमा पहल		क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	२०००००
	दीर्घकालीन निर्माणका लागि योजना	क्षेत्रगत बैठक		क्षेत्र प्रमुख, जिदैप्रव्यस	२५०००
जम्मा					१६२००००

४.७.२.४ भूकम्पको क्षेत्रमा पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना

मुख्य विपद्को किसिम : भूकम्प

विषय विषयगत उद्देश्य : विपद्बाट प्रभावित क्षेत्रको क्षतिग्रस्त स्थानहरूको पहिचान गरी तत्काल मर्मत सम्भार गर्ने र पुनस्थापनाका लागि दीर्घकालीन योजना निर्माण गरी प्रभावित व्यक्ति तथा परिवारलाई सहयोग सामग्री पुर्‍याउनु यस क्षेत्रको उद्देश्य रहेको छ ।

विपद् पछिको अवधि	विपद्को अवस्थामा गरिने आपतकालीन कार्य (विपद्को प्रकृतिमा आधारित)	आपतकालीन अवस्था सम्बोधन गर्न गरिने पूर्व तयारी कार्य	पूर्व तयारी कार्य सम्बोधन गर्न खाडलको पहिचान	मुख्य जिम्मेवार तह	पूर्व तयारीका लागि अनुमानित लागत
पहिलो दिन	समन्वय वैठक	क्षेत्रगत समितिवीच समन्वय संयन्त्र स्थापना	सूचना सङ्कलन	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००
	हेभी इक्विपमेण्टहरूको व्यवस्थापन	मर्मत गरी तयारी अवस्थामा राख्ने	डोजर मर्मत	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	५०००००
दोस्रो दिन	अभिमुखीकरण (सुरक्षाकर्मी तथा सबै मानवीय सेवाकर्मी)	विपद्तथा सुरक्षा सम्बन्धी सचेतना	स्रोत व्यक्ति पहिचान, प्रचार सामग्री छपाई, प्रसारण	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	उद्धार सामग्री तथा उद्धारका लागि सवारी साधनको व्यवस्था	५ वटा ट्रक, वा पीकअप	सवारी साधन मर्मत	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००००
	तत्काल मर्मत तथा सुधारका लागि मानवीय स्रोत परिचालन	दक्ष जनशक्ति पहिचान गरी अभिलेख राख्ने	जनशक्ति नक्साङ्कन	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	दक्ष मानवशक्ति पहिचान तथा परिचालन	सुरक्षाकर्मी र स्वयम्सेवकलाई विपद् तालिम	स्रोत व्यक्ति पहिचान	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१५००००

पहिलो हप्ता र सो भन्दा बढी	इन्धन र भाडा व्यवस्था	दैनिक १००० लि. तेल र भाडा व्यवस्था गर्ने	वजेट विनियोजन	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	५०००००
	मानव स्रोतको लागि खानाको तयारी	दैनिक परिचालन हुने १० दिनका लागि १५० जनालाई दैनिक रु १५०	वजेट विनियोजन	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	२२५०००
	आवश्यक्ता अनुसार थप इक्विपमेण्ट र सामग्री व्यवस्थापन	आवश्यक्ता अनुसार थप सामग्रीको व्यवस्था गर्न सरकारी तथा अन्य दातृ तहमा पहल	इक्विपमेण्ट खरिदको लागि ईस्टिमेट र वजेट	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१००००००
	दीर्घकालीन निर्माणका लागि योजना	क्षेत्रगत बैठक	५ वर्षे योजना निर्माण	क्षेत्र प्रमुख, जिविव्यस	१०००००
	जम्मा				३४५००००

४.७.२.३ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना (चट्याङ्का सन्दर्भमा)

मकवानपुर जिल्ला चुरे पहाड र महाभारत पहाडको काखमा अवस्थित जिल्ला हो । यस जिल्लामा विगत केही वर्ष यता चट्याङ्का घटनाहरू बढ्दै गइरहेको र यसबाट हुने मानवीय तथा धनसम्पत्तिको क्षति पनि बढ्दै गएको छ। विगत ४२ वर्ष यताको चट्याङ्का घटना र यसबाट भएको क्षतिलाई हेर्दा १५० वटा घटनाबाट ३३४ जनाको ज्यान जानुका साथै २५० भन्दा बढी घर प्रभावित भएका छन् । यसैगरी २७ घर पूर्ण रुपमा क्षति भएको छ भने १०८ वटा चौपाया क्षति हुनाका साथै ७९५,००० बराबरको आर्थिक क्षति भएको तथ्याङ्कले देखाउछ । यसका साथै चट्याङ्को सबभन्दा बढी प्रभाव फागुन देखि श्रावणसम्म देखिएको छ। तसर्थ चट्याङ्बाट प्रभावित हुनसक्ने अनुमान करिब १०० घर र उक्त घरमा रहेका परिवारका ५०० मानिस प्रभावित हुने देखिन्छ। सोही परिस्थितिलाई मध्येनजर गरी गढी गाउँपालिका स्तरमा पालिका तथा अन्य सङ्घ संस्थाको सहयोगमा चट्याङ्को बढी जोखिम क्षेत्र पहिचान चट्याङ् प्रतिरोध कस्टेशन जडान तथा व्यवस्थापन गर्ने काम भइरहेको छ। यस कार्य को अनुगमन गरि यसलाई विस्तार गर्न यस अन्तर्गत सम्पूर्ण क्षेत्रगत तहलाई समेटेर समग्र रुपमा यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तयार गरिएको छ ।

खण्ड : पाँच

कार्यान्वयन तथा पुनरावलोकन रणनीति

५. कार्यान्वयन तथा पुनरावलोकन रणनीति

मकवानपुर जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट आयोजित कार्यशालाबाट जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको प्रमुखको हैसियतले प्रमुख जिल्ला अधिकारीलाई जिम्मेवार तह समेत तोक्न सक्ने गरी यो योजनाको कार्यान्वयन र पुनरावलोकन तालिका तय गरिएको छ । योजनाको पुनरावलोकनका लागि दुईवटा कार्यान्वयन पुनरावलोकन योजना तयार गरिएको छ क) एउटा सामान्य कार्यान्वयन योजना र ख) विषयगत क्षेत्रको छुट्टाछुट्टै कार्यान्वयन योजना ।

५.१ विपद् पूर्व तयारी योजनाको क्रियाशीलता

विपद् पूर्व तयारी योजनाको दुईवटा चरण हुन्छ :-
(क) विपद् हुनु अगावै गरिने पूर्व तयारी कार्य,
(ख) विपद्को समयमा गरिने आपतकालीन प्रतिकार्य ।
सबै मानवीय सहायतामा संलग्न तहले नियमित रुपमा पूर्व तयारीको कार्य गर्नुपर्दछ । मुख्य रुपमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति र विषयगत अगुवाहरू जिल्ला तथा नपा,गापाहरूमा योजनावद्ध प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्यको कार्यान्वयन भएको छ भन्ने कुरामा विश्वस्त हुन र अनुगमन गर्नका लागि जिम्मेवार हुन्छन् ।

विपद्को समयमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको प्रमुखको हैसियतले प्रमुख जिल्ला अधिकारीले मानवीय उद्धारको कार्यमा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको पूर्णतः कार्यान्वयन गराउनका लागि मुख्य भूमिका निर्वाह गर्नुपर्दछ । जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले विपद्को समयमा जिल्लास्थित सबै विकास तथा मानवीय सहायतामा संलग्न तहहरूलाई उनीहरूको नियमित कार्यलाई मानवीय सहायताको कार्यतर्फ लगाउन निर्देशन दिन सक्दछ ।

५.२ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको कार्यान्वयन

मकवानपुर जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको नेतृत्वमा तयार भएको यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनामा उल्लेखित प्राथमिकता प्राप्त पूर्व तयारी कार्यको प्रभावकारी कार्यान्वयनको लागि स्थानीयतह, दातृ तह, सरकारी तह तथा अ/गैससहरूले प्रतिबद्धता साथ तयार गरिएको विपद् पूर्व तयारी योजना यसै योजनामा उल्लेख गरिएको छ । यसका निम्ति सबै तहहरूले पूर्व निर्धारीत पूर्व तयारी प्राथमिकता प्राप्त कार्य सम्पादनका लागि जिम्मेवार ब्यक्ति तोकेर बजेट व्यवस्था गर्ने प्रतिबद्धता ब्यक्त गरिएको छ ।

५.३ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको नियमित समीक्षा तथा अद्यावधि

जिल्लाको बदलिँदो परिस्थिति, उपलब्ध स्रोत तथा साधन, मानव संसाधनको समेत विश्लेषण गरी यस योजनालाई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिबाट प्रत्येक वर्ष जेठको दोस्रो साताभित्र पुनरावलोकन गरिनेछ । पुनरावलोकन प्रक्रियामा केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिबाट प्राप्त निर्देशन तथा सुझावलाई समेत आधार बनाइनेछ । यो योजना २०६७ असारमा तयार गरिएको थियो भने २०६८ असारमा नेपाल सरकार गृह मन्त्रालय विपद् व्यवस्थापन शाखाबाट तयार भइ आएको विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा मार्गदर्शन २०६७ को अवधारणागत ढाँचा अनुसार भूकम्प तथा चट्याङ्को विपद्लाई समेत समेटेर विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०६८ तयार गरियो र २०६९, २०७०, २०७१, २०७२ तथा २०७३ र २०७४ मा अद्यावधिक गर्ने कार्य सम्पन्न भयो । जसलाई समयसापेक्ष बनाउन र योजनामा उल्लेख भए अनुसार अद्यावधिक गरी विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना २०७६ तयार गरिएको छ ।

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमाको अन्त्य एउटा योजना तयार गर्दैमा हुँदैन । यो प्रक्रियामा कम्तिमा वर्षमा एकपटक पुनरावलोन तथा अद्यावधिक गर्नुपर्दछ । तसर्थ यो योजना पुनरावलोकन कार्यका लागि समग्र जिम्मेवारी केन्द्रीय विपद् व्यवस्थापन समितिको निर्देशनमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरको रहने छ भने क्षेत्रगत योजनाको पुनरावलोकन जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरको नेतृत्व क्षेत्रगत समितिहरूले आफ्नो भेला वा बैठकको आयोजना गरी गर्नेछन् ।

५.४ विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना कार्यान्वयन अनुगमन

यस योजनाअनुरुप विषयगत क्षेत्र र जिम्मेवार तहबाट पूर्व तयारी भएको, विपद्का समयमा निर्धारित कार्य योजना अनुरुप काम हुन सकेको वा नसकेको विषयमा नियमित रूपमा अनुगमन गर्न आवश्यक रहेको हुँदा देहायबमोजिमको एक अुनगमन तथा मूल्याङ्कन समितिको गठन गरिएको छ । समितिले आवश्यक ठानेको समयमा बैठक बस्ने र पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्यका कार्यक्रमको अनुगमन गरी जिल्ला दैवी प्रकोप उद्धार समितिमा प्रतिवेदन प्रस्तुत गरी कमीकमजोरी सुधार गर्न आवश्यक सिफारिस गर्नेछ । समितिले आफ्नो कार्य दिशा आफैं तय गरी अनुगमन तथा मूल्याङ्कन कार्य योजना तयार गर्न सक्नेछ ।

१. प्रमुख जिल्ला अधिकारी वा निजले तोकेको अधिकारी, संयोजक
२. प्रतिनिधि, नेपाल पत्रकार महासङ्घ, सदस्य
३. प्रतिनिधि, गैरसरकारी संस्था महासङ्घ, सदस्य
४. प्रतिनिधि, उद्योग वाणिज्य महासङ्घ, जिल्ला शाखा, सदस्य
५. प्रतिनिधि, जिल्ला शिक्षा कार्यालय, सदस्य
६. प्रतिनिधि, नेपाल प्रहरी, सदस्य
७. प्रतिनिधि, नेपाली सेना, सदस्य
८. प्रतिनिधि, सशस्त्र प्रहरी बल, सदस्य
९. प्रतिनिधि, नेपाल रेडक्रस सोसाइटी, सदस्य
१०. प्रतिनिधि, जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था, सदस्य
११. जिल्ला समन्वय समितिका कार्यकारी अधिकृत, सदस्य सचिव

खण्ड : ६

प्रतिवेदन तथा अभिलेखिकरण

६.१ प्रतिवेदन

जिल्लामा आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र (DEOC) को स्थापना र सञ्चालन गर्ने योजना जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको रहेको छ । उक्त केन्द्र निर्माण पश्चात् सम्पूर्ण सूचना प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको समन्वयमा सोही केन्द्रको रहने छ । तथापि सो को व्यवस्था नहुन्जेलसम्मका लागि विपद् तथा आपतकालीन सूचना प्रवाह गर्ने जिम्मेवारी जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले अन्य साझेदारसँग समेत छलफल गरी निश्चित तह वा व्यक्तिलाई प्रत्यायोजन गर्न सक्ने प्रावधान अनुसार हाललाई सूचना, समन्वय सम्र्झे तथा खोज तथा उद्धार क्षेत्रलाई जिल्ला समन्वय समितिको सूचना के न्द्र तथा नेपाल रेडक्रस सोसाईटीको सूचना केन्द्रसँग समन्वय गरी आपतकालीन समयमा जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिको प्रत्यक्ष निर्देशनमा रहेर तोकिएको व्यक्तिले घटना विवरणको (Situation Report) तोकिएको ढाँचामा दैनिक वा साप्ताहिक प्रतिवे दन तयार गर्ने र त्यसलाई स्थानीय तथा केन्द्रीय तहमा प्रवाह गर्ने व्यवस्था गरिएको छ ।

६.२ सञ्चार

जिल्ला विपद् व्यवस्थापनसमिति वा तोकिएको व्यक्तिले तयार पारेको घटना विवरण प्रतिवेदन लाई आवश्यकतानुसार सरकारी निकायहरू, स्थानीय तहहरु, मानवीय सहायतामा संलग्न निकायहरू, दातृ तहहरू तथा अन्तर्राष्ट्रिय तहहरू वीच प्रवाह गने ' व्यवस्था जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति वा समितिले अधिकार प्रत्यायोजन गरेको ब्यक्ति वा तहले गर्ने छ भने हाललाई उक्त कार्य जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्थाको हैसियतले प्लान नेपालको जिम्मेवारी रहने गरी व्यवस्था मिलाइएको छ ।

६.३ अभिलेखीकरण

जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति मकवानपुरले जिल्ला अगुवा सहयोगी संस्था (DLSA) को रुपमा प्लान इन्टरनेशनल मकवानपुर कार्यक्रम एकाई तथा अन्य मुख्य तहको सहयोगमा जिल्ला विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको दस्तावेज तयार गरिएको छ । योजनालाई सकेसम्म चुस्त दुरुस्त बनाउनका लागि आपतकालीन समयमा प्रयोग गर्न सकिने छोटो तथा सरल बनाउने प्रयास गरिएको छ । मकवानपुर जिल्लामा आइरहने प्रकोपमध्ये विगत वर्षमा तयार गरिएको बाढीको आकस्मिक योजनालाई पुनरावलोकन गरी पहिरो त्यसमा नै थप गरिएको छ भने भूकम्प तथा चट्याङ्को विपद्का सन्दर्भमा विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना सकेसम्म छोटो चुस्त दुरुस्त हुने गरी विषयगत क्षेत्रको अगुवाले विपद्को प्रकृतिमा आधारित प्रतिकार्य योजना वनाइएको छ ।

विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनाको अन्तिम रुप तयार भई जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समितिले अनुमोदन गरिसके पछि योजना तर्जुमा प्रक्रियामा संलग्न सबै तहलाई १/१ प्रति योजना उपलब्ध गराइने छ । विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना जीवित अभिलेख (Live Document) भएकाले यसलाई हरेक वर्ष पुनरावलोन गरी अद्यावधिक गरिने छ । वार्षिक वा आवश्यक्ता अनुसार अर्धवार्षिक रुपमा पुनरावलोकन गरिने भएकाले यसको मुद्रण नगरी कम मूल्यमा अभिलेख तयार गर्न जिल्ला अगुवा सहयोगी तहले आवश्यकता अनुसार प्रिण्ट निकाली बाइण्डीङ गरेर वितरण गरी इलेक्ट्रोनिक कपीलाई सुरक्षित राखिने छ ।

६.४ अनुमोदन प्रक्रिया

यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति तथा अन्य मानवीय सहायतामा संलग्न तहहरूबाट स्वामित्व ग्रहण गरिएको आधिकारिक दस्तावेज हो । प्रायः जसो साझेदार संस्थाको स्थानीय स्तरमा विकास तथा मानवीय सहायता दुवै क्षेत्रमा काम गर्ने अधिकार हुन्छ । तसर्थ जिल्लास्तरमा विकास तथा मानवीय सहायता सम्बन्धी कार्यलाई अलग गरेर हेरिनुहुँदैन । यसका लागि यो विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजनालाई जिल्ला परिषदबाट पारित गराई विपद् व्यवस्थापनलाई जिल्लाको विकास प्रक्रियामा मूलप्रवाहीकरण गर्ने र सबै तहलाई विपद् पूर्व तयारीमा केही वजेट विनियोजन गर्न प्रोत्साहित गरिने छ ।

७. सन्दर्भ सामग्रीहरू (अनुसूचीहरू)

अनुसूची १ : विपद्सम्बन्धी प्रमुख शब्दावली

प्रकोप (Hazard) : विपद् ल्याउन सक्ने कुनै पनि घटना जस्तै बाढी, पहिरो, आगलागी, हुरीबतास, चट्याङ प्रकोप हुन्

विपद् (Disaster): प्रकोपका घटनाबाट जनधनको क्षति भएको अवस्था । मानिस मर्ने, हराउने, घाइते हुने, घरपालुवा पशु मर्ने र खेतबारी नष्ट भएर मानिस विस्थापित भएर अर्काको सहयोग लिनु पर्ने स्थिति उत्पन्न हुनु नै विपद् हो ।

जोखिम (Risk): प्रकोपका घटनाबाट क्षति हुने सम्भावना रहेको अवस्था वा हानीनोक्सानी हुने सम्भावना । नदी किनारमा रहेको बस्ती बाढीको धेरै जोखिममा रहेको हुन्छ । धेरै भिरालो र सिमसिमे पाखोमा भएको घर वा त्यसभन्दा तल भएको घर वा बस्ती पहिरोको जोखिममा रहेको हुन्छ ।

सङ्कटासन्नता(Vulnerable): आपतकालीन अवस्था उत्पन्न हुने सम्भावना भएको वा अत्यधिक जोखिममा रहेको वा विपत्तितर्फ उन्मुख भएको अवस्था । पहिरो जान लागेको ठाउँको छेउको घर वा बस्ती तथा बाढी आउने समयमा खोला किनारमा भएको घर वा बस्ती ।

न्यूनीकरण (Reduction) : प्रकोपको घटनाबाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न वा प्रकोपको घटना भएर विपद् आउनु अघि त्यसको सामना गर्न गरिने तयारी । पूर्व तयारी, पूर्व चेतावनी प्रणालीको स्थापनाजस्ता कार्यबाट प्रकोपको जोखिम न्यून गर्ने काम ।

अल्पीकरण (Mitigation) : विपद्बाट हुन सक्ने क्षति कम गर्न गरिने कार्य । खोलाको किनारमा तटबन्ध लगाउने, तारजाली लगाउनेजस्ता काम, पहिरो जान लागेको ठाउँमा टेवा पर्खाल लगाएर पहिरो नियन्त्रण गर्ने काम जसले पहिरो जानबाट नियन्त्रण गर्छ । विकासका काममा जोखिम कम गर्ने विधि अपनाएर क्षति हुने सम्भावनालाई कम गर्ने काम ।

क्षमता (Capacity) : विपद्को सामना गर्ने स्रोत, साधन, ज्ञान, सीप आदि भएको अवस्था । प्रकोप हुने सम्भावना छ भने प्रकोपको घटना हुनु पहिले गरिएको पूर्व तयारी । आपत्कालमा चाहिने सामानको जोहो गरिएको अवस्था । पूर्व तयारी गरेर विपद्को सामना गर्ने क्षमता बढाउन सकिन्छ ।

प्रवलीकरण (Retrofitting) : बलियो बनाउने काम । पुरानो घर, गोठको मर्मतसम्भार वा बाटो, पुल, विद्यालयजस्ता संरचनालाई विशेष प्रविधिद्वारा मर्मतसम्भार गरी प्रकोपका घटनाबाट क्षति नहुने स्तरमा विकास गर्ने कार्य ।

भवन निर्माण संहिता (Building code): नेपाल सरकारबाट २०६० सालमा भवन निर्माणका लागि लागू भएको मापदण्ड । साधारण भूकम्पबाट घर, कार्यालय भवन, विद्यालय भवन नभत्किउन भन्ने उद्देश्यले सरकारले तयार गरेको घर वा भवन बनाउने मापदण्ड ।

आपतकाल (Emergency) : प्रकोपका कारण जनधनको क्षति वा नोक्सान भएर उत्पन्न भएको विपत्तिको अवस्था । यस्तो अवस्थामा घर, छरछिमेकले मात्र समस्याको समाधान गर्न कठिन हुन्छ र सरकार वा गैरसरकारी तहको सहयोगको आवश्यकता पर्छ ।

पूर्वानुमान (Forecast) : कुनै पनि विषयमा पहिले नै गरिने अनुमान । घना वर्षा भएपछि बाढी आउने अनुमान गर्न सकिन्छ । रेडियोले दिनभरको मौसम कस्तो हुन्छ भनेर भन्नु पूर्वानुमान हो ।

पूर्व-चेतावनी (Early Warnings) : कुनै पनि घटना हुने सम्भावना भएमा त्यस्तो घटनाबाट प्रभावित हुन सक्ने समुदायलाई पहिले नै जानकारी दिने कार्य । पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकासले विपद्को सामना गर्न सक्ने तत्कालको तयारी गर्न सहयोग गर्छ ।

पूर्व तयारी (Preparedness) : प्रकोपका घटनाबाट हुने क्षति कम गराउन, विपद्को अवस्थामा सुरक्षित स्थानान्तरण गर्न, मानवीय तथा आर्थिक क्षति कम गर्न र आपतकालीन अवस्थामा व्यवस्थित र प्रभावकारी प्रतिकार्य गर्न विपद् हुनु पहिले नै गरिने कार्यलाई पूर्व तयारी भनिन्छ ।

प्रतिकार्य (Response) : विपद्को सङ्कटकालीन अवस्थामा गरिने उद्धार, राहत तथा मानवीय सेवाको कार्य । प्रकोपमा परेका मानिस वा छिमेकीलाई त्यसबाट निकाल्ने काम, घरबारविहीन भएकालाई अश्रयस्थलमा राख्ने र तिनको जीविकोपार्जनको लागि गरिने सहयोगको काम ।

सामना (Cope) : कुनै पनि घटनाको प्रतिकार गर्नु तथा विपद्बाट पर्ने समस्या समाधान गर्ने क्षमता वा शक्ति हुनु, बाढी आएमा खोलामा पौडी खेलेर बाहिर निस्कने क्षमता बाढीको सामना हो ।

घुँडा टेकी गुँडुल्क, ओत लागि समात (Duck, Cover and Hold) : विशेषगरी भूकम्प गएको समयमा सुरक्षित रहनको लागि बस्ने तरिका, पहिरो गएको समयमा पनि यो विधिबाट सम्वेदनशील अङ्ग बचाउन सकिन्छ ।

झटपट झोला (Go Bag) : प्रकोपको घटना भइहालेमा आफ्नो तथा परिवार र सकेसम्म छरछिमेकको सहयोगको लागि औजार, औषधि, हलुका खाद्यान्न आदि राखिएको त्यस्तो झोला जसलाई सजिलै भेटिने ठाउँमा राखिएको हुन्छ र प्रकोपको घटना भएको अवस्थामा बोकेर हिँड्न सकिन्छ ।

परकम्प (After shocks) : भूकम्पको ठूलो धक्का गइसके पछि फेरि जाने स-साना धक्का वा झड्का ठूलो भूकम्प गइसके पछि केही समयपछि वा फेरि आउने स-साना कम्पन ।